

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**MEKÂN, ONU DİNLEYENLE KONUŞUR
SES ALGISI ÇALIŞMALARINDAN KENTSEL PLANLAMAYA:
KADIKÖY AKUSTİK**

DOKTORA TEZİ

Oğuz ÖNER

Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı

Şehir ve Bölge Planlama Doktora Programı

TEMMUZ 2021

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**MEKÂN, ONU DİNLEYENLE KONUŞUR
SES ALGISI ÇALIŞMALARINDAN KENTSEL PLANLAMAYA:
KADIKÖY AKUSTİK**

DOKTORA TEZİ

**Oğuz ÖNER
(502072913)**

Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı

Şehir ve Bölge Planlama Doktora Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özlem ÖZÇEVİK

TEMMUZ 2021

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 502072913 numaralı Doktora Öğrencisi Oğuz ÖNER, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “MEKÂN, ONU DİNLEYENLE KONUŞUR SES ALGISI ÇALIŞMALARINDAN KENTSEL PLANLAMAYA: KADIKÖY AKUSTİK” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Özlem ÖZÇEVİK**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Asım Evren YANTAÇ**
Koç Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin KAHVECİOĞLU
İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sair Sinan KESTELLİ
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Pelin TAN
Batman Üniversitesi

Teslim Tarihi : 27 Nisan 2021
Savunma Tarihi : 1 Temmuz 2021

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılma sürecinde başta büyük sabrı ve emeğiyle yol göstericim Özlem Hocam olmak üzere destek ve katkılarını esirgemeyen tüm değerli hocalarıma, iş ortamımdaki yöneticime, dekanımıza, bana ilham veren güzel dostlarıma, araştırma sürecinde fikir ve çabalarıyla sürece destek olan dönem arkadaşlarıma, sevgili aileme, sevgilime ve biricik kuzenime teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Temmuz 2021

Oğuz ÖNER
(Şehir ve Ses Araştırmacısı,
Kültür Sanat Koordinatörü)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
SUMMARY	xvii
1.GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı	2
1.2 Araştırma Sorusu ve Hipotez	3
1.3 Beklenen Çıktılar.....	3
1.4 Metodoloji	4
1.4.1 Karma yaklaşımlı keşfedici araştırma metodu.....	4
1.4.2 Metodun Uluslararası Örneklerde Kullanımı	6
2.SES VE MEKÂN.....	9
2.1 Ses ve İşitme.....	9
2.2 İşitsel Estetik Olarak Ses ve Algı	10
2.3 Akustik Ekoloji ve İşitsel Peyzaj	13
2.3.1 Doğa, ses ve tercihler	15
2.3.2 Şehir, ses ve tercihler	16
2.3.2.1 Kamusal alanda ses	18
3.İŞİTSEL PEYZAJ YAKLAŞIMI	27
3.1 Katılımcı Planlamada İşitsel Peyzaj Yaklaşımı	27
3.1.1 Ses Kontrolü ile Yaklaşımsal Farklar	28
3.1.2 İşitsel peyzaj yönetiminde yaratıcı işitsel araştırma ve girişimler	31
3.1.2.1 Psikocoğrafya ve metodoloji olarak ses yürüyüşü	31
3.1.2.2 İşitsel Zihin Haritaları (Sonic Mind Maps).....	37
3.1.2.3 Ses haritaları.....	40
3.2 Uluslararası İşitsel Peyzaj Çalışması Örnekleri	45
4.SAHA ARAŞTIRMASI	55
4.1 Uygulanan Metodoloji.....	55
4.2. 1. FAZ Pilot proje: Ekinlik Adası Ses Yürüyüşü	58
4.3 Kadıköy AKUSTİK Ses Yürüyüşü ve Atölye Çalışması.....	60
4.3.1 Kadıköy Meydanı: mekân tanımı ve çalışmalar	60
4.3.2 Ses yürüyüşü süreci.....	62
4.3.3 Haritalama	68
4.3.4 Analiz ve sentez çalışmaları.....	70
4.3.4.1 Ses kaynaklarının gruplandırılması.....	70
4.3.4.2 His verilerinin gruplandırılması	72
4.3.4.3 Ses yürüyüşü ve sentez haritaların değerlendirilmesi	76

5.SONUÇLAR	85
5.1 Araştırmacı Gözlem ve Deneyimleri.....	87
KAYNAKLAR.....	93
EKLER.....	100

KISALTMALAR

AR	: Augmented Reality (Artırılmış Gerçeklik)
ARA	: Augmented Reality Audio (Artırılmış Gerçeklik Sesi)
Kullanıcı	: Mekânı Kullanan Birey ve Gruplar
LBM	: Location Based Media (Konum Tabanlı Medya)
PSS	: Portable Sound Systems (Katılımcı işitsel peyzaj algılama teknolojileri)
SNR	: Signal to Noise Ratio (Sinyal-Gürültü Oranı)
UX	: User Experience (Kullanıcı Deneyimi)

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1: Karma - Ön Araştırma Metodu kullanılan uluslararası işitsel peyzaj çalışması örnekleri.	7
Çizelge 2.1: Ses peyzajı sınıflandırması... ..	16
Çizelge 2.2: Sesle ilgili çalışmalar çizelgesi.....	17
Çizelge 4.1: Tez araştırması kapsamında gerçekleştirilen saha araştırmaları tablosu	55

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: İşitsel Peyzaj araştırma ve pratiğinde kullanılan temel üçgenleme modelinin tez araştırmasına uyarlanmış versiyonu	5
Şekil 2.1: Estetik deneyim modeli	13
Şekil 2.2: İşitsel peyzaj işlemini gösteren temel diagram.....	14
Şekil 2.3: Bilginin karmaşıklığı ile insan merakı arasındaki ilişki.	22
Şekil 2.4: Akustik çevrede işitsel peyzajın algılanma süreci. Kullanıcının şimdiki ve geçmişten gelen bilgi ve deneyimini içeren bağlam, kullanıcı tepkisi ve deneyimden çıkan sonuçla birlikte ses peyzajı algısını etkilemektedir	23
Şekil 3.1: Christian Nold'un Biomapping projesi, San Francisco.	33
Şekil 3.2: Drift ve Dérive uygulamalarının tanıtımlarından görüntüler.....	33
Şekil 3.3: Bir kent meydanının ideal işitsel ambiyansını çizen bir katılımcının çalışması.....	39
Şekil 3.4: Bir kent meydanının idealden en uzak işitsel ambiyansını çizen bir katılımcının çalışması (şantiye, motorlu taşıt, korna, anons ve kavga sesleri resmedilmiştir).	39
Şekil 3.5: Zihin haritaları yardımıyla, meydanlardaki ideal ve idealden en uzak işitsel ambiyansa yönelik, katılımcılardan edinilen anahtar sözcüklerin görülme sıklığına göre sıralaması.....	40
Şekil 3.6: 1977 WSP projesi ses haritası	42
Şekil 3.7: 4 km karelik ızgaralara bölünerek işitsel karakterlerine göre numaralandırılmış, etkileşimli Londra ses haritası.	43
Şekil 3.8: Izgaralara dağılmış baskın ses kaynaklarına ait Londra ses haritası	43
Şekil 3.9: LocusSonus / LocusCast ses haritası projesinin web görüntüsü.	44
Şekil 3.10: Record The Earth ses haritası uygulamasının web görüntüsü.....	45
Şekil 3.11: Positive Soundscape Projesi tanıtımından bir görüntü.....	48
Şekil 3.12: Vienna Soundwalk Haritası ve Ses Durakları.	48
Şekil 3.13: Vienna Soundwalk Projesi kapsamında belirlenen dokuz kilisenin lokasyonlarının gösterildiği ses yürüyüşü haritası.	49
Şekil 3.14: Roi Baudoin Parkı haritası ve ses peyzajına ilişkin müdahale alanı.	50
Şekil 3.15: Roi Baudoin Parkı'ndan bir görüntü.	51
Şekil 3.16: Loreta Meydanı ve Loreta Carillon Kilisesi, Prag / Çek Cumhuriyeti....	52
Şekil 3.17: Loreta Meydanı ses peyzajı dâhilindeki ana ses kaynağı olan Loreta Carillon Kilisesi Çanı, Prag / Çek Cumhuriyeti.....	52
Şekil 3.18: Uluslararası ses yürüyüşü çalışmaları'ndan örnekler tablosu.	53
Şekil 4.1: İşitsel Peyzaj Tasarım Süreci Adımları.	56
Şekil 4.2: Ekinlik Adası'nın Google haritalar üzerindeki konumu.	58
Şekil 4.3: Harita üzerinden çizilen ses yürüyüşü rotası.....	59
Şekil 4.4: Ekinlik adası ve rehberli ses yürüyüşü ile ilgili örnek resimler	60
Şekil 4.5: Kadıköy ilçesinin İstanbul ili içerisindeki konumu.....	61
Şekil 4.6: Ses yürüyüşü duyuru poster.	63
Şekil 4.7: Ses Yürüyüşü Rotası ve durak resimleri.	64
Şekil 4.8: Ses Yürüyüşü Rota Haritası.	66
Şekil 4.9: Ses yürüyüşü öncesi, sırası ve bitiminde katılımcılara sorulan sorular....	67
Şekil 4.10: Sentez Harita oluşturma süreci.....	68
Şekil 4.11: Kolektif Yaratıcı Zihin Haritası çalışmalarından örnek resimler.	69
Şekil 4.12: Bireysel Ses Haritası çalışmalarından örnek resimler.	70

Şekil 4.13: Brown ve diğ. (2011) önerdiği ses gruplama şeması.	71
Şekil 4.14: Kadıköy Meydanı'na ilişkin ses kaynaklarının gruplandırılması.....	72
Şekil 4.15: Uyarılma / Değerlik Modeli (Arousal/Valance Circumplex Model).	74
Şekil 4.16: Uyarılma / Değerlik Modeli (Arousal/Valance Circumplex Model)'nin Kadıköy AKUSTİK çalışması his verilerine uyarlanması.	74
Şekil 4.17: Andringa ve Lanser (2013)'in Olaylılık / Keyiflilik modeli.	75
Şekil 4.18: İşitsel alana ilişkin a) hisleri harekete geçirme-keyif verme parametrelerine göre hazırlanan ana etki şeması ile b) olaylı olma – keyif verme parametrelerine göre hazırlanan değerlendirme şeması.	76
Şekil 4.19: Duyulan ses kaynakları sentez haritası.....	78
Şekil 4.20: Ses Kaynakları Algılanan His Sentez Haritası.	80
Şekil 4.21: Akustik algıya göre ayrılmış üç bölge.	82
Şekil 5.1: Kadıköy AKUSTİK saha deneyim süreci ve KIPTAM modelini gösteren şema.....	86

MEKÂN, ONU DİNLEYENLE KONUŞUR SES ALGISI ÇALIŞMALARINDAN KENTSEL PLANLAMAYA: KADIKÖY AKUSTİK

ÖZET

İşitsel peyzaj odaklı tez araştırma projesi Kadıköy AKUSTİK, İstanbul'un önemli bir kentsel alanı olan Kadıköy Meydanı için geliştirilen mekânsal algılama ve okuma yöntemlerinin yanı sıra ses yürüyüşleri ve zihin haritalama atölyeleri gibi katılımcı çalışmaları kapsamaktadır. Bu tez araştırma projesi, mekânın çeşitli kullanıcı profilleri tarafından denetimli olarak nasıl okunduğuna ilişkin metodolojik çalışmaları kapsamakla birlikte uzun vadede, mekân kullanıcılarının taleplerinin plancılar ve tasarımcılar tarafından daha iyi nasıl karşılanabileceğine dair önerileri içermektedir.

Kadıköy AKUSTİK, akustik ekoloji araştırmacısı Murray Schafer'in işitsel peyzaj teorileri temel alınarak geliştirilmiştir. Proje, kentsel alanların anlamsal bir analizini ve tamamen faydacı bir kentsel tasarıma yeni alternatifler üretebilecek mekânı ayarlama, “akort etme” ve yeniden düzenleme pratiğini önermektedir.

Kadıköy Meydanı'nın kamusal alanları, işitsel peyzaj açısından çok sayıda veri sağlamaktadır. Bölgenin çevresel akustiğini iyileştirmek için uzun vadeli bir öneri planı çerçevesinde, gözler kapalı olarak gerçekleştirilen derin dinlemeli ses yürüyüşleri gibi psikocoğrafik yöntemler kullanılmıştır.

Dönüşüm alanı olan Kadıköy Meydanı; sembol sesler açısından zengin, çok katmanlı ve yer yer kaotik yapıya sahiptir. Çiçekçiler, şantiyeler, kiosklar, vapur düdüğü, vapur yolcuları, gişeler, ezan çağrıları, tramvay araçları, konservatuar, martılar, trafik ve deniz gibi ses kaynakları araştırılmış ve bu sesler üzerinden kullanıcıların mekânsal algısı deneyler ve ses yürüyüşleri yardımıyla incelenmiştir.

Uzun vadede mekânların rahat ve kullanıcı isteklerine yanıt verebilen şekilde kullanımının sağlanması için görsel verilere yönelik analiz, tasarım ve inşaa çalışmalarının ötesine bakmak gerekir. Bu bağlamda çalışmada, işitsel verileri ve “ses”in algısal verilerini planlama aşamasında devreye sokmanın gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Bu sayede akustik kentsel çevre ile ilgili insanların deneyimlerini ve algılarını anlamaya yönelik, planlama disiplinine katkı sağlayacak metodolojik yönetime yön verilmektedir.

Bu kapsamda zihin haritaları ve kullanıcının gözleri kapalı olarak gerçekleştirilen ses yürüyüşü gibi katılımcı atölye çalışmalarını kapsayan, Türkiye'nin en büyük kenti İstanbul'un merkezi kentsel mekânlarından ve dönüşüm alanlarından Kadıköy Meydanı'na yönelik algılama-mekânı okuma yöntemleriyle ses peyzajı araştırma çalışmaları yürütülmüştür. Literatürde ses yürüyüşlerinin tasarım ve planlama disiplinlerinde kullanılmasına ilişkin sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. İTÜ Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında, TAK (Tasarım Atölyesi Kadıköy) ve İKSV Tasarım Bienali işbirliğiyle yürütülen bu çalışmaların, sesin mekân karakterinin

belirlenmesinde bir öge olarak değerlendirilmesi ve mekânın akustik karakterinin ortaya konulması anlamında literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

**SPACE SPEAKS TO THOSE WHO LISTEN TO IT
FROM SOUNDWALKS AND SPATIAL PERCEPTION STUDIES TO
URBAN PLANNING: THE KADIKÖY AKUSTİK EXAMPLE**

SUMMARY

Kadıköy AKUSTİK, a thesis research project focused on the concept of soundscape, includes spatial perception and reading methods developed for Kadıköy Square, an important urban area of Istanbul, as well as participatory studies such as soundwalks and mind mapping workshops. This thesis research project includes methodological studies on how space is read by various user profiles in a controlled manner and includes suggestions on how to better meet the demands of space users by planners and designers in the long run.

With a human-oriented approach in urban design and planning, studies that ensure the participation of the user in public spaces and take into account the user's demands are gaining importance day by day. The needs, expectations, and problems of citizens using public spaces are analyzed by various methods and included in decision-making mechanisms. Since the users of these public spaces are people with different characteristics, their perceptions and reaction to the external environment also differ. For example, people with hearing, visual or physical disabilities, and old people, young people, foreigners are in that space and use it differently. Therefore, the needs of all these segments should be considered in planning and urban design projects, and spaces that bring these segments together without excluding any segments should be designed with inclusive designs. For this reason, this thesis aims to create an input to these designs by measuring soundscape perception. Studies like this are supported by different perceptual analysis studies using psychogeographical tools that aim to measure how spaces appeal to users' different senses.

Kadıköy AKUSTİK has been developed mainly based on the soundscape theories of acoustic ecology researcher Murray Schafer. The project proposes a semantic analysis of urban spaces and the practice of setting, “tuning” and reorganizing space that can generate new alternatives to a purely utilitarian urban design. In addition to Schafer, the outputs of the 21st-century urban researchers such as Westerkamp (2001), Schulte-Fortkamp and Fiebig (2006), and the results of the soundwalk and space perception experiences and the methods and results of current psychogeography studies have been the basis of the experiments and studies in the research. In this way, the semantic study of the city and analysis of urban space; by re-energizing our way of hearing, can offer new and fresh options to the architecture, urban planning, and city management perspectives, which are popularly reduced to only physical/visual and functional elements.

The public space of Kadıköy Square provides a lot of data in terms of the soundscape. In the framework of a long-term proposal plan to improve the

environmental acoustics of the region, psychogeographic methods such as a deep listening sound walk with eyes closed were used.

The research focuses primarily on the soundscape management approach and soundwalk method, which I recommend that urban planners and urban designers integrate into their work so that space can be read aurally by various user profiles. In this context, in the long run, it is necessary to look beyond the analysis, design, and construction of visual data of space to ensure the use of spaces comfortably and responsively to user requests. In this context, the study mentions the necessity of using auditory data and perceptual data of "sound" at the planning stage. In this way, as pointed out by Davies et al. (2005), the methodological method that will contribute to the planning discipline is directed towards understanding the experiences and perceptions of people about the acoustic urban environment.

Kadıköy Square, which is a transformation area; is rich in symbol sounds, has a multi-layered and partly chaotic structure. Sound sources such as florists, construction sites, kiosks, ferry whistle, ferry passengers, toll booths, call to prayer, tram cars, conservatory, seagulls, traffic, and the sea were investigated and the spatial perception of the users was examined with the help of experiments and sound walks.

In the long run, it is necessary to look beyond the analysis, design, and construction studies for visual data to ensure the use of spaces comfortably and responsively to user requests. In this context, the study emphasizes the necessity of using auditory data and perceptual data of "sound" at the planning stage. In this way, the methodological method that will contribute to the planning discipline is directed to understand the experiences and perceptions of people about the acoustic urban environment.

In this context, mind maps covering the user's eyes are closed as participatory workshops such as a conducted sound hike, Turkey's largest city of Istanbul in the center of the detection-space method of reading for the Kadıköy Square, the urban spaces from and transform domain sound landscape of research studies have been conducted. There are limited studies in the literature on the use of vocal walks in design and planning disciplines. Within the scope of ITU Scientific Research Projects (BAP), it is aimed to contribute to the literature in terms of evaluating sound as an element in determining the character of the space and revealing the acoustic character of the space.

The main purpose of the thesis research is to reveal the relationship between the sound perception analysis - conducted with the focus of the user within the framework of the soundscape approach in urban space - and planning & design areas. The question set out in the research was "Can the soundscape experiments and sound analysis conducted in the urban space be implemented by providing awareness in the field of planning and design?" In this context, it is within the scope of the thesis to test the use of spatial and social reflections of sound research and initiatives carried out with a user-focused creative method in participatory public space planning.

It was deemed appropriate to set out with the Exploratory Mixed Method for this research. In this research method, which reveals the implicit relationships between the cases and gives the direction and measure of the observed changes, it is foreseen to collect data specific to the area first and then to develop the hypothesis. Exploratory Mixed Method provided in-depth, qualitative data on participants' attitudes and perceptions of concepts.

In addition to the insufficient number of studies on the relationship between sound and urban space in our country, participatory planning tools related to sound are not well known. Therefore, there is disconnection between the user's perception of sound and planning discipline in the urban space. As in many countries, the noise control approach is the only approach that is tried to be adopted in our country. In Kadıköy AKUSTİK research, it is thought that by testing the soundscape management approach, the gap between user perception and sound regulations can be filled with the "soundwalk" tool, and it will constitute an important basis for the planners to offer a method that they can work interdisciplinary.

1. GİRİŞ

Kentsel tasarım ve planlama çalışmaları; günümüzde kamusal alanlarda kullanıcının katılımını sağlayan, kullanıcı taleplerini dikkate alan çalışmalara giderek daha fazla önem vermektedir. Bu çalışmalar, mekânların, kullanıcıların farklı duyularına nasıl hitap ettiğini ölçümlemeyi amaçlayan psikocoğrafî araçları kullanan farklı algısal analiz çalışmalarıyla desteklenmektedir. Kadıköy AKUSTİK adlı saha çalışmalarının verilerini içeren bu araştırmada işitsel peyzaj teorilerini temel alan psikocoğrafik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Burada kentsel planlama çalışmalarında kullanıcının duysal tepki, davranış ve isteklerinin araştırılması, bu sayede kentsel alanların anlamsal analizi ve tamamen faydacı bir kentsel tasarıma yeni alternatifler üretebilecek, alanı “akort etme” pratiği önerilmektedir.

Araştırmada öncelikle mekânın çeşitli kullanıcı profilleri tarafından işitsel anlamda okunabilmesi için kent plancıları ve kentsel tasarımcıların çalışmalarına entegre etmesini önerdiğim işitsel peyzaj yaklaşımına ve bu kapsamda ses yürüyüşü yöntemine odaklanılmaktadır. Uzun vadede mekânların rahat ve kullanıcı isteklerine yanıt verebilen şekilde kullanımının sağlanması için görsel verilere yönelik analiz, tasarım ve inşa çalışmalarının ötesine bakmak gerekir. Bu bağlamda çalışmada, işitsel verileri ve “ses”in algısal verilerini planlama aşamasında devreye sokmanın gerekliliğinden bahsedilmektedir. Bu sayede, Davies ve diğerlerinin (2005) değindiği gibi akustik kentsel çevre ile ilgili insanların deneyimlerini ve algılarını anlamaya yönelik, planlama disiplinine katkı sağlayacak metodolojik yöneme yön verilmektedir.

Ses ve akustik ekoloji araştırmacısı Murray Schafer’in işitsel peyzaj teorileri, Westerkamp (2001), Schulte-Fortkamp ve Fiebig (2006) gibi 21. yüzyıl kent araştırmacılarının ses yürüyüşü ve mekân algısı deneyimlerinin çıktıları ve güncel psikocoğrafya çalışmalarının yöntem ve sonuçları araştırmadaki deney ve çalışmaların dayanağı niteliğinde olmuştur. Bu sayede kentin semantik incelenmesi ve kentsel mekânın analizi, “mekânın akordunun yapılarak” yeniden düzene sokulması pratiği, duyma biçimimize yeniden enerji vererek, mimarinin, kent

planlamanın ve kent yönetiminin sadece fiziki/görsel ve fonksiyonel unsurlara indirgenmesi durumuna yeni ve taze seçenekler sunabilmektedir.

“Kadıköy AKUSTİK” ses peyzajı araştırma çalışmalarında zihin haritaları ve kullanıcının gözleri kapalı olarak gerçekleştirilen ses yürüyüşü gibi katılımcı atölye çalışmaları yer almış, Türkiye’nin en büyük kenti İstanbul’un merkezi kamusal mekânlarından ve dönüşüm alanlarından Kadıköy Meydanı’na yönelik algılama-mekânı okuma yöntemleri yürütülmüştür. Sembol sesler açısından zengin ve çok katmanlı, kaotik noktalar barındıran Kadıköy Meydanı’ndaki çiçekçiler, konservatuardaki opera & klasik müzik dersleri, büfeler, vapur ve giriş-çıkış yapan yolcular, ulaşım kartı kullanımı, ezan, tramvay, martı, trafik, deniz gibi ses kaynakları, yapılaşmış çevre sesleri vs. incelenerek kullanıcının bu seslerle etkileşimi, bu sesler ve mekânla ilgili algısı, deney ve ses yürüyüşü çalışmalarıyla araştırılmış, ilgili mekânın mevcut kullanım durumu ve ileriye yönelik potansiyelleri çalışmada ortaya çıkarılmıştır Ses yürüyüşleri ve ses haritaları gibi mekânın okunmasına yönelik farklı algılama yöntemlerinin, yapılan deney ve çalışmalar sayesinde mekânın sağlıklı okunarak planlama disipliniinde kullanımları araştırılmıştır.

İTÜ Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında, Tasarım Atölyesi Kadıköy (TAK) ve İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSŞ) Tasarım Bienali iş birliği ile yürütölen bu çalışmaların, sesin mekân karakterinin belirlenmesinde bir ööe olarak değeriendirilmesi ve mekânın akustik karakterinin ortaya konulması anlamında literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır. Genel itibariyle planlama dünyasının işitsel peyzaj yaklaşımından uzak olduğu düşünölerek, “ses yürüyüşü” yönteminin planlama dünyası ile tanıştırılması ve planlama literatürüne teorik katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

1.1 Tezin Amacı

Tez araştırmasının amacı, kent mekânında işitsel peyzaj yaklaşımı çerçevesinde kullanıcı odağı ile yapılan deneylerin ve işitsel analizlerin planlama ve tasarım alanlarıyla ilişkisini ortaya koymaktır.

1.2 Araştırma Sorusu ve Hipotez

“Mekân, Onu Dinleyenle Konuşur”

Ses Algısı Çalışmalarından Kentsel Planlamaya: Kadıköy AKUSTİK başlığıyla hazırladığım tez çalışmamda yola çıktığım soru ‘Kent mekânında yapılan işitsel peyzaj deneyleri ve işitsel analizler, planlama ve tasarım alanında farkındalık sağlayarak hayata geçebilir mi?’ olmuştur. Bu bağlamda yaratıcı yöntemlerle kullanıcı odağıyla gerçekleştirilen işitsel-sesle ilgili (sonic) araştırma ve girişimlerin mekânsal ve sosyal yansımalarının katılımcı kamusal alan planlamasında kullanılabilirliğinin sınanması tezimin kapsamına girmektedir.

Tez çalışmamda belirlediğim hipotez şu olmuştur: ‘Kentsel bir mekânda ses, bütün haliyle ele alınarak, ses kontrolü yaklaşımının ötesinde kullanıcı odaklı işitsel peyzaj planlaması yaklaşımı ile değerlendirilmelidir. Böylece mekânın karakteri ve kimliği daha güçlü biçimde algılanır ve kullanıcı-mekân ilişkisi pozitif yönde artar.’

Bahsi geçen hipotezde, mekâna dair akustik-işitsel planlama çalışmaları kapsamında ses kontrolü yaklaşımının ötesine geçilmesi gerektiği savunulmaktadır.

1.3 Beklenen Çıktılar

Ses ve kentsel mekân ilişkisi üzerine araştırmalar ülkemizde yeterli sayıda olmamakla beraber, ses ile ilişkili katılımcı planlama araçları da yeterince tanınmamaktadır. Dolayısıyla kentsel mekânda kullanıcının ses algısı ile planlama disiplini arasında göz ardı edilemeyecek bir kopukluk mevcuttur. Birçok ülkedeki gibi ülkemizde de gürültü kontrol yaklaşımı sesle ilgili benimsenmeye çalışılan tek yaklaşımdır. Kadıköy AKUSTİK araştırmasında, ses peyzajı yaklaşımının sınanarak, kullanıcı algısı ile sesle ilgili yönetmelikler arasındaki boşluğun “ses yürüyüşü” aracı ile doldurulabileceği ve plancılara disiplinlerarası çalışabilecekleri bir yöntem sunabilmenin mümkün olması için çalışmanın önemli bir altlık oluşturacağı düşünülmektedir.

Ayrıca bu çalışmanın, sesin mekân karakterinin belirlenmesinde bir unsur olarak değerlendirilmesi ve mekânın akustik karakterinin ortaya konması anlamında literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4 Metodoloji

1.4.1 Karma yaklaşımlı keşfedici araştırma metodu

Araştırma için Karma Yaklaşımlı Keşfedici/ Ön Araştırma Metodu (Exploratory Mixed Method) yöntemiyle yola çıkılması uygun görülmüştür. Olgular arasındaki örtük ilişkileri ortaya koyan ve gözlenen değişimlerin doğrultu ve ölçüsünü veren bu araştırma yönteminde adım olarak öncelikle alana özgü veri toplanması, daha sonra hipotezin geliştirilmesi öngörülmüştür. Bu durumda belirlenen hipotezin, veriler toplandıktan sonra tekrar değerlendirilmesi planlanmıştır.

Karma Yaklaşımlı Keşfedici / Ön Araştırma Metodu araştırmacıya; katılımcıların kavramlar, ürünler, servisler ve/ya içinde olduğu düzene dair tutum ve algılarıyla ilgili derinlemesine, kalitatif veriler sağlamaktadır.

Bu metotta; araştırma öncesi kaynak taraması yapılması, konunun uzmanlarından bilgi alınması, ön araştırma sonrası önce nitel bilgilerin ortaya çıkarılarak analiz edilmesi, ardından nicel verilerle birlikte karma yaklaşımla ele alınması söz konusudur. Bu yaklaşımda, “Ne? Neden? Nasıl?” sorularının yanıtları aranmaktadır. Dolayısıyla asıl hedef; bir olguyu / fenomeni keşfetmektir. Bu strateji, yeni bir araç-enstrümanı geliştirmek veya test etmek için de kullanılabilmektedir (URL-1).

Araç olarak farklı türden anket çalışmalarını geliştirmede ve araştırma kapsamındaki değişkenleri belirlemede bu metottan faydalanılmaktadır. Katılımcıların kişisel notlarından / günlüklerinden yararlanarak daha büyük çaptaki örneklemeler için anket çalışması geliştirmek, bu yaklaşıma örnek olarak verilebilmektedir (URL-2).

Bu yaklaşımı benimseyen anket çalışmalarının ve grup çalışmalarının bazı avantajları şu şekilde listelenebilir (Stewart ve Shamdasani, 1990; Krueger, 1994; URL-3);

-Katılımcıların; hissettiklerini, fikirlerini ve tavırlarını detaylandırılmış olarak ifade etmelerine olanak sağlar.

-Çoğunlukla telefon veya posta / e-posta ile gerçekleştirilen anketler katılımcı yanıtlarını birkaç kelime ile sınırlandırmak durumunda kalır.

- “...ya böyle olsaydı / bu şekilde gerçekleşmesi durumunda...” gibi ileriye yönelik istek - projeksiyon içeren türden soruları yöneltmek mümkündür.

-Saklı his ve motivasyonları keşfetmeye yardımcı olur.

-Görsel ve/ya işitsel destekli araştırmalar için uygundur.

-Katılımcılar deneyimledikleri / maruz oldukları verilerle ilgili anında reaksiyon verebilmektedirler. Ardından tartışma ortamı yaratılabilmekte, klasik anket çalışmasından farklı olarak amaca yönelik sohbet edilerek iki taraflı soru-cevap seansı gerçekleştirilebilmektedir.

Araştırmamda, bu avantajlar göz önünde bulundurularak odak katılımcı gruplarının oluşturulması, belli araçlar kullanılarak analizlerin ve değerlendirmelerin yapılması hedeflenmiştir. Bunu yaparken kullanılan analiz araçları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Anket
- Ses Yürüyüşleri (Soundwalks)
- İşitsel Zihin Haritası
- Ses Haritası

Şekil 1.1: İşitsel Peyzaj araştırma ve pratiğinde kullanılan temel üçgenleme modelinin tez araştırmasına uyarlanmış versiyonu (Botteldooren ve diğ., 2008).

Yukarıdaki metodolojik üçgenleme diyagramında (Şekil 1.1); araştırma çalışmasında kullanılan temel üçgenleme modeli (Botteldooren ve diğ., 2008) üzerinden tez araştırmasına uyarlanmış bir versiyon gösterilmiştir. Burada, araştırmacı tarafından yürütülen anket çalışması (Şekilde “Questionnaire survey” kümesi), tez araştırmasında ses yürüyüşü-soru çizelgesi araçlarıyla ele alınmıştır.

Röportaj destekli anlatımsal atölye çalışmaları (Şekilde “Narrative interview, workshop” kümesi) tez araştırmasında zihin haritası ve ses haritası araçlarıyla ele alınmıştır.

Ses analiz çalışmaları (Şekilde “Sound analysis” kümesi), tez araştırmasında seslerin sınıflandırılması ve analiz araçlarıyla ele alınmıştır.

Üçgenleme, aynı olayı incelemek için nitel ve nicel verilerin bağımsız olarak kullanılmasıdır. Burada birbirine yakın ya da tutarlı sonuçların varlığını test etme görüşü hâkimdir. Yani, farklı yöntem ve tasarımlardan edinilen sonuçların birbirine yakınlığı veya birbirini desteklemesi araştırılır. Özel durum çalışmasında üçgenleme, araştırmanın sonuçlarını etkileyen birçok sebebi kontrol etme, en azından değerlendirme şansını artırır. Bu yolla sonuçların geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmak hedeflenir (Baki ve Gökçek, 2012). O'Donoghue ve Punch'a göre (2003) üçgenleme yapmanın ana amaçlarından birisi, farklı kaynaklardan gelen veriler arasında sınama yapmak, böylece araştırma verileri arasındaki düzenliliği ve tutarlılığı test etmektir.

Burada uygulanması planlanan “metodolojik üçgenleme”; veriye ulaşmak amacıyla anket çalışması, odak grup, gözlem, mülakat ve/ya belge kullanımı gibi birden fazla araç kullanılmasını öngörmüştür. Çalışmanın nicel ve nitel bileşenlerinden ayrı ayrı elde edilen sonuçların üçgenlemesi, tek bir çalışma içinde bulguların doğrulanması, desteklenmesi veya çapraz geçerliliğinin sağlanmasına fırsat verir. (Creswell ve diğ., 2003). Sonuçların üçgenlenmesi, değerlendirme bölümünde görüleceği üzere işitsel peyzaj araştırmasına yönelik süreç-model önerisini de beraberinde getirecektir.

Tez araştırmasında öncelikle nitel araştırma (anket çalışmaları, ses yürüyüşü ve işitsel algı analizleri), ardından nitel veriler kullanılarak nicel araştırma (ses kaynaklarının belirlenmesi, ölçümler vb.) yapılması öngörülmüştür.

Karma Yaklaşımlı Keşfedici / Ön Araştırma kapsamında bu tasarımın, metodolojik üçgenleme ile desteklenmesi hedeflenmiştir.

1.4.2 Metodun Uluslararası Örneklerde Kullanımı

Uygulanması hedeflenen yöntemin belirlenmesine yardımcı olan uluslararası işitsel peyzaj çalışması örneklerine ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Çizelge 1.1: Karma - Ön Araştırma Metodu kullanılan uluslararası işitsel peyzaj çalışması örnekleri.

ÇALIŞMA ADI	LOKASYON	YIL	ARAŞTIRMA SORUSU	METOT	ARAÇLAR
Alanda İşitsel Peyzaj: Sesin Işığında Peyzaj Mimarisi	İsveç	2003	Peyzaj mimarisinin kapsamı genişletilerek işitsel öğeleri de içermeli mi? Uygulayıcı uzmanlar sahip oldukları bilgiye ek olarak ne/ler bilmelidir? Loreta Meydanı'nda Schafer'in tanımına göre işitsel peyzaj öğeleri mevcut mudur? Eğer mevcutsa meydana hangi sesler bu özelliğe sahiptir? Loreta Meydanı'nda dinleyici-ses ve çevre arasında tanımlanabilir ilişkiler mevcut mudur?	Araştırmacı Metod - Ön Araştırma Metodu	Anket ve Gözlem
Akustik Ekoloji - Prag Loreta Meydanı'nda İşitsel Peyzaj	Prag/Çek Cumhuriyeti	2006	Ziyaretçilerparkın işitsel peyzajını nasıl karakterize ediyor? Ziyaretçiler parkta mekanik ses ihtiyacı ile doğal işitsel deneyimler arası ilişkiyi nasıl karakterize ediyorlar? Alanın akustik tasarımında, peyzaj medyası ve inşaat malzemeleri kullanılarak ses yükseltme ve modüle etme çalışmalarında inovatif teknikler nasıl kullanılıyor? Batı Massachusetts'e deneysel kültürel bir kaynak nasıl sağlanabilir?	Karma Yaklaşımlı Ön Araştırma Metodu	Anket ve Gözlem
Park ziyaretçileri ve doğal işitsel peyzaj: Yellowstone Ulusal Park'ta kış deneyimi boyutları	Wyoming-Montana-Idaho/ABD	2008		Karma-Ön Araştırma Metodu kapsamında Gömülü Teori (Grounded Theory)	Anket ve Gözlem
Holyoke, Massachusetts Dağ Parkı'nda İşitsel Peyzaj Planlama	Mountain Park, Holyoke, Massachusetts/ABD	2010		Karma-Ön Araştırma Metodu kapsamında Gömülü Teori (Grounded Theory)	Anket ve Gözlem

Çizelge 1.1'de Karma - Ön Araştırma Metodunu kullanan işitsel peyzaj çalışması örneklerinin listesi verilmiş, bu örneklerin analizi yapılmıştır. Tabloya İsveç, Çek Cumhuriyeti ve Amerika'dan hem doğal sit alanlarına ilişkin hem de kentsel kamusal mekânlara ilişkin işitsel peyzaj çalışması örnekleri dâhil edilmiştir. Literatürdeki kayıtlarda saha çalışmalarında bu metodun en belirgin şekilde kullanıldığı örnek

2003 İsveç örneğindeki peyzaj mimarisi- işitsel peyzaj ilişkisine dair çalışmalardır. Daha sonra 2006 yılında Prag’da yer alan Loreta Meydanı çalışması için, 2008 yılında Yellowstone Ulusal Parkı’nda işitsel peyzaj araştırmaları için, benzer biçimde 2010 yılında Massachusetts’de yer alan Dağ Parkı için bu yöntem uygulanmıştır. Örneklerde yöntem uygulamalarının çok başarılı olduğu gözlemlenmiş, metotun tez çalışmasında da kullanılmasına karar verilmiştir.

2. SES VE MEKÂN

Ses, günümüzde kente dair dinamikleri, algıları ve sosyopolitik özellikleri anlamak üzere kullanılabilmektedir. Özellikle ses, dinlenen ve üzerinde araştırma yapılan bir kaynak olduğunda; görünür olmayı gösterebilmekte, erişilemeyeni erişir hale getirebilmektedir. Bir kişi mekânı dinlediğinde farklı alanlar, insanlar, makineler ve hatta göremediği nesneler arasında belli etkileşimler duyumsar (Çağlar 2013). Walter Jackson Ong “Ses beni dünyanın ortasına yerleştirir” ifadesinde de insanın dünyayla ve nesnelerle bağlantısının ve konumunun ses ve duyma üzerinden nasıl şekillendiğine değinmektedir (Ong, 1981).

Mekân ile ses ilişkisinde kullanıcı algısı önemli yer tutar. Bu kapsamda öncelikle sesin tanımını, karakterini, gürültü ile ilişkisini ve ses değerlendirme ölçütlerini; ardından işitsel peyzaj, doğa-ses ilişkisi ve şehir-ses ilişkisini irdelenmek gerekecektir. Burada öncelikle ses ve mekân ilişkisine dair bazı kavramların kısaca açıklanması yararlı olacaktır. “İşitsel peyzaj”; akustik bir çevrenin birey, grup ve/ya toplum tarafından algılanma, anlaşılma biçimi olarak özetlenebilir (Yang ve Kang, 2005b). İşitsel peyzaj ile yakın ilişkili olan “akustik ekoloji”, diğer adıyla işitsel peyzaj ekolojisi; bir ses ortamını duyan birey ile ses ortamı arasındaki iletişimdeki ekolojik dengeyi araştıran alandır. Kentin işitsel peyzajı için yer alan “sembol ses” (soundmark) ise; kent simgesi, işaret ögesi anlamına gelen landmark kavramının işitme duyusu ile ilişkilendirilmiş bir türevidir.

Bu kavramlar bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.1 Ses ve İşitme

Bir dalga dizisinin hava, su ya da herhangi bir nesnel malzemenin içinden canlıların işitme organları tarafından algılanabilecek şekilde iletimi ses olarak adlandırılır. Ses bir enerji türüdür ve titreşimle oluşur. Sesin kuvveti desibel (db) ile ölçülür.

Sesin üretimi, kontrolü, iletimi, alımı ve etkileri ile ilgilenen “akustik” terimi, Yunanca “akoustos” kelimesinden türetilmiştir ve “duyulan, işitilen” anlamına gelmektedir (URL-4). Akustik ile uğraşan bilim insanları ve mühendisler, sesi ve işitme prensiplerini incelerler.

İşitme, canlılarda, özellikle hayvanlar dünyasında hayatta kalmanın en önemli yollarından birisidir. Ötücü kuşlar ve kurbağalar gibi hayvan türleri, ses ve işitmeyi çiftleşme ritüellerinin veya işaretleme bölgelerinin anahtar unsuru olarak kullanırlar. İnsan gelişimi ve kültürünün ise en ayırt edici özellikleri arasında işitmek, konuşmak ve sesle iletişim kurmak gelir. İnsanlarda işitme duyusu, öncelikle çevre ile ilişki kurmada ve mekânsal deneyimlemede etkilidir (Kekou ve Marangoni, 2010).

Sesin insandaki algılanma etkisi belli frekans aralığına bağlı olarak, 20 Hz-20kHz arasında değişebilmektedir. Bir ses dalgası hız, karakter, ses özelliği ve basınç düzeyine göre değişkenlik gösterir (Raichel, 2006). İnsanlar canlı veya cansız sesler olmak üzere çeşitli sesleri duyabilmektedir ve pratikte duyulan her ses, beynimizde sembol olarak yer alır ki duyulduklarında deşifre edilebilsin. Ses; ürün ve reklamların yorumlanması, kamusal alan ambiyansının algılanışı, kent peyzajı ya da kentsel alanın değerlendirilmesi gibi çeşitli sahalarda çok önemli etkilere sahiptir.

2.2 İşitsel Estetik Olarak Ses ve Algi

Sesi öncelikle kulaklarımız aracılığı ile algılarız. Duyma; görme, koklama, dokunma, tat alma gibi diğer duyulardan farklı şekillerde ayrılarak mekânı rahat ve bütüncül olarak okumamıza yardımcı olmaktadır. Mekânın okunup yorumlanması ve hatta tasarlanması ile ilgili ilk akla gelen duyumuz çoğu zaman görme duyumuzdur. Pallasma'ya göre görme yalıtır, ses birleştirir. Görme doğrusaldır, duyma ise tüm yönlerde doğrudur. Görme duyusu dışsallığı imgeler, duyma ise bir içsellik deneyimi yaratır. Pallasma'nın sözleriyle “Nesneye ben bakarım, ama ses bana gelir; göz uzanır, kulak karşılar. Binalar bakışımıza tepki vermezler, ama seslerimizi kulaklarımıza iade ederler” (Pallasma, 2011 s. 62).

Duyuma durumu; hacim içeren, dairesel/etrafı saran, üç boyutlu bir etkileşimle gerçekleşir. Aynı anda farklı katmanlarda ve farklı yönlerde bulunan ses kaynakları duyumsanır. Mekân, duyulup dinlendiğinde bütünsel anlamda ruhunu, karakterini, enerjisini dinleyene salıverir. Mekân içinde dinleme eylemiyle atılan her adım, kullanıcıya mekân ile iletişime girmek üzere daha fazla veri sunar. Bu veriler yukarıda bahsedildiği gibi kulakları çemberleyerek saran (surround), üç boyutlu bir duyumsama sayesinde bireyin algı alanında da farklı ve çok sayıda katmanlara ulaşır ve hafızamızın farklı odalarında kendilerine yer bulur. Dolayısıyla belli bir mekânda işitsel anlamda bireye sunulan peyzajdaki ses katmanları o kişinin ruh halini, hissini belirleyebildiği gibi, uzun vadede tekrarlanan / benzer karakter ve yapıda sunulan ses peyzajı, bireyin mekâna ilişkin tutumunu, mekânla kurduğu bağın niteliğini de belirler. Mekânı kullanan kişinin de elbette mekânın ses peyzajını etkilemesi, peyzaja kendisini kabul ettirmesi, armoni (uyum) içinde olması ya da kendisi için farklı bir işitsel alan / katman yaratması mümkündür. Böylelikle kullanıcı da mekân ile konuşarak ya da bir şekilde ilgili ses örtüsüne müdahil olarak, mekânın karakterini, enerjisini etkileyebilir. Dinleme durumu, çift yönlü, birbirini tamamlayan bir diyalog ve bağ oluşturur. Mekân ile işitsel iletişim bu şekilde gelişir. Tıpkı iki birey arasındaki iletişim gibi.

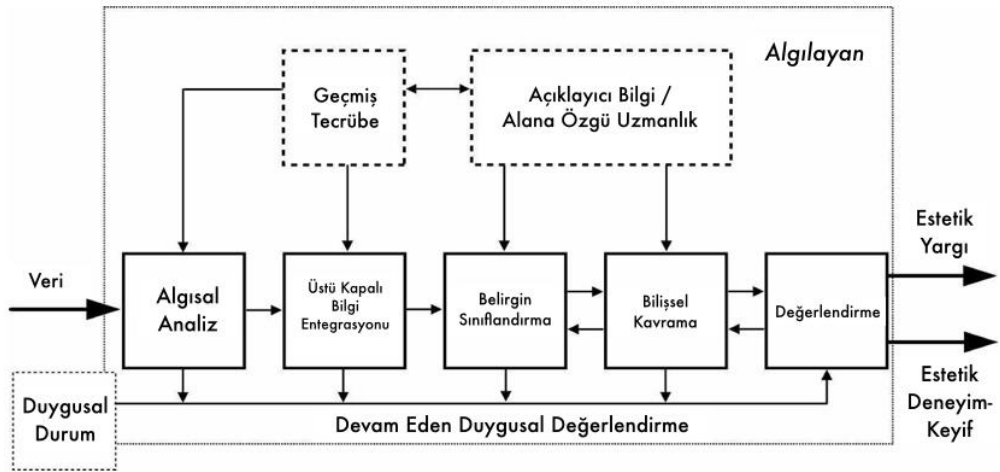
Sesin duyumsanmasına ilişkin araştırmalarda sıkça “gürültü” kavramı da karşımıza çıkmaktadır. Gürültü kavramına çoğu kez “istenmeyen ses” anlamıyla referans verilmektedir. Akustik ekolog Schafer (1977) üç türlü gürültüden bahsetmektedir:

1- İstenmeyen ses 2- Müziksel olmayan ses (periyodik olmayan titreşim) 3- Sinyalleşme sistemindeki herhangi yüksek ses / rahatsızlık. Schafer’e göre istenmeyen ses, yüksek ses ve sinyale gelen müdahale, bağımsız faktörler olup bireylerde kızma-sinirlenme gibi duygusal yanıtların açığa çıkarılmasında etken olmaktadır. Diğer yandan bazıları gürültüyü, yeniden tasarım potansiyeli bulunan, takdir edilmek üzere yeni bir bağlamda değerlendirilmeyi bekleyen “henüz farkedilmemiş ses” olarak tanımlamaktadır (URL-5).

Ses ve gürültü arasındaki farklılıklara ilişkin Gurney (1999) “gürültü, mekânın karakterinin dışında kalan sestir” ifadesini kullanmıştır. Bu kapsamda gürültünün; basitçe ses yüksekliğiyle bağdaştırılarak ele alınamayacağından, şehirlerin her zaman diğer yerlere göre daha yüksek ses barındırmadığından, bundan ziyade bizim ses yüksekliği algımızın subjektif değerlendirmemize bağlı olduğundan bahseder. Görünür o ki sessiz kentsel “vaha” alanları ve gürültülü alanlar, her gün oluşan geçici ritmik örüntüler eşliğinde ve/ya bayram-kutlama, sosyal-kültürel-politik amaçlı toplanma, çalışanların rutin ve akışlarına göre hareketleri gibi değişen olay ve döngüler eşliğinde değişebilmektedir.

Southworth (1969) bireysel ses değerlendirme sürecindeki üç yöne vurgu yapmaktadır. Bunlar; sesin içindeki enformasyon mevcudiyeti, bağlam ve ses yüksekliğidir. Bu unsurlar doğrultusunda istenilen ve istenmeyen sesler, herhangi bir mekâna ilişkin kullanıcının çevresiyle ilgili tercihlerini güçlendirebilmekte veya düşürebilmektedir (Shahhosseini, H. ve diğ., 2014).

Bunun yanı sıra ses kaynağını belirlemenin de önemli ve karmaşık bir süreç olduğu bilinmekte olup şekil, boyut ve sesin malzemesi ses tanımlama sürecinde etkilidir (Lutfi ve Liu, 2007). Ayrıca çevresel etkenlerden de ötürü, aynı sesin kaynağından alıcıya iletimi değişkenlik gösterebilmektedir. Sesi duyduğumuz, sadece sesin kaynağına değil, sesin içinde bulunduğu bağlama ve o bağlamda yer alan engele de bağlıdır. Sesin yerleştirildiği düzenek ya da mekân belli özellikler meydana getirir ve böylece sesi algılama ve değerlendirme şeklimiz ve sürecimiz etkilenir. Algılanan ses üzerine mekân tarafından dayatılan, mekânın psikolojik yansımalarıyla ilişkili etkilerini Nilsson ve Berglund, bağlam etkileri olarak adlandırmaktadır (Nilsson ve Berglund, 2006). Guastavino (2006) da insanların duydukları akustik sinyallere atfettiği anlamlar ile tutarlı şekilde sesleri organize ettiğini, böylece sesin fizyolojik özelliğinden çok, kaynağın anlama ilişkin imasının etkili olduğunu öne sürmüştür. Bu bilişsel süreç, mekân kullanıcısının mekân ile ilişkiye geçme isteğini, duygusal kararlarını ve mekânsal yönelimini etkilemektedir.

Şekil 2.1: Estetik deneyim modeli (Leder ve diğ., 2004).

Leder ve diğ. (2004)'in artistik estetik deneyim modeline göre (Şekil 2.1) algılayıcının estetik yargısı ve keyif alma düzeyi; geçmiş tecrübeler ve algılanan veriyle - buradaki çalışmada, sesle - ilgili açıklanan ekspertiz bilgisi, görünürde olmayan etkenlerdir. Bu etkenler, kişinin kendi algı analiziyle birleşir, zihinsel sınıflandırmaya uğrar ve bilişsel yönetimden geçerek değerlendirmeye tabi tutulur.

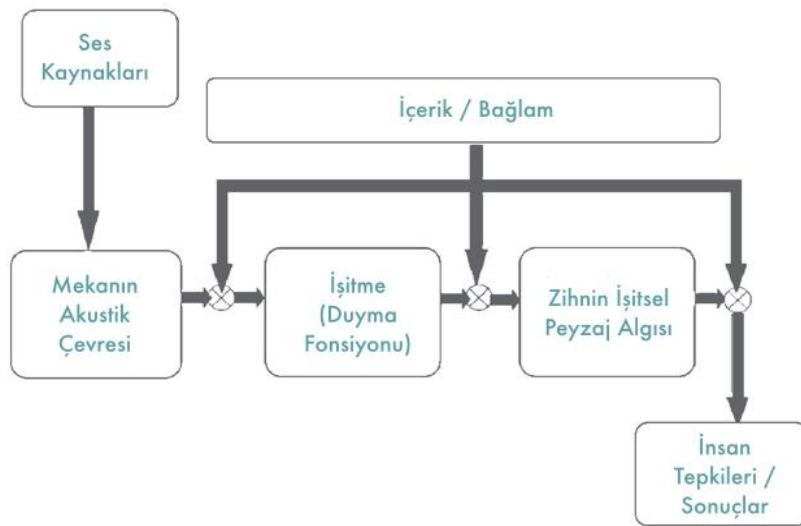
2.3 Akustik Ekoloji ve İşitsel Peyzaj

Literatürde ses ve mekân iletişiminin ana eksenine oturan Ses Peyzajı (soundscape) kavramı, İngilizcedeki yine görme duyusu ile ilişkili peyzaj (landscape) kavramından ortaya çıkmıştır. Ses peyzajı tanımsal anlamda, akustik bir çevrenin birey, grup ve/ya toplum tarafından algılanma, anlaşılma biçimi olarak özetlenebilir (Yang ve Kang, 2005b).

Schafer'e göre, "Ses peyzajı görülen değil duyulan olaylardan oluşur. Resim nasıl görsel etkileşimlerin toplamı ise, ses peyzajı işitilen olayların toplamıdır" (Schafer, 1977). John Cage'in 4'33" adlı performansında (URL-6) insanların sessizliğe (ve dolaylı olarak gürültüye) dair algısını ters düz eden bir yaklaşım çağdaş sanat literatürüne kazandırılmış, ses peyzajı kavramı ilk kez irdelenmiştir.

Kentsel planlama ve tasarım çerçevesinde ise ses peyzajı, bir mekâna ilişkin akustik özelliklerin tümünün algılatığı karakter olarak tanımlanabilir. Gürültü kavramından farklı olarak işitsel peyzaj; sesi negatif bir unsur olarak ele almaz, bunun yerine mekânın karakterinin bir parçası, fiziksel çevrenin bir unsuru olarak değerlendirir. Bu fiziksel unsurun mekânın kullanıcıları tarafından nasıl algılandığı bilgisi ses peyzajı planlaması açısından son derece önemlidir. Çünkü ses peyzajı, ancak akustik çevre ve insan algısı arasındaki ilişkisiyle var olabilmektedir.

Şekil 2.2.'de yer alan işitsel peyzaj işlemini gösteren diyagram da belirtildiği üzere ses kaynağı, mekânın akustik çevresinde ses oluşturarak, bağlamla ilişkili olarak bireyin duyma fonksiyonu ve zihinsel olarak sesi (subjektif değerlendirmeye) algılama durumunun süzgecinden geçer ve bireyde işitsel çevreye yönelik tepki ve sonucu ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 2.2: İşitsel peyzaj işlemini gösteren temel diagram (Schomer ve diğ., 2001).

Bir ses ortamını duyan birey ile ses ortamı arasındaki iletişimde ekolojik bir dengeden söz edilebilmektedir. Bununla ilgili olarak ‘Sespeyzajı Ekolojisi’ (Soundscape Ecology), kavramı ortaya çıkmıştır. Literatüre ‘akustik ekoloji’ (acoustic ecology) olarak geçen ifade, işitsel peyzaj ekolojisi ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu kavram “bir işitsel peyzajın, içinde yaşayanların fiziksel tepki ve davranışsal özellikleri üzerinde yarattığı etkileri araştıran alan” şeklinde ifade edilebilir (Truax, 1978). Aynı kavramı Schafer “insanlar ve sessel çevreler arasındaki sistematik ilişkileri inceleyen alan” olarak tanımlamaktadır.

Çevre tarafından yaratılan ses peyzajı hi-fi ve lo-fi olarak belirgin bir şekilde ikiye ayrılır. High Fidelity, yani yüksek sadakat anlamına gelen hi-fi sistemi, pozitif bir sinyal-gürültü oranına (SNR) sahiptir. Bu tür ortamlar, sese müdahale ederek duyumu engelleyebilecek dip gürültüsü içermediğinden münferit seslerin açıkça algılanmasına olanak sağlar. Kırsal bir peyzaj kentsel peyzaja göre daha fazla hi-fi frekans içerir çünkü doğal peyzaj hem yakın hem uzak mesafedeki vakaların duyulmasına imkân yaratır. Low Fidelity, yani düşük sadakat anlamına gelen lo-fi bir işitsel peyzaj alanında ise sinyaller çokça ses kaynağı tarafından gölgelenmekte, geniş gürültü bantı içerisinde perspektif algısı kaybolmaktadır. Bu tür ortamlarda herşey birbirine yakın ve sıkıştırılmış olarak algılanabilir. Birey ancak ani ve direkt olarak karşısına çıkan sesleri dinleyebilir, çoğu zaman ise sıradan seslerin bile duyulabilmesi için güçlü şekilde amplifikasyon müdahalesi gerekebilir (URL-7).

Her ses doğada eşsizdir ve bir mekânda bir kez tekrar edilemez ve geri döndürülemez biçimde oluşur. Aslında doğada herhangi bir olgunun tamamen aynı şekilde birden çok kez tekrarlanması olanaklı değildir. Dolayısıyla her ses peyzajı mekâna özgü ve eşsiz biçimde oluşur ve tamamen aynısının tekrarını başka bir zaman veya mekânda yakalamak olanaklı değildir.

2.3.1 Doğa, ses ve tercihler

Doğal kaynaklar tarafından üretilen, kendi ses peyzajı içinde üretilen sesler doğal ses olarak tanımlanmaktadır. Bu tür sesler böcek larvasından balinalara kadar yaşayan her türlü organizmanın sesiyle birlikte doğal, biyolojik olmayan kaynakların sesini içermektedir. Bu gibi akustik kaynakların meydana gelebildiği, duyulabildiği doğal habitatlar çoğu zaman ağır insan müdahalesine maruz kalmamış alanlardır.

21.yy. başlarından itibaren ses peyzajı tanımı üç bileşene ayrılmıştır (Çizelge 2.1):

Jeofoni: Yeryüzü, toprak, rüzgâr, okyanus dalgası, akarsu, nehir sesi gibi biyolojik olmayan doğal kaynakların etkisiyle oluşan sesler

Biyofoni: Tüm insan-dışı canlıların sesleri

Antrofonisi: İnsan çabasıyla meydana gelen tüm sesler (Müzik, konuşma veya elektro-mekânîk sesler gibi).

Çizelge 2.1: Ses peyzajı sınıflandırması (Wang, 2003).

Doğal Akustik	Jeofoni Biofoni	Su Sesi Havanın Sesi	Deniz, Nehir, Yağmur, Rüzgar
İnsan Yapımı Akustik	Antrofonisi	Toplum ve Ses Mekanik Sesler	Kentsel olaylar, Parklar, Makine, Uçak, İnşaat vb.
Doğal Akustik	Jeofoni Biofoni	Su Sesi Havanın Sesi	Deniz, Nehir, Yağmur, Rüzgar

Doğal seslerin oluşturduğu jeofoni ve biyofoni, çevre algısı ve ses peyzajı açısından önemli bir yere sahiptir. Carles ve diğ. (1999), araştırmasında akustik uyarı anlamında bitkilendirilmiş ve doğal alanlardaki akustik uyarı hassasiyetinin yapılı çevre alanlarındakine göre daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Çevrenin yarattığı bu hassasiyet, çevredeki farklı ses kaynakları arasındaki etkileşim mevcudiyetiyle de arttırılabilmektedir.

İstenen ve istenmeyen sesler, kullanıcının mekâna ilişkin tercihlerini güçlendirdiği gibi mekânı tercih etmemesini de sağlayabilmektedir. Carles ve diğ. (1999) ayrıca sesle ilgili bireysel tercihlerin öncelikle (en çok) doğal seslerden, ardından insan müdahalesiyle ortaya çıkan seslerden yana olduğunu ileri sürmüşlerdir. Öte yandan kaynağın bulunduğu ortama ve bağlama göre bu sonucun değişebileceğini, farklı bağlamlarda yer alan ses kaynaklarının değerlendirilmesine ilişkin bilginin tanımlanmasının, mekânsal kaliteyi güçlendirdiğini belirtmişlerdir.

2.3.2 Şehir, ses ve tercihler

Karmaşık yapısıyla ses, kentsel çevrenin vazgeçilmez bir unsurudur. Kentsel ses üzerine araştırmalar günümüzde dünyanın birçok bölgesinde çok kapsamlı ve derinlemesine yapılmaktadır. Çok sayıda bilim insanı ve planıcı, kentsel çevre sesinin pozitif yönlerini açığa çıkarmak üzere yenilikçi tasarımların kullanılacağı çevre

akustiği disiplininin genişlemesi gereken bir çalışma alanı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Kentsel mekânda sesin hayatımızın farklı alanları üzerindeki etkisi ve oynadığı rol ile ilgili mevcut çalışmalardan örnekler aşağıda verilmiştir.

Çizelge 2.2: Sesle ilgili çalışmalar çizelgesi.

KAYNAK	SESLE İLGİLİ ÇALIŞMA
Soutworth, 1969	Mekansal Enformasyon - Kentlerin Sonik Çevresi / Boston Peyzajı
Clark & Stankey, 1979	Rekreasyon - Mekan Kalitesi
Kariel, 1980	Dış Rekreasyon Alanları
Anderson, Mulligan, Goodman & Regen, 1983	Çevresel Psikoloji - Estetik Değer
Kellaris & Kent, 1993	Tempo ve Çekicilik İlişkisi (Bpm-Arousal-Memory)
Tester, 1994	Mekanı Anlama Hissi - Flaneur
J. L. Carles vd., 1999	Tüketici Psikolojisi
Yalch & Spangenberg, 2000	Tüketici Psikolojisi (Tanıdık Ses ve Hızlı Alışveriş)
Zampini & Spence, 2005	Tat Alma ve Ses İlişkisi (Örn. Gazoz ve Patlama Sesi)
Guastavino, 2006	Bağlam - Seamantik
Öhrström, Skanberg, Svensson & Gidiöf Gunnarsson, 2006	Trafik Sesi ve Sağlık
Tyrvalinen, Makinen & Schipperijn, 2007	Rekreasyon Alanları
Atkinson, 2007	Territorial Güç - Ses İlişkisi
Yu & Kang, 2008	Kullanıcı Gözlemleri - Ses İlişkisi
Brown, Kang & Gjestland, 2011	Çevresel Değerlendirme / Standardizasyon
Brigettw Schulte-Fortkamp, Andre Fielbig, 2015	Kullanıcı Algısı

Beatley, planlama ve tasarım sürecinde kentlerin karmaşık yapılı ses katmanlarının, en az görsel katmanlar kadar dikkate alınması gerektiğini vurgular. Bunun yanı sıra kentlerde yer alan doğal ses peyzajının yaşam kalitesini arttırmada önemli bir etken olduğuna değinmektedir (Beatley, 2013).

Ses, bireylerin mekân deneyiminin önemli bir parçasıdır ve şehirlerin fonik kimliğinin tanımlanmasında önemli role sahiptir (Rehan, 2014).

Kentsel mekânda ses, bulunduğu yere özgü, yapısal karakterler barındırır. Kent kimliğinin yaratılması ve korunması için işitsel peyzajın niteliği önemlidir. Kentin fonik kimliği, şekil, boşluk, materyal ve kent mobilyaları gibi peyzajın akustik karakterine bağlıdır (Rehan, 2014).

Kentlerde kullanıcılar tarafından yapılan ses tercihleri, demografik, davranışsal, psikolojik faktörler gibi çeşitli etkenlerle ilişkilidir. (Cain ve diğ., 2013; Semidor, 2006). Farklı kentsel alanlarda işitsel değerlendirme farklılıkları da mevcut olabilmektedir. Yu ve Kang (2010) ses tercihlerini farklı faktörlere göre değerlendirmiştir. Tercihleri doğal, insani, mekânîk ve enstrümantal olarak ayırmışlardır. Çalışmalarında demografik verilerle ses algısı ilişkisine odaklanarak öncelikle yaş ve eğitim düzeyinin kentsel açık alanlardaki ses tercihlerini etkilediğini görmüşlerdir; yaşlı bireylerin doğal sesleri daha çok tercih etmeleri gibi (Yu ve Kang, 2008). Bunun yanı sıra kültürel farklılıkların da ses tercihlerini etkileyebileceği düşünülmektedir.

2.3.2.1 Kamusal alanda ses

Her mekânın karakterini ortaya çıkaran, farklı düzeylerde duyuları etkileyen özellikleri olduğu gibi katılıma açık olan kamusal alanların da görüntü, koku, ses ve doku gibi karmaşık duyuşsal bileşenlere yanıt veren yapıları mevcuttur. Bu bileşenlerden ses, kamusal alanların kimliğini önemli ölçüde belirlerken kullanıcının mekânla kurduğu ilişkiye dair görünmez ama çok belirleyici bir rol üstlenir.

Yaklaşık yarım yüzyıl önce tanınmış şehir plancısı Lynch, kamusal alan araştırmaları ve uygulamaları yapan uzmanlara seslenerek ‘birey ve grupların pasif gözlemci olmadan bulundukları mekânla direkt etkileşime geçmelerinin nasıl onların refah durumunu yükselteceği’ konusunda onları teşvik etmeye odaklanmıştır (Lynch, 1976; Carmona ve Tiesdell 2007).

Aynı şekilde Böhme (1999); kamusal alan tasarımı ve peyzaj mimarlığı disiplinlerinin kamusal mekânda sesi gündemine almasını önermekte, tüm duyuların aynı oranda değerlendirilmesi gerektiğini savunarak plancıların ve tasarımcıların mekân ve zamana bağlı yeni sonik çevreler tasarlaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde kamusal mekân tasarımında önemli bir yere sahip, mekânların kimliğini belirleyen kentsel işitsel peyzaj terimlerinden “sembol ses” kavramı, kullanıcı-ses ilişkisi ve algısal parametreler incelenmiştir.

Mekânın sesi: sembol ses / soundmark kavramı

Ses ve mekân ilişkisini araştıran Augoyard ve Torgue (2006), Schafer'in teorilerine de değinerek (1977) soundmark kavramını, "mekânın karakterini ve kimliğini belirleyen özgün, sembol sesler" tanımıyla açıklamaktadır. Kavram ingilizcede, öncelikle görme duyusuna hitap eden ve kent simgesi, işaret ögesi anlamına gelen landmark kavramının işitme duyusu ile ilişkilendirilmiş bir türevidir. Sembol seslerin belli bir mekâna özgü olması dolayısıyla Schafer, 1993'te kaleme aldığı *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World* kitabında "Bir sembol ses, tanımlandıktan itibaren korumaya alınmayı hak eder. Çünkü o, içinde bulunduğu topluluğun akustik yaşamını benzersiz kılar" ifadesini kullanmıştır.

Bir mekânın işitsel peyzajı huzurlu, sakin, sağlıklı hisler veren bir yapıya sahip olduğu için tercih konusu olabilir. Aynı şekilde farklı bir mekânda veya bağlamda işitsel peyzajın tercih sebebi canlı, kalabalık, heyecanlı, farklı hisler veren yapıya sahip olması da olabilir. Veya bilgi ile donatılmış, açıklık ve güvenlik hissi veren bir ses peyzajı da tercih edilebilir. Öte yandan bir başka mekân veya bağlamda, mekânın eşsiz kültürel veya doğal karakterinden veya sahip olduğu sembol sestten dolayı ses peyzajı tercih edilebilmektedir. Burada bahsedilen sembol ses, fıskiye süs havuzu veya şelale gibi doğal veya yapay bir özelliğe veya çan sesi veya ezan sesi gibi geleneksel-kültürel karaktere sahip olabilmektedir.

Günümüzde, 21. yüzyıl başından itibaren ses peyzajı disiplininin önemli bir bileşeni olan sembol seslere yönelik çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar çoğunlukla kentsel mekândaki sembol seslerin yakalanıp tanımlanmasına ve mekân kullanıcılarının bu seslere yönelik farkındalığını ölçmeye yönelik olmuştur. Araştırmacı Min Zhou'nun Çin'in tarihi meydanlarındaki sembol ses algısı çalışması, Zhou ve Griger'in (2009) Prag'ın ünlü Loreta Meydanı'ndaki sembol ses kaynağı olan kilise çanının kullanıcı algısı ve hafızasına etkilerine yönelik araştırması, Manchester Belediyesi ile birlikte beş üniversitenin konsorsiyumuyla başlatılan Positive Soundscapes Project çalışması kapsamında yapılan ses –gürültü haritalama ve sembol ses algı-analiz projeleri veya Yelmi'nin (2016) güncel sembol sesleri arşivlemek amacıyla gerçekleştirdiği *The Soundscape of İstanbul* araştırma projesi bu tür araştırmalara örnek olarak gösterilebilir.

Sembol ses, kentsel tasarım için de önemli bir role sahiptir ve işitsel peyzaj çalışmalarının en önemli unsuru olarak kabul edilmektedir (Zhou, 2015). Sesin keskin çizgi ve sınırları olmamasından ötürü fiziksel bir işaret oluşturmaktan farklıdır, elle tutulur değildir ve kısa dönemde oluşturmak imkânsızdır. Dolayısıyla tasarım süreci içinde, tıpkı bir ekosistem gibi çalışan ses peyzajı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Min Zhou'nun (2015) öne sürdüğü gibi bir kentteki sembol sesler insanların kent tarihiyle ilgili bilgileriyle ilişkilidir. Dolayısıyla sembol ses algısının, hafıza-bellek ile yakından bağı mevcuttur. Dolayısıyla, fiziki/ gerçek mekân deneyimi ile kısıtlı değildir ve kullanıcı mekânı terk ettikten sonra da zihinde devamlılığını korur. Böylelikle mekânı genişletip sürükleyerek zaman/uzam bağlamında farklı bir yere taşır (Zhou 2015).

Kentsel ses – kullanıcı ilişkisi

Scanner (1994), şehirdeki sesi kentsel “eter” (uzay boşluğunu doldurduğu varsayılan esnek bir madde) olarak tanımlamakta, sesin görünmez biçimde mekânın karakterini oluşturduğunu, kentsel alanın form ve hacminin önemli bir bileşeni olduğunu vurgulamaktadır. Bunun yanında ses, komşunun gürültüsünden gelen “çaresizliği”, üstü kapalı “kontrolü”, tüketim ve iş yaşamına ilişkin komutları (Hopkins, 1994; Lanza, 1994) da anlatabilmektedir. Böylelikle ses üzerinden kentsel yaşam, kullanıcı kültürü ve kent - kullanıcı arasındaki bağa ilişkin pek çok veri elde edilebilmektedir.

Ses, bireyin stresini yatıştırabilmekte, ancak bir o kadar da arttırabilmektedir. Kent kullanıcısı mekânın sesinden haz aldığı kadar Blair Kamin'in (2015) ifadesiyle “deliye de dönebilmektedir.”

Kamin'e göre sesin, “büyük kentleri pişirmek için kullanılan tarifte” mutlaka yeri olmalıdır. Öte yandan bu tarifleri düzenlemek hem bir bilim hem de yaratıcı bir süreç, sanatsal bir iştir (Kamin, 2015).

20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze farklı araştırmacılar kentsel sesin kullanıcı üzerinde görünür olmayan sonuçlarını kaleme almışlardır. Sesin ciddi ölçüde fizyolojik sonuçları (sağırılık, kulak çınlaması, kardiyovasküler hasarlar gibi), sosyal sonuçları (gürültüden kaçma-antisosyalleşme) ve politik sonuçları (yaşam alanları için planlanan yeni havaalanlarına karşı direniş-hukuki süreç) olabilmektedir (Packard, 1957; Scanner, 1994; Hopkins, 1994; Lanza, 1994; Atkinson, 2007).

Örneğin Kuzey Amerika şehirlerindeki polis siren sesi, artan trafik, sokak aktiviteleri ve yükselen elektro-mekânîk dip gürültüden ötürü 21.yy. başından günümüze 40 dB kadar yükselmiştir. Çünkü polis siren sesinin diğer seslerin üzerine çıkarak duyulması beklenmektedir (bazı çalışmalar, aynı bu durumdan ötürü kentsel alandaki belli tür kuşların ötüşünün ve şarkı söyleyişinin etkilendiğini açıklamıştır).

Gürültülü bir çevrede siren sesi zor farkedilebilecek iken, aynı siren sesi sakin bir mahallede keskin bir şekilde belirirse, duyularda ani şok etkisi yaparak geçici veya kronik duyma kayıplarına yol açabilmektedir (URL-8).

Sosyal sonuçlarla ilişkili olarak Bull'un (2000), düzenli olarak kişisel müzik çalar kullanan kent kullanıcılarıyla yaptığı araştırmasına değinilebilir. Araştırmasında, şehirde yaşayan kullanıcıların, esas olarak çok katmanlı, karmaşık kentsel ses peyzajından kaçmak için sürekli kulaklıkları kişisel müzik çalarlarını tercih ettiklerini saptamıştır. Böylelikle bu işitsel sığınaklar kullanıcıya, dünyevi yaşam alanının sunamadığı, içinde yaşanılanı “parlak” deneyimler sunabilmektedir. Dominant karaktere sahip kentsel ses peyzajının kullanıcılar tarafından algılanışı, “davetsizce bireysel alana girdiği, bundan dolayı da kulaklıklarla bloke edilip onun yerine başka işitsel alanın yerleştirilmesi gerektiği” yönünde olmuştur. Bull araştırmasıyla kentsel ses peyzajının kent kullanıcısı üzerindeki bu baskıcı özelliğine vurgu yapmaktadır. Burada, sesin yüksekliğinden öte sesin içeriği, karmaşık yapısı ve bağlamı da ön plana çıkmaktadır. Daha sonraki bölümlerde göreceğimiz üzere kullanıcının sağlıklı kentsel çevreye sahip olması adına ses kaynaklarının bu özelliklerinin de kullanıcı-mekân ilişkisi odağında incelenerek ele alınması gerekmektedir.

- **Kullanıcı algısında sesin karmaşık yapısı**

Kullanıcı açısından pozitif ve keyifli ses çevresi ne demektir ve bu çevreyi nasıl analiz edebiliriz? Basitçe bir mekânın ses düzeyini (dB) aşağıya indirmenin ötesine geçmek ve örneğin stresi azaltmak ve keyifli işitsel mekânlar yaratma hedefiyle kentin ses peyzajını yenilikçi yollarla deneyimlemek için öncelikle kavramsal ve teorik çerçeveye ihtiyaç vardır. Ipsen (2002), akustik karışıklığa-bir diğer deyişle işitsel çeşitliliğe- odaklanarak Sesin Karmaşıklığı Teorisi'ni geliştirmiştir. (Şekil 2.3)

Şekil 2.3: Bilginin karmaşıklığı ile insan merakı arasındaki ilişki (Ipsen, 2002).

Bu modelde nitelik ile durumun karmaşıklığı ilişkisi; lineer olmayan, yükselip düşüşe geçen bir eğriyle anlatılabilir. Şu ki, eğer bilginin karmaşıklığı az ise, kullanıcı, durumu çok çekici bulmamaktadır. Bunun yanında karmaşık özellik okunamayacak kadar fazla ise, kullanıcı, duruma negatif tepki (rahatsızlık, kızgınlık gibi tepkiler) gösterebilmektedir. Bu iki uç arasında, yüksek pozitif motivasyon yaratan orta düzey karmaşıklığın olduğu bir nokta bulunmaktadır ve bu, akustik algı da dahil olmak üzere birçok bilgi için geçerlidir. Bunun yanında karmaşıklık yapısı kişiden kişiye değişebilmekte, aynı yükseklikteki karmaşıklık birisi için çekici olabilirken diğeri için çekici olmayabilmektedir. Kullanıcı için durum (ses peyzajı) ne kadar tanıdıksa (veya kullanıcı, ses peyzajı ile ne kadar yakın ilişki içindeyse) o kadar az karmaşık olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca kullanıcının duruma adaptasyonu, akustik bilgiye tepkisini belirlemektedir.

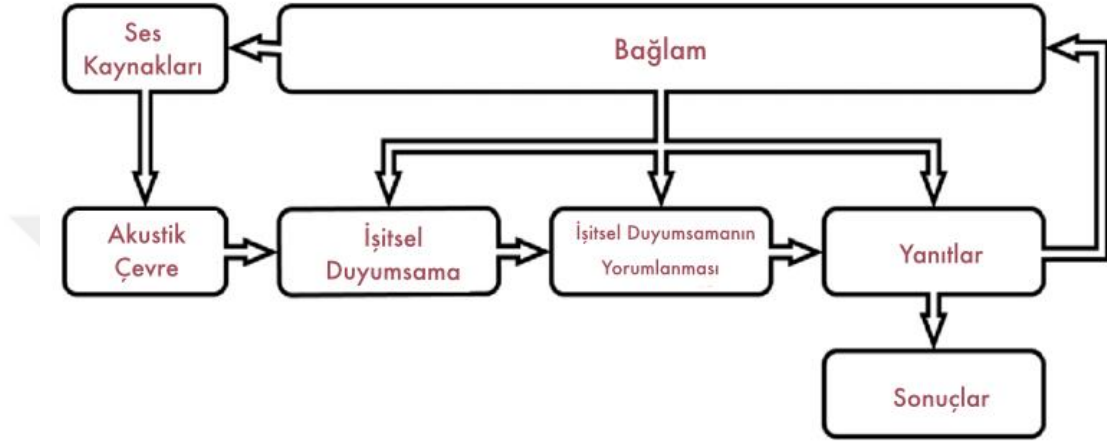
Bu teoride, bağlama bakmaksızın kullanıcıya çekici gelen bir karmaşadan söz edilebilmektedir. Kentsel sesler, çeşitlilik içeren- karmaşık bilgi ihtiyacında olan kent kullanıcıları için keyif verici nitelikte olabilmektedir. Bunun yanısıra plancılar, karmaşık yapıya sahip ses peyzajını çekici bulmayan kullanıcıların görüşlerini de dikkate almaktadır. (URL-9).

- **Bağlam**

Mekânda aktif veya pasif eylem halindeki bir kullanıcı, akustik çevreden işitsel uyarılar deneyimler ve bu uyarı dalgalarını yorumlar. Buradaki akustik çevrenin algısal inşası, daha önceden belirtildiği üzere işitsel peyzaj olarak tanımlanmaktadır.

İşitsel peyzaj, belli bağlam içerisinde bireyin tepkilerini uyandırmakta ve bu tepkilere istinaden belli sonuçlar doğurabilmektedir (Brown ve diğ., 2006).

2.4 numaralı şemada akustik çevrede işitsel peyzajın algılanma süreci bağlamın mevcudiyetiyle aktarılmıştır. Brown, Gjestland ve Dubois 'a göre ses peyzajının algılanışı, içsel tepki ve tepkimeden ortaya çıkan sonuçlar; bağlam ve bağlamla ilişkili etkilere bağlıdır.

Şekil 2.4: Akustik çevrede işitsel peyzajın algılanma süreci. Kullanıcının şimdiki ve geçmişten gelen bilgi ve deneyimini içeren bağlam, kullanıcı tepkisi ve deneyimden çıkan sonuçla birlikte ses peyzajı algısını etkilemektedir (ISO, 2014).

Yukarıda gösterildiği üzere bağlam, bireylerin deneyim ve hafızasını dikkate alan mekâna ilişkin akustik olmayan bileşenleri de içermekte, insanların ses peyzajı algısının oluşumunda etkili olmaktadır.

Dolayısıyla ses peyzajı çalışmalarında, kullanıcının ses peyzajı tercihlerinin ölçümünde bağlamın rolü de dikkate alınmalı, ses peyzajı tercihleri ve bununla ilgili tepkisel sonuçların, bağlam değişikliği ile de ilgili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bir mekânda tercih edilen bir ses peyzajı unsuru, başka bir mekânda tercih edilmeyebilir. Bu zamana, mekâna, kişiye göre değişebilecek bir olgudur.

İnsan değişkeni söz konusu olduğundan dolayı, bu durum olağandır. Demografik veriler, kullanıcının geldiği yer, mekânla ilişki (kullanım amaçları, beklentiler, tercihler) kişiden kişiye değişse de bağlam kapsamında ele alınmalıdır. Bu değişkenliğe rağmen ses peyzajı tercihlerine ilişkin ortak noktada birleşmeye eğiliminin, uyumsuzluk eğilimine göre daha olası olduğu öne sürülmektedir. (Stack et

al. 2010). Her durumda kent plancıları ve tasarımcılar, her gün topluluk tepkilerinin değişkenliği ve karmaşıklığı ile ilgilenmektedirler (Brown ve diğ.,2011).

Mekâna ilişkin farklı unsurların kendi arasında yarattığı uyumun ve mekâna ilişkin beklentilerin kullanıcı tercihlerinde önemli yer tuttukları, gittikçe artan kanıtlar arasında yerini almaktadır (Brambilla ve Maffei, 2006).

Teritoryal kontrol ve güç olarak ses

Doğada teritoryal sesler mevcuttur ve bunlar, bir cinsin kendi alanını ihlalden korumak adına başka bir cinse veya kendi cinsine ait bir başkasına gönderdiği bağırs sesi, uyarı sesi veya diğer duyulabilen sinyallerden oluşur. Örneğin erkek babunlar, diğer erkek babunlarla kendi teritorilerinin iletişimini yapmak adına kilometrelerce yayılan güçlü sesler çıkartmaktadırlar (URL-10). Buradaki sesin gücü, frekans yüksekliği, tınısı diğer babunların o teritoriyi istila edip edemeyeceğinin belirleyicisidir.

Doğadaki hayvan davranışlarındaki gibi, kentsel alandaki insan davranışlarında da teritoryal sınırları koruma veya güç gösterisi amacıyla işitsel iletişim gerçekleşebilmektedir. Örneğin otomobilin içinden gelen yüksek desibeldeki müzik, hız motorunun egzozunun çıkardığı yüksek desibeldeki “gürültü”, insan-toplum arası teritoryal iletişime; sokak satıcıları / pazar satıcıları arasındaki rekabetçi satış sesleri insan-insan arası işitsel teritoryal iletişime dair fikir verebilmektedir. Bunun yanında, kentsel alanda sıkça karşılaştığımız önceden kayıtlı anons, uyarı, alarm gibi sesler, insan (kullanıcı) ile ticari/politik/yönetimsel sistem arasındaki işitsel teritoryel iletişime örnek gösterilebilir.

Günümüzde kentsel mekânda, kullanıcının bir başka kullanıcının geçici veya kalıcı olarak işitsel teritorisini yok etme eğilimi olabildiği gibi, kullanıcının ses ile ilişkisinin daha üst politikalar tarafından azaltıldığı (kullanıcının algısının zayıfladığı), kullanıcının güçsüzleştirildiği durumlar da mevcuttur. Atkinson’ın ifade ettiği gibi ortam gürültüsü, araba alarmı, hava trafiği, anonslar vb. seslerin ezici yönde büyümesi, kullanıcının kalabalık-yoğun ortamlardaki iletişim davranışlarını ve hareketlerindeki tutarlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanısıra bu gibi mekânlarda kullanıcının alanına izinsizce girerek bağımsızlığını yok edebilmekte, bireyin yetkisini azaltmakta, güçsüz kılabilir (Atkinson 2007).

Gurney’e göre de kentsel mekânda akustik güç ilişkileri mevcuttur ve otoriter kimlik, kendini hissettirmek adına işitsel alanı kontrol edebilmektedir. Belli komut-kuralların üstü kapalı biçimde işlediği mekânlarda kullanıcı, kendi ses izlerinin takip edilmemesi/izlenmemesi ve hissel olarak utanç yaşamamak için ürettiği sesi kontrol etmeye, izini yok etmeye veya kaçmaya yönelebilmektedir. Günlük seslerin ritim ve paternleri sosyal kontrol, zorlama ve disiplin pratikleriyle ilişkili hale gelmiştir. (Gurney 1998) Rice da buna benzer şekilde, Foucault’un gözetim kulesi (panopticon) metaforu ve güç ilişkileri üzerine söyleminden esinlenerek günümüzde işleyen, her yapılanı duyan, otoriter duruşunu sergileyen panaudicon olgusundan bahsetmektedir (Rice 2003).

Deleuze ve Guattari ‘nin ‘bölgeselleştirme’ ve bunun karşıtı olan ‘soyutlama’ kavramlarının (territorialisation X deterritorialisation) işaret ettiği gibi (Holland, 2002) bir canlı ses kaynağının “tepeden inme” yaklaşımıyla yerinin değiştirilmesinin ve ilgili işitsel alana müdahale yapılmasının, o canlının ses dalgaları aracılığıyla oluşturduğu kendi hakimiyet-duruş alanının/bölgesinin de değiştirilerek mekândaki ekolojik ses bütünlüğünün ve nihayetinde mekândaki kompleks dengelerin değişime uğratıldığını söylemek mümkündür. İşitsel peyzaj planlaması yaklaşımında bu kavramlar ile alan- paylaşım-aidiyet-duruş unsurlarının dikkate alınması önemlidir.

Fonksiyonel Müzik

Tarihte müziğin güç ve teritori ile ilişkili alanlarda kullanıldığı görülmüştür (Warren, 1972). Amplifikasyon teknolojisindeki gelişmeler Alman askerleri tarafından kullanılarak Stalingrad’daki Rus askerlerinin demoralize olmasını sağlamıştır (Beavor, 1999). Yakın zamanda da Irak’taki ABD askerlerinin kasklarının içine müzik sistemi yerleştirilmiş, askerler çatışma içine girerken adrenalin arttırıcı müziğin devreye girmesi sağlanmıştır. Sesin sistematik yayılması ister istemez bu teknolojiye erişim ve güç ilişkilerini de akla getirmektedir.

Kentsel mekânda ise müzik, kullanıcıya yönelik kontrol amaçlı kullanılan araçlardan birisi olmaktadır. Gitgide “kamusallaşan” ticari alanların teritoryal kontrolü için fonksiyonel müzik-diğer adıyla muzak-günümüzde birçok mekânda duyulabilmektedir. Burada bahsedilen, genellikle düşük frekanslı fon müzikleridir. Muzakın, rahatsız edici konuşma arası boşlukları doldurduğu gibi üstü örtülü tempo kullanımı ve yaşam stillerine uygun ritm-melodilerle kullanıcının ürün-hizmet satın

alma güdülerini arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Bir tür işitsel teritori işaretleyicisi olan muzak, mekânı markalamada, tüketim akışını kolaylaştırmada, çevresel unsurları manipüle ederek iş ritmini etkilemede efektif olarak kullanılmaktadır.

Jones ve Schumacher (1992) fonksiyonel müziğin ürün-hizmet üretim-tüketimini destekleme ve cesaretlendirmenin yanı sıra kamusal mekândaki sosyal ve sembolik düzenin tekrar üretimini de sağladığını ifade etmiştir.

Atkinson'a (2007) ve Muir'e (2005) göre de fonksiyonel müzik, kentsel mekânda belli aktivite ve sosyal kimlikleri kabul edilebilir kılıp belli akustik teritoriler yaratmaktadır.

Yine Muir'in (2005) "mobil canavar stereo" olarak adlandırdığı arabalar, mağazalardaki veya bekleme alanlarındaki müzikler, asansör müzikleri; mekânda sabit ve tartışmaya açık bir duruş / prezans yaratarak mekânsal kullanım ve erişim nosyonlarını çetrefilli hale getirmektedir.

Dolayısıyla teritoryal kontrol aracı olan fonksiyonel müzik kamusal alan pasifizasyon konsepti olarak çoğu yerde kullanıcı karşısına çıkmaktadır. Diğer yandan, kentsel mekânda kontrolün kullanıcı tarafına geçmesi, bunun işitsel peyzaj yaklaşımıyla, kullanıcının tepkisini ve hissini ölçmek amacıyla kullanılacak araçlarla denenmesi mümkündür.

3. İŞİTSEL PEYZAJ YAKLAŞIMI

3.1 Katılımcı Planlamada İşitsel Peyzaj Yaklaşımı

İşitsel peyzaj yaklaşımı mekâna ilişkin işitsel unsurların ve çevre sesinin kullanıcı tarafından algılanışına dair bilgilerin planlama sürecine dâhil edilmesini öngörür ve bu yaklaşım günümüzde kentsel planlama ve tasarım alanında gittikçe daha çok benimsenmektedir (Coensel ve diğ., 2010).

Farklı disiplinlerle iletişime giren bu yaklaşım için Schafer bundan yaklaşık kırk yıl önce “İşitsel peyzaj yaklaşımının durduğu nokta; bilim, sanat ve toplum arasında yer alan orta nokta olacaktır” ifadesini kullanmıştır (Schafer, 1977).

Yaklaşımındaki temel fikir, mekâna dair her sesin gürültü olmadığı, bazı seslerin belli çevrelerle uyum gösterdiği, dolayısıyla bu sesleri elemek yerine korumak, hatta yeri geldiğinde vurgulamak gerektiğidir.

İşitsel peyzaj yaklaşımı çevrenin tasarımını kulağı tatmin edecek şekilde değerlendirir ve geleneksel gürültü kontrolü yaklaşımına göre daha pozitif ve bütünsel bir yaklaşım benimser. En önemlisi de sesi atık niteliğinde, “gürültü” ögesi olarak değil, kaynak olarak değerlendirir. Öte yandan geleneksel gürültü kontrolü yaklaşımı ile işitsel peyzaj yaklaşımı birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Gürültü düzeyinin kabul edilemez olduğu belli çevrelerde gürültü kontrolü yaklaşımının öncelikli olarak benimsenmesi gerekebilir.

Bohme’ye göre kentsel planlama, artık gürültü kontrolü veya hafifletmesi ile tatmin edilecek boyutta değildir ve meydanların, kaldırım alanlarının ve diğer tüm kentsel mekânların akustik atmosferine ve karakterine dikkat kesilmelidir (Böhme, 2000).

Uluslararası Standartlar organizasyonu ISO (International Organization for Standardization) kapsamında ses peyzajı üzerine araştırma yapan ve proje üreten çalışma grupları ses peyzajına ilişkin standartlaşmayla ilgili minimum düzeyde şartname maddesi koymaktadır. Bunun sebeplerinden birisi ses peyzajının kullanıcı algısı, bağlam, mekânla iletişim gibi farklı dinamiklere göre değişkenlik göstermesidir. ISO kapsamındaki standartlaşma eylemleri yukarıdan aşağıya

yaptırım içeren yapılanmalar olduğundan ötürü katılımcı yolla kullanıcı geri dönüşleriyle ilerlemeyi dikkate alan işitsel peyzaj yaklaşımı müstesna bir yerde durmaktadır. (Örn. ISO TC 43/SC 1/WG 54 projesi, 1981) Diğer yandan Avrupa Gürültü Yönergesi akustik çevrenin öncelikle bölgesel ses düzeylerine ve gürültü azaltma politikalarına odaklanmaktadır (URL-11).

Buradaki hedef, ses düzeylerini yönergede yer alan kabul edilebilir değerlerin altına indirmektir (WHO, 2018). Burada, kabul edilebilir değerlere yönelik katı kurallar koymak aslında ses sahasına yönelik bilgi toplama-üretme sürecini engelleyebilmektedir. Çünkü kabul edilen değerlere ulaşıldıktan sonra, daha derinlemesine araştırma için teşvik bulunmamaktadır. İşitsel peyzaj yaklaşımı 1990'ların sonunda bu nedenden dolayı ortaya çıkmıştır. (Schulte-Fortkamp ve Feibeig, 2006; Dubois ve diğ., 2006). Bu yaklaşımsal keşif, akustik çevrenin ele alınışına dair dönüşümün başlangıcı olmuştur (Berglund, 2011).

Bu kullanıcı odaklı yaklaşımda, dinleyicinin duyduğu sesler, anlamları, dinleyici eylemleri ve tepkileri dinlenip gözlemlenerek dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla ortak mekân paylaşımına dair ekolojik çerçevede sosyo-kültürel değerler bu yaklaşımda önemli yer tutar. Ayrıca sesi maskelemek yerine, koruyarak ses haritaları yardımıyla keyifli ses peyzajı özelliklerinin geliştirilmesi önemsenmektedir.

3.1.1 Ses Kontrolü ile Yaklaşımsal Farklar

Gürültü kontrolü veya ses kontrolü, herhangi bir ses kaynağından yayılan gürültü niteliğine sahip sesleri kabul edilebilir seviyeye indirmek, akustik özelliği değiştirmek, etki süresini azaltmak, hoş giden veya daha az rahatsız eden bir başka ses ile maskelemek gibi metotlarla gürültünün zararlı etkilerini tam olarak gidermek veya makul bir seviyeye indirmek işlemidir (Anonim, 1999).

İşitsel peyzaj planlamasında ise yukarıdaki bölümde bahsedildiği üzere ses; gürültü kontrolü yaklaşımından farklı olarak, mekânı tanımlayan bir unsur olarak değerlendirilir. Schafer'a göre (1977) bir mekândaki sesleri maskelemek ya da yok etmek olumsuz bir yaklaşımdır ve bunun yerine öncelikle mekânın işitsel peyzajının tanımlanması ile hangi seslerin korunması, güçlendirilmesi ya da ortadan kaldırılması daha iyi anlaşılacaktır.

Schulte-Fortkamp ve Fiebig (2006), bir sesin farklı çevrelerde ve bağlamlarda deneyim, algı, yorumlama farklılığı getirdiğinden söz etmektedir. Gürültü kontrolü

yaklaşımının ise bu farklılığı göz önüne almadan sadece teknik ölçütler ve sınırlamalar doğrultusunda ses/gürültüye müdahaleyi savunduğundan bahsetmektedir.

İşitsel peyzaj yaklaşımının en önemli ilkelerinden birisi, birden fazla ses kaynağı ve çevresel etkileşim sonucunda oluşan bir işitsel ortamı, olumlu ya da olumsuz yargılardan bağımsız olarak değerlendirmektir. Ayrıca bu yaklaşımda gürültüden kaynaklanan rahatsızlığın ötesinde incelenen alana özgü farklı seslerin toplam etkisini değerlendirmeye yönelik kullanıcı deneyimi odaklı bir bakış benimsemek esastır. Burada, kullanıcı odaklı katılımcı yaklaşımın ilkelerinden objektivitenin önemi vurgulanmaktadır.

Günümüzde uluslararası planlama çalışmalarındaki sesin ele alınışı, çoğunlukla üstten alta yapılanma yaklaşımı ile gerçekleşmektedir. Akustik mimari ve akustik bilimler ışığında çalışan araştırmacı-uzmanlar, çoğu zaman laboratuvar ölçümleri, sahada desibel (dB) dengeleri gözlemleri, gürültü azaltma eğilimleri vs. ötesine geçmemektedir. Diğer yandan ses kirliliği ve gürültü kontrolü kavramları, özellikle akademik boyutta gittikçe bütünsel yaklaşımla ele alınan ‘Ses Peyzajı Planlaması’ (Soundscape Planning) kavramına evrilmektedir.

Şimdiye kadar çoğu şehir planlama yönetimi pratiği, gürültü kontrolü yaklaşımı kapsamında gürültü frekansı ağırlıklandırma çalışmalarına ve dolayısıyla salt fiziksel ölçümlere odaklanmış, sese dair insani tecrübeyi ve algısal kavramları hesaba katmadığı için yaşam kalitesini arttırma ve kullanıcıların memnuniyetini sağlamada yetersiz kalmıştır (URL-12).

Görünür o ki ses kalitesi ve mekânın algılanan ses örtüsü bilindik A ağırlıklı ses basınç seviyesi* ölçümleriyle belirlenememektedir. (*Ölçülen ses frekanslarının insan kulağının deneyimlediği dB ses basıncına benzetilmesi için verilen belli ortalama seviye) Daniele Dubois’e göre (2005) “Belli standartlar elbette ki önemlidir ancak kentsel ve mimari projelerde faydasızdır! İnsanlar rahatsız olduğunda durumun normlara uyup uymadığına aldırılmazlar! Artık duruma kalitatif odaklı bakmalıyız.”.

Bu kapsamda tıpkı Schafer gibi akustik ekoloji araştırmacısı Jacob Kreutzfeldt’in de değindiği üzere kentsel özgünlük, endüstrileşme sonrası artan modern - güncel seslerin frekans ve basınç ölçümü sonrası basitçe elenmesiyle / maskelenmesiyle inşa edilmemelidir (Kreutzfeldt, 2006).

Uluslararası düzeyde gürültü kontrolü çalışmalarında yürütülen anketler, öncelikle sağlıkla ilgili ciddi sorunlara odaklanmakta, mekân akustiğinin hiper tansiyon, kalp rahatsızlığı, insomni gibi rahatsızlıklara neden olup olmadığını inceleyerek fiziken sağlıklı ortamlar yaratmayı hedeflemektedir. Öte yandan bu tür sonuçlar sağlıklı ve kaliteli yaşam, sürdürülebilir kullanıcı-çevre ilişkisi gibi sağlıklı kent politikası ihtiyaçlarına çözüm bulamamaktadır. Ses peyzajı araştırmalarında ise çevre koruyucu, önlem alıcı ve proaktif bir anlayışla ele alınmakta, birey ve toplumun yaşamının daha sonraki evrelerinde hastalık veya rahatsızlıkla karşı karşıya gelme riski azaltılmakta, yaşam kalitesinin artırılması teşvik edilmektedir. Kent kullanıcısının mekânın ses peyzajına nasıl yanıt verdiği, ne zaman, hangi durumlarda stresi yaşadığı (ve ne zaman, hangi durumlarda keyifli hissettiği) ses peyzajı yaklaşımıyla kullanılan araçlarla mümkün olabilmektedir (Lercher ve Schulte, 2013).

Türkiye’de ve İstanbul genelinde planlama pratikleri çok etkin ve katılımcı yaklaşımlarla yürütülemediği için, ses ile ilişkili politikalar da geri planda kalmaktadır. Kısmen de olsa ülkemizde üst ölçekte, Çevre ve Orman Bakanlığı dâhilinde Gürültü ve Titreşim Kontrolü Şube Müdürlüğü tarafından desibel yüksekliğinin kontrolüne dair haritalama çalışmalarından ve eylem planlarından (ses/gürültü kontrolü yaklaşımından) söz edebiliyoruz. Ülkemizde belediyeler tarafından yürütülen çevresel gürültü değerlendirme ve gürültü kontrol yönetmeliği de bu yaklaşımdaki çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra, hem Kadıköy AKUSTİK araştırmasında, hem bir sonraki bölümde yer alan uluslararası bazı çalışmalarda göreceğimiz gibi ses peyzajını kullanıcı odaklı değerlendiren, örneğin belli alanlarda doğa sesini daha fazla/yakından duyma arzusunu içeren, diğer yandan mekânın uğultu, makine seslerinden kaçma eğilimi olabildiğini gösteren, bireylerin birebir katkılarıyla gerçekleştirilen işitsel öznel değerlendirmeler bulunmaktadır; Positive Soundscape Project, İngiltere örneği gibi (URL-13).

Birçok hükümet yönetimi yaklaşımında olduğu üzere ses politikalarında da katılımcı politika yaklaşımı benimsenmediğinden ötürü bireyler kararları etkileyememekte, üst politikalarından direkt etkilenmekte, mağdur olmaktadır. Psikocoğrafya alanı kapsamında mekânın karakterini belirlemeye yönelik kullanılan ses yürüyüşleri, tam da burada bahsi geçen iki alanın (üst katmanda karar verici organlar ve pasif etkilenenler) arasındaki boşlukla ilgilenmektedir.

3.1.2 İşitsel peyzaj yönetiminde yaratıcı işitsel araştırma ve girişimler

3.1.2.1 Psikocoğrafya ve metodoloji olarak ses yürüyüşü

Psikocoğrafya, 1950'lerde sitüasyonistlerin öne sürdüğü, mekânın bireye verdiği duygular üzerinden araştırma amacıyla uygulanan belli oyunsal metotları kapsamaktadır. Psikocoğrafya disiplininin öncülerinden Guy Debord, psikocoğrafyanın bilinçli organize olmuş, organize olmamış veya kendiliğindenlik prensibiyle organize olmuş coğrafi çevrelerin, bireyin duygu ve davranışları üzerindeki etkilerini incelediğinden bahseder (Debord, 1996).

Demek oluyor ki her coğrafyanın psikolojik / psikanalitik bir yansıması bulunmaktadır ve psikocoğrafya bu yansımaların yarattığı koku, hissetme/dokunma ve duyma gibi duyularla insanın duygusu, bilinçaltı arasındaki ilişkiyle ilgilenmektedir.

Mekânın sitüasyonist bakışla analizi, Henri Lefebvre tarafından geliştirilen, mekânın sosyal üretimine dair teorilerle yakından ilişkilidir. Lefebvre'e göre mekân, içinde insan ve objelerin durduğu boş ve nötr bir kap olarak düşünülemez. Bundan ziyade mekân, birbirine bağlı, üstüste tabaka mekânlardan oluşan ve karmaşık ilişkilerle tanımlanan sosyal bir üründür. Lefebvre'e göre kullanıcının eylemleri-mekânsal pratikler- kentsel mekânları üretir. Bu mekânsal pratikler kent kullanıcısının rutinlerini ve alışkanlıklarını yansıtırken, kabul edilebilir mekânsal pratiklerin aralığını da kullanıcıya dayatan nitelikte olmaktadır (Elden, 2004).

Kullanıcı olarak bu tür mekânsal pratiklere aktif olarak farkındalıkla bakabilmek ve mekânın kendine özgü dilini anlamaya çalışmak, mekân ile sağlıklı iletişim kurmayı sağlayabilmektedir. Buna ilişkin çağdaş psikocoğrafya araştırmacılarından A. Janicijevic'in kent meydanlarının iletişimine şu şekilde değinmektedir: "Meydanlar bizlerle konuşur, kelime dağarcıkları sanatın kompleks dilinin bir parçasıdır. Kendine özgü karakteristik özellikleri olan diyalektleri vardır. Unsurlar öznel anlamlara sahiptirler, birleşince mesaj oluştururlar." (Janicijevic, 2008).

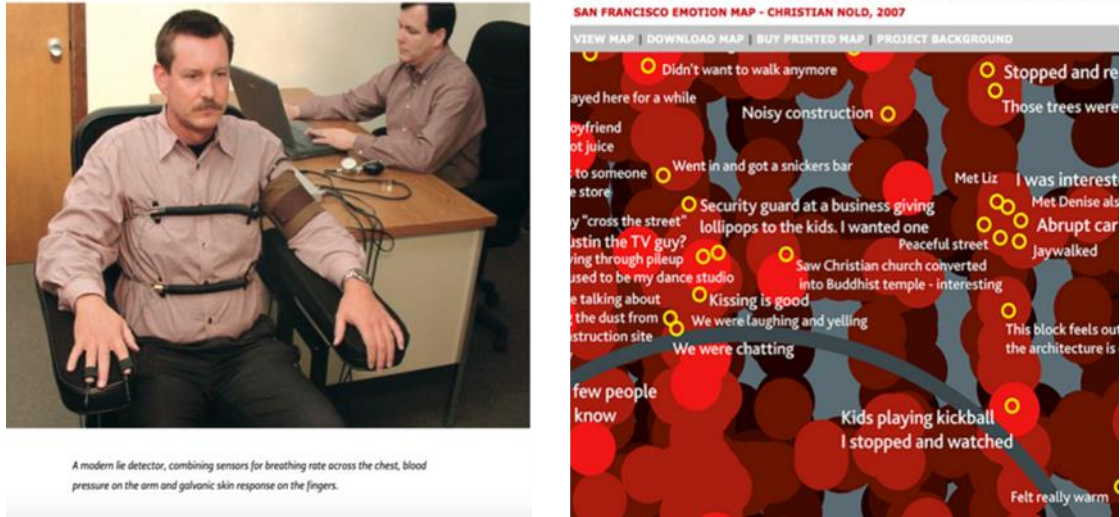
Bu iletişimi sağlamak için psikocoğrafya disiplini, kent kullanıcısını durumlara karşı pasif tüketici olmaktan çıkıp aktif hale gelmesi; bireyin inşacı, deneyimleyici olması ile ilgilenir. Sitüasyonistlere göre bireyin mekânı ve durumu tanımlayarak yorumlamasından çok birebir duyularıyla birlikte deneyimleyip dönüştürmesi esastır. Bu kapsamda psikocoğrafya alanında sıkça kullanılan *dérive* kavramı, sürüklenme,

yönelme anlamlarına gelmektedir ve kullanıcının rutin hareket ve davranışlarını kontrol etmeyi bırakarak mekânsal olaylara, aktivitelere, karşılaşmalara kendisini bırakmasını ve salınıvermesini ifade eder (Debord, 1955). Buradaki eylem, yolculuk veya dolaşma (stroll) deneyiminden farklı olarak, çeşitli ambiyansların içinden geçen pasajlar oluşturmayı ve psikocoğrafî etkilere dair oyuncu - yapıcı davranışlar sergileyerek mekâna ve yaşananlara ilişkin farkındalık kazanmayı içerir.

Günümüzde, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren performans sanatları, edebiyat, mimarlık, dijital medya / lokatif medya gibi farklı disiplinlerde *dérive* gibi sitüasyonist teknikler sıkça kullanılmaktadır (Tuters ve Varnelis, 2006). Bu disiplinlerdeki çalışmalarda hedef, mekânı birey için uygun hale getirmek, bireyin yaşamında pasif izleyici değil aktif katılımcı olmasını sağlamaktır.

Örneğin güncel psikocoğrafya festivallerinden New York Conflux Festival A.B. D'nin New York eyaletinde düzenlenmektedir ve içeriğindeki çalıştay, dijital simülasyon oyunları, interaktif haritalama ve sergi çalışmalarında kent oyunlarına yönelik yeniden üretilen sitüasyonist teknikleri öne çıkarmaktadır. Her sene New York ve San Francisco'da (ve bazı seneler Amsterdam'da) gerçekleştirilen Come Out & Play Festivali veya 2015 yılına dek Londra'da kent oyunları sunan Hide&Seek Festivali de inovatif meydan- sokak oyunları, lokatif medya (LBM) denemeleri, tartışma programları ve forumları içeren ve kent sokaklarını oyun sahasına çevirmeyi amaçlayan başka girişimlerdir. Diğer yandan Mary Flanagan (2007) gibi kent araştırmacıları bu türdeki, teknolojiyi entegre ederek ve kent verilerinin dijitalleştirilerek reklam sektörü çalışmaları dahil farklı ticari amaçlarla da kullanıldığı bu sahaların, aslında mekânı ve kenti daha çok metalaştırdığını iddia etmektedir.

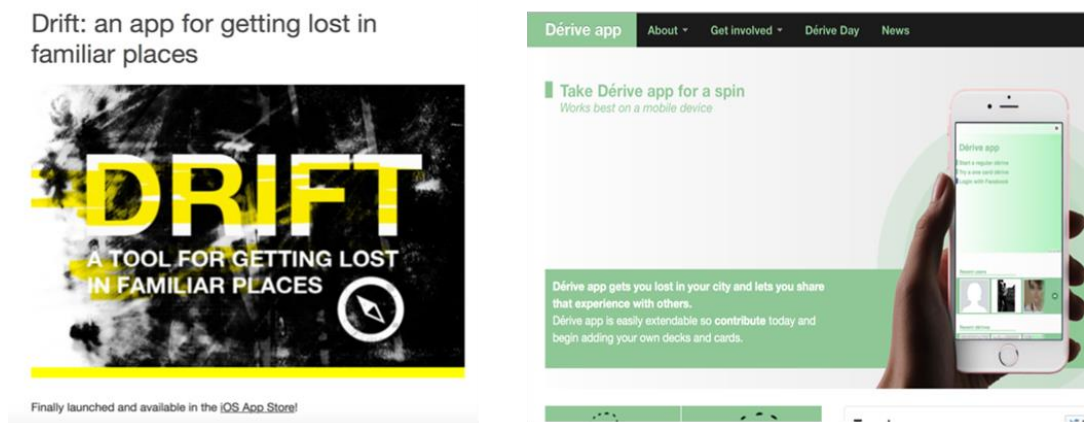
Bu örneklerin yanısıra psikocoğrafya araçlarını çalışmalarına bilimsel pratiklerle entegre eden bazı projeler de yer almaktadır. Christian Nold'un Biomapping isimli projesi, katılımcıların vücutlarına sensörlerden oluşan bir düzeneğin takılması ve mekânda belli rotalarda yürütülmesini öngörmektedir (URL-14). Mekân kullanıcısının vücutlarındaki galvanik katmanlı düzenek, sensörler yardımıyla derideki ısı, ter ve nabızdaki ritm düzeni gibi belli verileri toplamakta, böylelikle mekân-duygusal reaksiyon ilişkisini GPS üzerinden Google haritalama sistemine aktarmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: Christian Nold'un Biomapping projesi, San Francisco.

Bunun dışında Social Fiction adlı oluşumun kişiye özel algoritmik psikocoğrafi yürüyüş çalışması “Walk” da benzer şekilde kullanıcının mekâna ilişkin hislerini bu kez kalem ve kâğıt kullanarak düzyazı halinde çıkarmayı hedeflemektedir.

Diğer yandan akıllı telefonlarda bahsi geçen psikocoğrafya kavramlarına ilişkin interaktif uygulamalar da kullanıma girmiştir. Dérive ve Drift adlı iki uygulama (Şekil 3.2), kent kullanıcısının meydanlar ve sokaklar arasında kaybolmasını sağlamakta, rastgele yönlendirmeler ile (örn: “şimdi sağa sap, şimdi kapalı ortama gir, şimdi karşına çıkan ilk pasajın sesini dinle” gibi) mekânın tanınırlığını ve alışılmışlığını bozarak yeni mekânsal katmanlarla kullanıcıyı tanıştırmayı ve mekânı yeniden okutmayı amaçlamaktadır.

Şekil 3.2: Drift ve Dérive aplikasyonlarının tanıtımlarından görüntüler.

Bazı web tabanlı oluşumlar da kent meydanlarının ve diğer kentsel alanların psikocoğrafi analizlerini yaparak mekânsal geliştirme projeleri için etkin veriler

sunmaktadır. Örneğin urbansquares.com oluşumu, Paris, Tokyo, New York, Helsinki, Berlin ve daha birçok kentteki meydanın dilini çevirmek/yorumlamak, kent morfolojisi ve kent yaşamındaki sosyal entegrasyonla ilgili asli değerlerini - semtlerin psiko coğrafi portrelerini - çıkarmak üzere kent kullanıcıları ile birlikte çalışmalar yürütmektedir. Meydanı ziyaret eden kullanıcının alana verdiği psikocoğrafi tepkiler ölçülüp ilgili veriler belediyeler ile ortak projelerde girdi olarak kullanılabilir.

Psikocoğrafya disiplini; peyzaj mimarisi ile zihinsel peyzaj arasındaki bağlantıyı kurmak ve mekâna ilişkin işitsel algı verileri elde etmek üzere ses yürüyüşlerini etkin bir araç olarak kullanabilmektedir.

Psikocoğrafi bir metodolojik araç olarak kullanılan ses yürüyüşleri (soundwalk), akustik ekoloji uzmanı R. Murray Schafer tarafından 1960'larda ortaya atılan, mekânın işitsel peyzajını ve bileşenlerini tanımlamaya yönelik kullanılan ampirik bir metottur. Bu sosyolojik metot insanların içinde bulundukları akustik kentsel alana dair algılarını ve deneyimlerini tanımlamaya yarar.

1969'da Michael Southworth 'Teknolojik ilerlemenin şehir seslerini kargaşa ve patırtı eşliğine getirdiği zamanımızda, artık kentsel tasarım kapsamında yalnızca göze hitap etmek yeterli değildir' ifadesini kullanmıştır. Kent hayatının kalitesine yönelik akustik uyarımların yarattığı sonuçların, mutlaka mekân bazında araştırılması gerektiğini savunmuştur (Southworth, 1969).

Müzikolog Murray Schafer öğrencilerine çevre sesleri ile ilgili farkındalık kazanmayı teşvik etmeye çalışmıştır. Onun yaklaşımı, "kulak-temizleme" yöntemiyle geleneksel anlamda müzikal olarak tanımlanan ses kompozisyonlarının tanımını açarak kentin tüm seslerine yeni bir açıklık, anlayışlılık sergileme biçiminde olmuştur (Schafer, 1972). Bu yaklaşım ve çabalar, Brian Eno gibi kentsel çevre seslerini kaydedip kompozisyonlarında ve projelerinde kullanan yeni akım sanatçı ve teorisyenleriyle örtüşmüştür. Ortam seslerini daha yakından dinleme pratiği, kullanıcıya, sesin bireyin yaşayışını nasıl etkilediğine dair duyarlılık kazandırabilmektedir.

1970'lerde World Soundscape Project çalışmasında da ses yürüyüşleri işitsel peyzajı tanımlamada etkin bir deneye dayalı metot olarak yerini almıştır. Projede görev almış olan Westerkamp (2001) "çevreyi dinleme amacıyla yapılan her türlü gezi ses

yürüyüşüdür” der ve bunun, dinleyicileri çevredeki ses kompozisyonuna maruz bırakarak yapılan akustik bir eğitim olduğundan bahseder. Birey ve doğa ilişkisini vurgulayarak “Kent yaşamında doğayla yakın temas önemli derecede azaltılmıştır. Doğa, özünde insanın hem yanında, birlikte yaşadığı, hem de mücadele ettiği rehberi / arkadaşı iken artık bunun yerine arada ziyaret edilen bir arkadaş halini almıştır” der. Ses yürüyüşlerinin de bu teması önemli ölçüde tekrar sağladığını öne sürer.

Semidor ve Venot (2006) da çalışmalarında, bir mekânda gerçekleşen aktivitelerle ilişkili olarak kentsel ses ortamında mekânla ilişkili ve memnun edici olan unsurları tespit etmek için ses yürüyüşü metodunu kullanmıştır. Yürüyüşleri belli bir zaman ile kısıtlamış (örneğin yarım saat), ses yürüyüşü sırasında ileri mikrofon sistemi ile kayıt yapmıştır. Çalışma, kayıt sırasında alınan etnografik notlar ve fotoğraflar ile desteklenmiştir. Böylece işitsel peyzajı değerlendirmek adına ses örtüsü bileşenlerini daha rahat tanımlayabilmiştir.

Semidor ve Venot (2006) özellikle var olan kamusal mekânların rehabilitasyonu ile ilgilenen kent plancılarının kullanabilmeleri için geliştirilebilecek araçlardan söz eder. “Bu araçlar plancının mekânın akustik boyutunu dikkate alarak ilgili modifikasyonları öngörmesini sağlayacaktır” der. Metodolojileri, rehabilitasyon öncesi gerçekleştirilmesi gerekli olan ses yürüyüşlerini içerir, çünkü bu yürüyüşler orijinal alanı temsil eden ses peyzajını ortaya çıkaracaktır. Onlar, kent dokusunun doğası, kamusal alan morfolojisi, cephe malzemelerinin tekstürü vb. unsurların, seslerin difüzyonu ve dolayısıyla ürettikleri işitsel izlenimleri üzerinde büyük etkisi olduğunu vurgularlar. DAT kaydedici ile binaural mikrofon sistemi kullanılan çalışmada araştırmacı kişi bizzat ses yürüyüşçüsüdür.

Ses yürüyüşü metodolojilerinin kentsel gelişim uzmanlarınca nasıl kullanılabileceğini basit bir örnek ile Brüksel’de yer alan bir parktaki (Roi Baudouin Parkı) toprak höyüğünün etkinliği yardımıyla açıklamışlardır (Semidor ve Venot, 2006) . Höyüğün yüksekliğini arttırmışlar, mevcut orta ve yüksek frekans aralığına ve toprak höyüğün arkasındaki alana hizmet eden verimli bir gürültü bariyeri oluştuğunu göstermişlerdir.

Tüm bu çalışmalar ses yürüyüşünün, ya kişilerin çevrelerindeki kentsel ses peyzajı üzerine düşünmelerini sağlayan bir yol, ya da araştırmacıların ses peyzajını kentsel doku ile ilişkilendirerek değerlendirdiği bir metot olarak kullanıldığını göstermiştir.

Özellikle uzmanlarla yapılan ses yürüyüşlerinin, kentsel tasarım ve gelişim alanlarında çalışan profesyonellerle iş birliği yapma yolunda öğretici bir yol olduğu görülmüştür. Metodolojinin inovatif doğası daha önceki çalışmalarında kentsel mekânın ses boyutu üzerinde düşünmemiş olan profesyonellerin ilgisini çekmiştir. Daha önce bahsedildiği üzere, düzenleyici yönüyle ses kontrolü çalışmaları biliniyor olsa da niteliksel anlamda psikocoğrafi algı verilerini kullanan bu yöntem çoğu için yenilikçi bir yaklaşım olmuştur.

Birlikte yapılan ses yürüyüşlerinde araştırmacı ve katılımcıların kentsel mekânda keşif yaparken paylaşılan duysal bir deneyim yaşamaları mümkün olabilmekte, böylelikle belki diğer araştırma araçlarına göre daha derinlemesine ve daha anlamlı, katılımcılık boyutuna sahip yarı-yapılı anketler kullanılabilmektedir.

Bir derin dinleme pratiği olan bu anket çalışmalarının tasarımında, işitsel peyzajı algılama deneyimini daha da derinleştirmek amacıyla bazen geçici olarak görme duyusu engellenerek duyma duyusu güçlendirilebilmektedir. Kanada'nın önde gelen Milli Toprak Koruma Örgütü - Nature Conservancy Canada (NCC); toprağı, coğrafyayı ve işitsel alanı derinlemesine kavrayabilmek amacıyla ses yürüyüşü çalışmalarının gözü kapalı biçimde yapılmasını önermektedir. NCC'ye göre ses yürüyüşlerinde göz kapalı olduğunda mekân kullanıcısı, kendi konfor alanından çıkmaktadır. Gözle görüşü devre dışı bırakmak, yürüyüş deneyiminin etkisini büyük ölçüde güçlendirerek işitme ve dokunma duyularına güvenmeyi gerektirmektedir. Bazı insanlar gözleri kapalıyken özellikle korunmasız hissedebilmektedir, ancak bu durum yoğunlaşmış bir konsantrasyonla birlikte, doğayla yeni ve farklı türden bir iletişim kurmaya izin vermektedir (URL-15).

Görme engelli bireyler çoğu zaman yetenekli dinleyiciler olarak bilinmektedir. Tüm duyularını kullanabilen insanların fark edemediği birçok ses verisini algılayabilmektedirler, çünkü çoğu kez görme yeteneği olanlar görsel veriyi algılamaya çok fazla konsantre olmaktadır. İşitsel peyzaja ilişkin farkındalığı arttırmak için geçici olarak görsel “gürültüyü” bloke etmek, araştırma deneylerinde bir yöntem olarak kullanılabilmektedir.

Amerika'daki kent araştırmaları ağı CityLab uzmanları da işitsel alanda gözler kapalı olduğunda algısal boyutta her ses kaynağının bir şekli ve ağırlığı olduğunu belirtmiştir. Gözler kapalı olduğunda mekân kullanıcıları kendi bilinçdışı ile

iletişimini arttırırken, etrafındaki çok katmanlı işitsel verilerle ilgili farkındalığını arttırmakta olduğunu belirtmektedir. Mimar, mekân araştırmacısı ve medya sanatçısı F. Sciotto'ya göre gözü kapalı ses yürüyüşleri, farkındalık düzeyine getirilen bu çok katmanlı ses verilerinin, kullanıcının deneyimsel hisleriyle birleşerek tercüme edilmesine olanak sağlamaktadır (URL-16).

3.1.2.2 İşitsel Zihin Haritaları (Sonic Mind Maps)

Zihin haritaları başlangıçta anahtar kelimeler ve şekiller kullanılarak gerçekleştirilen bir not tutma tekniği olarak ortaya çıkmıştır. Bu not tutma tekniğinin temelini Exeter Üniversitesi'nden Dr. Gordon Howe ve arkadaşlarının yaptığı araştırma sonuçları oluşturmaktadır (Buzan, 1988). Zihin haritaları sadece not tutma sistemi olarak değil, düşünceleri oluşturmak, görselleştirmek, tasarlamak ve sınıflandırmak ile birlikte, eğitim alanında, organizasyonda, problem çözümünde ve karar alma süreçlerinde de etkin olarak kullanılmaktadır. Ana konu veya tema merkezde olmak üzere bilgiler arasındaki anlamsal ya da diğer bağlantılar anahtar kelimeler ve görsel resim ve şekillerle desteklenmektedir. Temel unsurları; kelimeler, resimler, çizgiler, semboller, renkler ve şekillerdir (URL-17).

Marry ve Defrance'a göre zihin haritaları, mekânsal kavramsallaştırmaya izin verir. Mekân kullanıcısı tarafından yapılan subjektif grafiksel yorum, anketlerde kelimeye dökülemeyen mekânsal ses yorumlarını da içerir (Marry ve Defrance 2012).

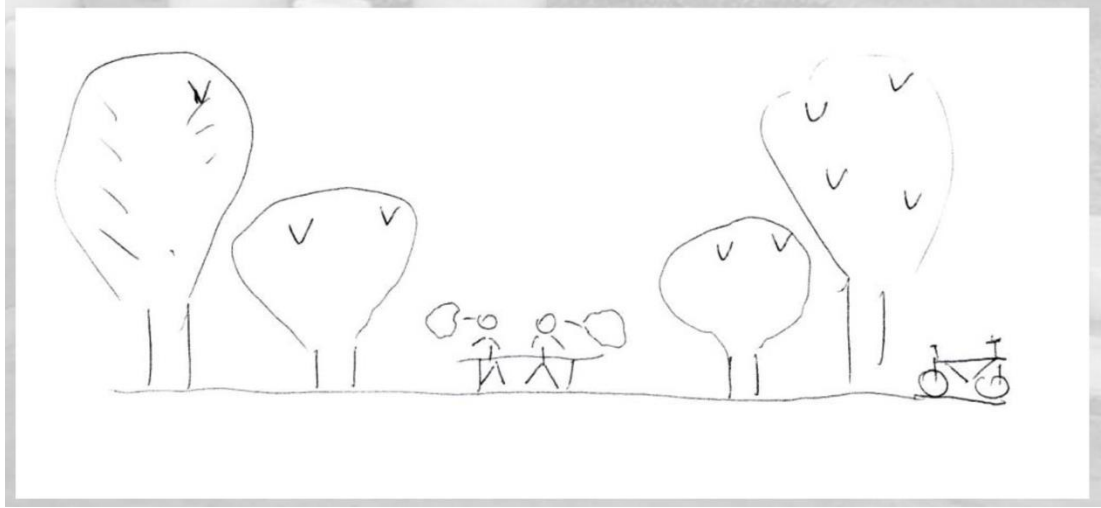
Mekân araştırmacılarının çok az bölümü de olsa analitik çalışmalarda zihin haritalarını etkin bir metot olarak işitsel düzlemde kullanabilmektedir. Bu tür bilişsel zihin haritaları, alanın derinliğine dair kullanıcının kavramsallaştırma yetisini ve buna yönelik algısal ifadesini desteklemektedir. Böylelikle teknik, geleneksel anlamda sembollerle ilişkili görsel analizlerin ötesinde işitsel analiz gibi alternatif mekânsal kavramsallaştırma çalışmalarında da kullanılabilir. Grafiksel yorumlar, ses kaynaklarının mekânla kolaylıkla ilişkilendirilerek anlamlandırılmasına, böylelikle kelimelerle ifade edilmesi güç anlatıların ortaya çıkmasına yardımcı olabilmektedir. Bu metodu kullanan az sayıda araştırmacıdan Amphoux, tam da bu konuyla ilgili olarak, sesin mekân kullanıcısı tarafından tanımlanmasının güçlüğünden, işitsel zihin haritalarının da sesle ilgili süregelen tanımlama zorluğunu rahatlıkla kırdığından bahsetmektedir.

1970’lerde Schafer kentsel ses haritaları üzerinde çalışmıştır. Kentsel ses araştırmacısı Southworth de benzer şekilde araştırmasındaki katılımcıların gezdikleri yerlerdeki çeşitli unsurları diagramlarla çizmelerini isteyerek kentsel-duyusal rota çalışmalarında işitsel haritaları tamamlayıcı unsur olarak kullanmıştır. Şehirlerin İşitsel Çevreleri (The Sonic Environment of Cities) başlıklı tez çalışmasında Southworth on beş kişinin aynı rotayı gezerek dinlemelerini ister, ardından her katılımcıdan deneyimlediği işitsel kentsel unsuru sırasıyla diyagramlarla resmi etmesini ister. Böylelikle Southworth işitsel öğeleri görselleştirerek sentezlenmiş bir harita elde eder.

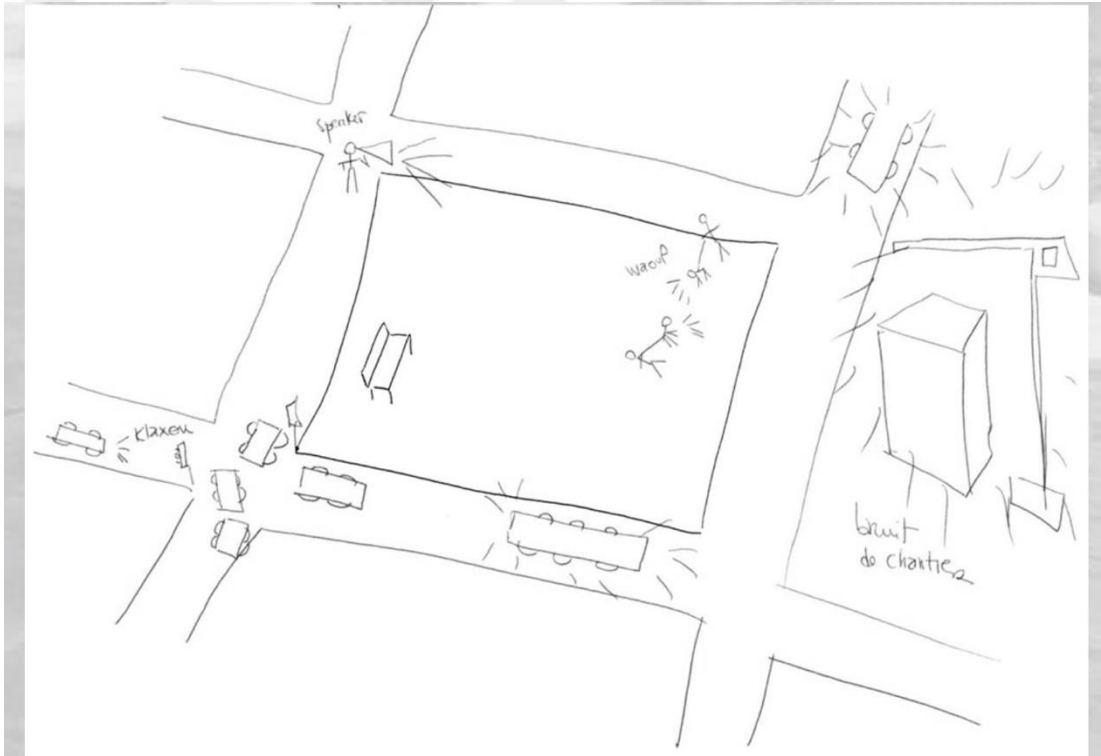
Paquette de 2004 yılında güncel ses alanlarına ilişkin yürüttüğü çalışmada işitsel zihin haritalarını kullanmıştır. Tıpkı Southworth gibi Paquette de kamusal alanda rastgele seçtiği mekân kullanıcılarından, mekânın işitsel unsurlarına yönelik zihin haritaları çizmelerini ister. Lopez-Barrio and Carles ise “akustik bilişsel harita” adlı ayrı bir terimle, içerik olarak ise benzer şekilde çalışmalarını sürdürmüştür. Maffiolo ise Paris’in işitsel zihin haritalarını analiz eder ve kentsel ses çevresine ilişkin dört ayrı konuya odaklanır: spesifik alanlar, haritalamalar, planlar ve ses kaynakları. Yine bilişsel zihin haritası kullanan Leobon’un tez çalışması da, işitsel olaylarla bağlantılı olarak gerçekleşen mekânsal bozulmalara dikkat çeker.

Grenoble Üniversitesi’nden araştırmacı Solene Mary, Schafer ve Southworth’un katılımcı odaklı yaklaşımını kullanarak kentsel duyum ve algı edinimine yönelik kamusal alanlarda ses algı parametrelerini ölçme çalışmasında zihin haritalarını etkin bir biçimde kullanmıştır (URL-18).

Algı verilerini elde etmek üzere kullanıcılara yalın yöntemle çizdirdiği zihin haritalarında saha araştırması yapılan meydanlarla ilgili 1) ideal ses peyzajını 2) idealden en uzak ses peyzajını resimlemeleri istenmiştir. Aşağıda iki soruya yanıt olarak verilen zihin haritaları örnekleri görülebilmektedir:

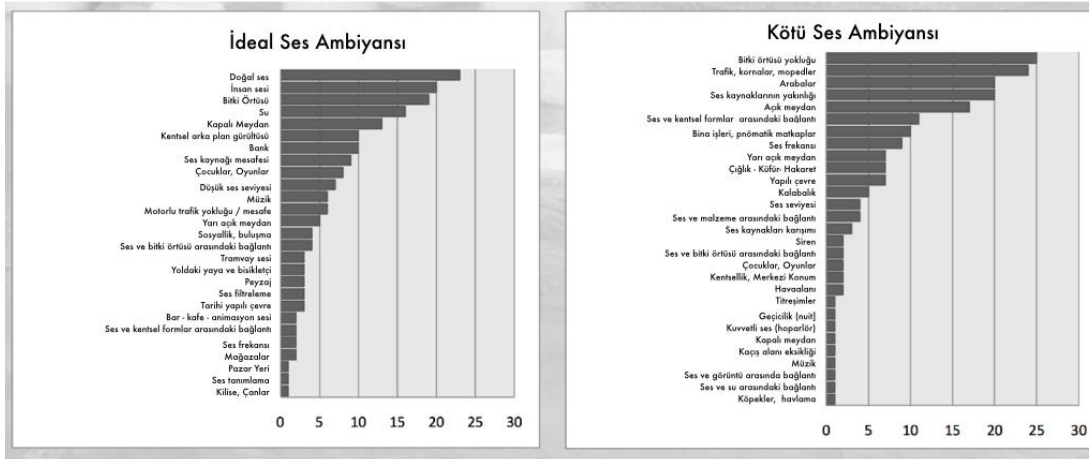

Şekil 3.3: Bir kent meydanının ideal işitsel ambiyansını çizen bir katılımcının çalışması.

Şekil 3.4: Bir kent meydanının idealden en uzak işitsel ambiyansını çizen bir katılımcının çalışması (şantiye, motorlu taşıt, korna, anons ve kavgâ sesleri resmedilmiştir).

Yukarıdaki haritalarla (Şekil 3.3 ve Şekil 3.4) birlikte meydanlara ilişkin katılımcılardan elde edilen hislere ilişkin yorumlar anahtar kelimelerle arşivlenmiş ve ardından NVivo programında kodlanarak grafiksel yansıtma yapılmıştır (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Zihin haritaları yardımıyla, meydanlardaki ideal ve idealden en uzak işitsel ambiyansa yönelik, katılımcılardan edinilen anahtar sözcüklerin görülme sıklığına göre sıralaması.

Şekil 3.5'te görüldüğü üzere zihin haritaları, mekân kullanıcısının arzuladığı ve/ya uzak durmayı tercih ettiği işitsel ambiyansları yalın ve pratik bir yöntemle resmetmesini ve naif ve çocuksu bir dille açığa çıkarmasını rahatça sağlayabilmektedir. Bu sayede ses peyzajını belirlemeye yarayacak anahtar kelimeler toplanabilmekte, bu veriler daha sonradan ses haritalarına işlenerek mekân/ses ilişki analizi ve sentez çalışmaları yürütülebilmektedir (URL-19).

3.1.2.3 Ses haritaları

Ses haritaları, belli bir mekânın işitsel yansımasını sağlamak üzere hazırlanan coğrafi haritalardır. Dijital olarak da hazırlanabilen bu haritalar, şehrin sokakları, tren istasyonları, fabrikalar, meydanlar, dini mekânlar vb. kent simgeleri eşliğinde işitsel peyzaj öğeleri kullanılarak hazırlanır. Ses haritalarının asıl amacı belirli bir kentsel mekânı görsel işaretlerle değil, işitsel peyzaj öğelerinin temsil ettiği işaretlerle temsil etmektir. Bu haritalar çoğu zaman mekânsal bir çevre için olabilecek en etkili işitsel arşivi oluşturur. Ses haritaları, daha önce detaylıca bahsi geçen ses yürüyüşlerine ve zihin haritalarına; kullanıcının aktif katılımının olması yönüyle benzetilmektedir. Tüm bu araçlar mekân kullanıcısının mekânı çok dikkatlice dinlemesine, dahası, duyulan seslerle ilgili analitik- kritik bakış geliştirmesine, nihayetinde de içinde bulundukları işitsel çevrenin dengesi ve/ya dengesizliğine dair katkıda bulunmasına büyük ölçüde yardımcı olur.

Waldock, kentin morfolojik karakterlerinin ve kültürel yapısının çözülmesi açısından bu araçların yerini ve önemini vurgular. Waldock'a göre ses haritaları

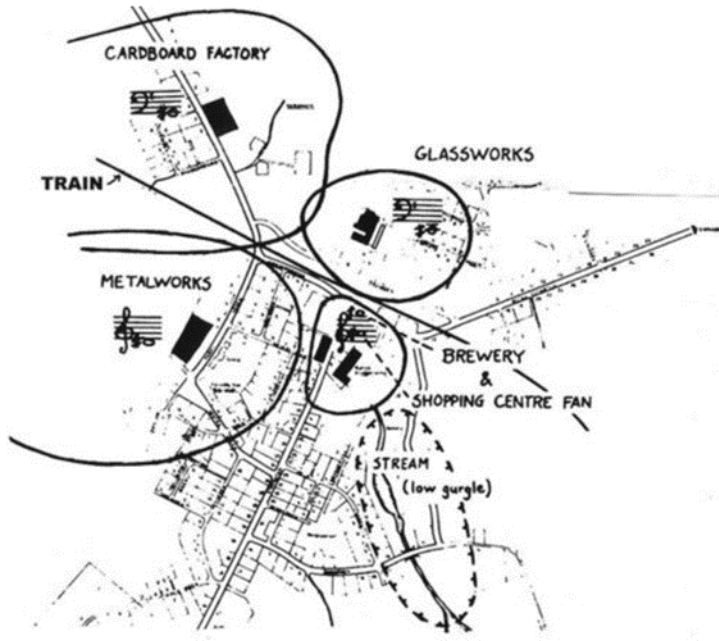
akustik toplumun imgelerini yakalamaktadır (Waldock, 2011). Teorik alt yapısı, daha sonra bahsi geçecek olan World Soundscape Project (WSP)'in projeleri ile devreye giren ses haritaları, zaman içerisinde farklı teknik ve biçimlerde örnekler ile yaygınlaşmıştır. Grafik tabanlı modeller, bilgi grafikleri 'infografik' ve haritalama teknikleri mekân ve zaman organizasyonu içinde ses peyzajının tanımlanması için kullanılan araçsal teknikler arasında yerlerini almıştır.

Akustik ekoloji ve işitsel peyzaj çalışmaları üzerine üretilen ses haritalarının teorik çerçeveleri ilk olarak 1960'larda araştırmacı ve müzik bestecisi R.Murray Schafer tarafından kaleme alınmıştır. Schafer; ses kayıt ve ölçümleme tekniğinin geleneksel yaklaşımını zorlamak adına Barry Truax ve Hildegard Westerkamp ile birlikte finanse ederek WSP programını kurmuştur. Simon Fraser Üniversitesi bünyesinde kurulan bu program kapsamında ekip, yerel ses peyzajları üzerine veritabanı oluşturmak üzere Kanada ve Avrupa'yı boydan boya gezmiştir. Kaydettikleri bu sesler, lokal atmosfer ve hissiyatı tanımlamak üzere görsel öğelerden değil akustik özelliklerden oluşan veri tabanı oluşturmak üzere kullanılmıştır.

WSP ekibi ana ulaşım hatlarının dışında kalmış köylere kadar uzanmış, başlangıçta sessiz ve işitsel tutarlılığı olduğu varsayılan birçok köyün endüstrileşme ve kasabalaşma eğilimi ile birlikte mekânın karakterini belirleyen çok çeşitli ses kaynakları tespit etmiştir (URL-20).

Yaşam alanlarının olduğu bölgelerde mekân kullanıcısı ile röportajlar yapmış, alanın ses peyzajına ilişkin en sevilen sesler ve rahatsız olunan sesler üzerine görüşülmüş, daha sonra alınan yanıtlar ve incelemelerle birlikte morfoloji tabloları, sobel haritaları gibi analizleri de içeren çok çeşitli ses haritaları ortaya koymuştur. 1977 WSP projesi kapsamında İsveç'in Skruv köyü yaşayanlarından alınan verilere ve gözlemlere dayanarak hazırlanmış, bölgesel baskın ses kaynaklarını gösteren ses bu haritasında, alışveriş alanları ve fabrikalardan iskân bölgelerine ulaşan işitsel peyzaj alanları resmedilmiştir (Şekil 3.6).

Bu çalışmaların ayrıntıları ve köy halkı ile röportajlar British Library'deki Five Village Soundscapes adlı kitapta bulunabilmektedir (URL-20).

Şekil 3.6: 1977 WSP projesi ses haritası (URL-20).

Günümüzde WSP haritalama yöntemleri mekânsal analiz çalışmalarında hala etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Metropol kentler arasında çok kapsamlı ses haritası çalışmaları yürütülen Londra'daki The London Survey projesi buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Projede ses arşivcisi Ian Rawes ve ekibi, Londra'ya ait tarihsel ses kaynaklarını ve metropol özelliğini ön plana çıkartan günümüzün işitsel çeşitliliğini ses haritalarıyla ortaya koymaktadır. Ekip aynı zamanda Londra suyuolları ses haritası, yer altı alanları ses haritası gibi alternatif çalışmalar da yürütmektedir.

Aşağıda görüntüsü olan haritalar (Şekil 3.7), grid altyapıyla numaralandırılarak bölgelere ayrılmış, tüm kente ait bir ses haritasıdır. İlk resimdeki etkileşimli haritada, web üzerinden ilgili bölgeye gelindiğinde mekâna ait baskın sesler dinlenebilmektedir. İkinci harita (Şekil 3.8), Izgaralara dağılmış baskın ses kaynaklarına ait Londra ses haritasında ise bölgelerde duyulan baskın ses kaynakları ikonlarla belirtilmiştir. Belli bölgelere ait ikonların renk koyuluğu, ölçülen desibelin standart seviyeden yüksek olduğunu göstermektedir.

General sound map

Recordings of background atmospheres and incidental noises from all over London. Some form part of a sound grid series recorded at evenly-spaced points across the city, each marking the centre of a square on the map below.

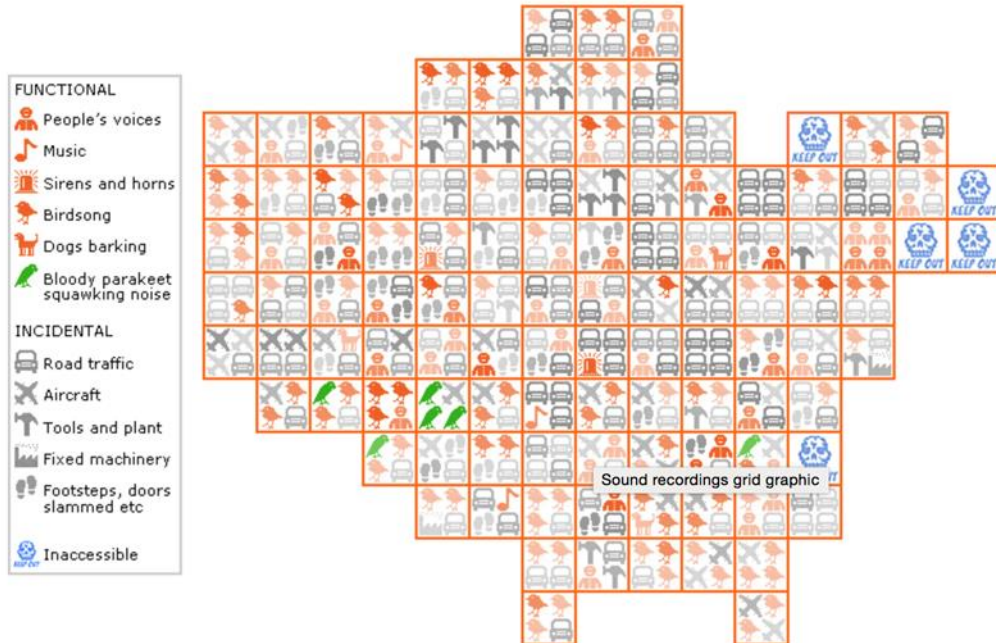

Above: graphic based on a daytime satellite image courtesy of the Image Science and Analysis Laboratory, NASA Johnson Space Center. Each red grid square is 2.5 miles or 4 kilometers across. Left: drawing by Kaffe Fassett, 1966.

Select a numbered grid square on the left and click to open player

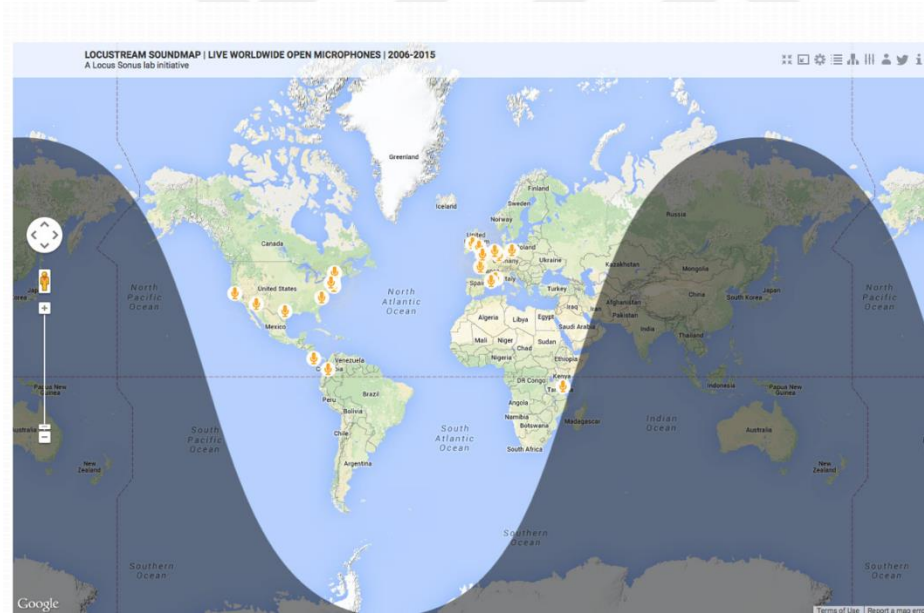
Şekil 3.7: 4 km karelik ızgaralara bölünerek işitsel karakterlerine göre numaralandırılmış, etkileşimli Londra ses haritası (URL-21).

Şekil 3.8: Iızgaralara dağılmış baskın ses kaynaklarına ait Londra ses haritası (URL-21).

London Sound Survey gibi araştırma odaklı hazırlık süreci içeren ses haritalarının yanı sıra esas olarak arşivleme ya da da o andaki mekâna ait ses kaynaklarını ortaya çıkarmaya / radyo yayınları ile yaymaya yönelik pratik kullanımlı etkileşimli haritalar da günümüzde sıkça kullanılmaktadır. Aporee adlı web ve telefon uygulaması 24 saat radyo istasyonu gibi tüm dünyadan yayın yapan, farklı zaman dilimleri ve mekânlardaki ses peyzajlarını kullanıcıya sunmaktadır. 1150 kullanıcısı ve yaklaşık 30000 ses kaydı içeren uygulamada ses kayıtları, dünyadaki herhangi bir kullanıcı tarafından dünya haritası üzerine her an yüklenebilir ve daha sonra dinlemek üzere arşivlenebilir.

Fransa'daki Locus Sonus adlı ses sanatı laboratuvarının LocusCast adlı interaktif ses haritası projesi ise dünya çapında “açık mikrofonlar” ağı yaratarak ilgilenen kullanıcılar üzerinden tüm dünyaya canlı ses peyzajı yayını yapmaktadır (Şekil.3.9). Ortaya çıkan canlı ses yayınları çok çeşitli artistik projelerde ve analiz çalışmalarında kullanılmaktadır.

Şekil 3.9: LocusSonus / LocusCast ses haritası projesinin web görüntüsü (URL-22).

Eski adı “Global Soundscapes” olan ve daha sonradan Amerika’daki Purdue Üniversitesi’nin himayesiyle geliştirilerek ismi değişen “Record The Earth” projesi de aynı şekilde web ve aplikasyon hizmeti sunmaktadır. Yaklaşık 3500 kullanıcı ve 9000 ses peyzajı kaydı içeren bu projede kullanıcı, harita üzerinden herhangi bir bölgeyi seçerek dinlemek istediği sesin türünü, mod/hissini, zaman aralığını filtreleyerek ses kaynaklarına ulaşabilmektedir. Ayrıca istediği zaman ve yerde

bulunduğu mekânın ses kaydını yaparak harita üzerindeki işitsel peyzaj havuzuna her saniye katkıda bulunabilmektedir Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Record The Earth ses haritası uygulamasının web görüntüsü (URL-23).

3.2 Uluslararası İşitsel Peyzaj Çalışması Örnekleri

M. Schafer’ın bir kentsel ses araştırmacısı ve besteci olarak, “gürültü ile savaşma” bakış açısına pozitif bir yaklaşım getirmesi ve bu minvalde akustik ortamın analizine odaklanması, konunun uluslararası ölçekte çeşitli disiplinler ve uzmanlıklar tarafından farklı yaklaşımlarla işlenmesini ve bu doğrultuda araştırma ve uygulamaların devamlılığını sağlamıştır. 1977 yılından günümüze işitsel peyzaj alanına yönelik kurgulanan ve kimi sadece estetik kaygı odaklı veya korumacı, kimileri de akustik konfora odaklanan yorumlar içeren çok sayıda ulusal ve uluslararası araştırma projeleri yapılmış ve yapılmaktadır. Bu projeler arasından bilinen bazı örnek çalışmalar (URL-24) aşağıda özetlenmektedir:

Kanadalı besteci R. Murray Schafer öncülüğünde 1960-1970 yılları arasında gerçekleştirilen World Soundscape Project (WSP), işitsel peyzaj alanıyla ilgili günümüze kadar yapılmış en ayrıntılı çalışmalardan biridir. Akustik çevre ve teknolojinin bu çevre üzerindeki etkilerini araştırmak projenin ana hedefi olmuştur. WSP, işitsel çevreyi tüm yönleriyle görünür/duyulur kılma, toplumun işitsel farkındalığını ortaya çıkarma ve sesin değişen-dönüşen karakterini saptama, gürültü kirliliğine farklı bir bakış getirerek işitsel peyzaj tasarımı yaklaşımını ve uygulamasını sunması ile ilgilidir.

Kanda Soundscape Project, 1986-1988 yılları arasında Japonya'da Keiko Torigoe tarafından Tokyo'nun merkezinde yer alan Kanda bölgesinde alan çalışmaları ile başlatılan bir çalışmadır. Çalışma, Japonya'da işitsel peyzaj alanında gerçekleştirilmiş ilk alan çalışmasıdır. Projenin devamında, iki işitsel peyzaj tasarımı ve bu tasarımların uygulamaları (Rentaro Taki Hatıra / Anıt Evi'nin Bahçe Tasarımı ve Hirano Eko-Müzesi Projesi – İşitsel Peyzaj Müzesi) gerçekleştirilmiştir.

The Positive Soundscape Project (PSP), İngiltere'de EPSRC (Engineering and Physical Sciences Research Council) tarafından finanse edilen ve işitsel peyzaj algısının multi-disipliner doğasının araştırılmasını hedefleyen 4 senelik bir proje olmuştur (2006-2009). Projenin esas hedefi, pozitif işitsel peyzaj yaklaşımının işe yararlığını kanıtlamak, gürültü odaklı negatif yaklaşımı geride bırakmak ve pozitif işitsel peyzajın planlama ile entegrasyonunun sağlanabilirliği yaklaşımı ile yararlanılacak yolları ortaya çıkarmak; akustik çevre, mekân kullanıcısının reaksiyonları ve ortamda yaşayan kişilerin davranışsal özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmak olmuştur.

Finlandiya'da gerçekleştirilen 100 Finnish Soundscape projesi ise, ülkenin farklı coğrafi sınırları kapsamındaki işitsel peyzaj oluşumlarını toplama, kayıt altına alma, koruma ve araştırma süreçlerini içeren 2004-2006 yılları arasında gerçekleşmiş bir araştırma projesidir. Projenin esas amacı, yalnızca materyal toplamak değil, aynı zamanda işitsel peyzajın anlamı üzerine genel farkındalığı artırmaktır. Proje, ulusal düzeyde ödüllü bir yarışma ile açılmıştır.

European Silence Project (SILENCE), Avrupa Komisyonu tarafından 6. Çerçeve Programı kapsamında finanse edilen, kentsel mekanlardaki yüzey taşıma gürültüsünün denetlenmesini ve denetleme mekânizması için kullanılacak metodolojiyi uluslararası platformda standartlaştırma için çerçeve ve teknoloji hazırlamayı amaçlayan (2005-2007) bir araştırma projesidir.

2008 yılında başlatılan Soundscape of European Cities and Landscapes projesi, Avrupa Birliği / COST Action Programı dahilinde, tanınmış akustik uzmanı Jian Kang öncülüğünde gerçekleştirilen 4 senelik bir projedir. Projedeki amaç, işitsel peyzaj çalışmalarına yönelik destekleyici temel bilim altyapısı oluşturmak ve disiplinler arası girişimlerin düzenlenmesi yoluyla günümüzdeki ses-gürültü yaklaşımının ötesinde bir alan açmak ve kendi işitsel ortamımızın değerini korumayı

ve artırmayı hedefleyen geçerli mevzuat, politika ve uygulamalar içerisinde işitsel peyzaj alanını geliştirmektedir.

Yukarıda yer alan büyük ölçekli örneklerdeki gibi bazı ses peyzajı çalışmaları ve mekânsal ses analiz çalışmaları kapsamında ses yürüyüşü çalışmaları da yürütülmektedir. Günümüzde uluslararası ölçekte ses yürüyüşleri hem artistik amaçla sanatçılar tarafından, hem de- kısıtlı sayıda da olsa- mimar, şehir plancıları ve ses mühendisleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Kullanıcı odaklı yapılan peyzaj çalışmaları kapsamında yürütülen ses yürüyüşü projelerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Positive Soundscape Project:

Bahsi geçen ses peyzajı projesi Positive Soundscape Project (PSP) kapsamında ses yürüyüşleri etkin bir araç olarak kullanılmıştır. Bu kapsamlı ve uzun soluklu projede ses yürüyüşleri başta olmak üzere anket çalışmaları, odak grup çalışmaları, laboratuvar dinleme testleri ve fizyolojik ölçümler yer almıştır (Şekil 3.11).

Çalışma kapsamında biri Manchester'da, biri Londra'da olmak üzere toplam iki rotada ses yürüyüşü yapılmıştır. İki rota da belirgin ses peyzajı elementlerine sahiptir. Rota esnasında ve sonunda sorulan soru örnekleri aşağıdaki gibidir:

- Şu anda ne duyuyorsunuz?
- Bu alanda en sevdiğiniz ses nedir? Neden?
- Duyduğunuz baskın ses/ler var mı?
- Duyduğunuz alt ses/ler var mı?
- Bu mekân sizi nasıl hissettiriyor?
- Bu mekân hangi açılardan ses peyzajını olumlu/olumsuz yönde etkiliyor?
- Bu mekân sizin için değerli midir?

Daha sonra bu sorulardan gelen yanıtlar sentezlenerek mekândaki işitsel peyzaj noktalarına yönelik algı verileri için Cain ve diğ. (2008) tarafından önerilen ses peyzajı karakterini belirlemeye yönelik çerçeve çalışmasından yararlanılmıştır.

Bu kapsamda algı verileri-mekân karakteri ilişkisinde kullanılan sınıflandırma parametrelerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Sakinlik ve rahatlama / rahatlık ve güven verme / canlı ve çekici olma / bilgilendirici olma / memnun edici olma

Projede ses yürüyüşleri genel itibariyle Manchester ve Londra'daki işitsel peyzaj unsurları ve bu unsurların nasıl algılandığını ortaya çıkarmak üzere kullanılmıştır. Çalışmada pozitif işitsel peyzajın planlamaya entegrasyonunu ortaya çıkarmak ana hedeflerden biri olmuştur.

Şekil 3.11: Positive Soundscape Projesi tanıtımından bir görüntü (URL-25).

Vienna Soundwalk:

Şekil 3.12: Vienna Soundwalk Haritası ve Ses Durakları (URL-26).

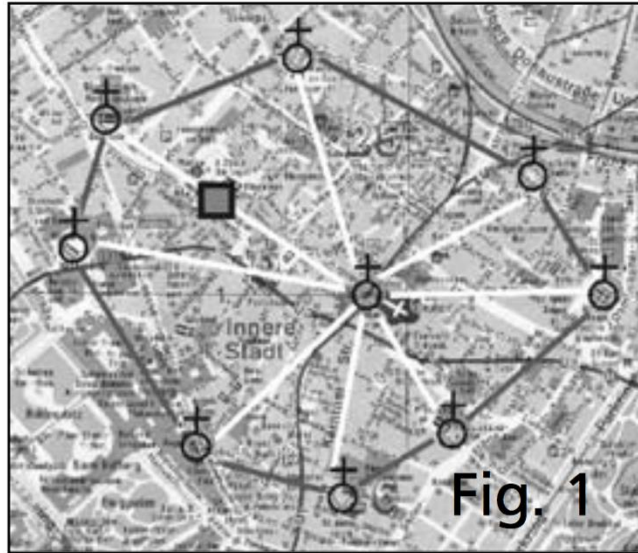
Akustik araştırmacı Hartwig Hochmair tarafından başlatılan projenin amacı kentsel mekânların işitsel atmosferini yakalayıp bilgisayar ortamında kullanıcıya sunmak ve

kullanıcının sanal ses yürüyüşleriyle mekânı tekrar deneyimlemesini sağlamaktır. Bu etkileşimli multi-media çalışmasında kullanıcı kentsel mekânda işaretleyici bir araçla kendi rotasını seçebilmektedir. Uygulama, seçilen rotanın akustik çevresinde bulunan ses kaynaklarını kullanıcıya dinletmektedir. Uygulama esasen sesin, mekânın karakterini oluşturmadaki üstün rolünü vurgulamak amacı taşımaktadır. Proje, bir yerin anlamını yakalayabilmenin, ilgili lokasyonda görülmesinin dışında mutlaka insan hareketi ve insan duyumlaması ile mümkün olabileceği yaklaşımıyla yola çıkmıştır (Jordan ve diğ., 1998).

Vienna Soundwalk çalışması Viyana merkezinde yer alan dokuz kilisenin coğrafi konumu ile ilişkilendirilmiştir. Coğrafi anlamda merkezde bulunan St Stephan katedrali ve etrafında çember halinde konumlanmış sekiz diğer kilise yürüyüş rotasını belirlemede etkili olmuştur (Şekil 3.12).

Vienna Soundwalk uygulamasında, canlı-yürüyüş ve rotalı-yürüyüş adı altında iki mod bulunmaktadır. Canlı-yürüyüş modunda kullanıcı şehir haritasında mouse’u istediği gibi gezdirerek sanal ses yürüyüş turunu gerçekleştirebilmektedir.

Rotalı yürüyüşte ise kullanıcı haritadan istediği noktaları rastgele seçerek kendi rotasını belirleyebilmektedir. Böylelikle patikalar, at arabaları, kiliseler, parklar, kafeler vb. ses kaynaklarının bulunduğu noktalardan istediği “playlist”i çalıp içinde yürüyebilmektedir (Şekil 3.13).

Şekil 3.13: Vienna Soundwalk Projesi kapsamında belirlenen dokuz kilisenin lokasyonlarının gösterildiği ses yürüyüşü haritası (URL-26).

Silence Search Project:

Silence Search Project, kentsel alanlardaki ses peyzajı, mekânsal kullanım ve kentsel bileşenler arasındaki ilişkiyi vurgulamak amacıyla başlatılmış uluslararası bir projedir. Barcelona, Brüksel, Cenova ve Bristol Belediyeleri'nin ortaklaşa yürüttüğü bu proje, kentlerde uygulanacak mekânsal modifikasyonlar öncesi kentsel tasarımcılara yönelik operasyonel çözümler sunmayı hedeflemektedir. Proje kapsamındaki saha alanları Barcelona Rambla'da bir bölüm, Brüksel Roi Baudouin Parkı, Cenova kent merkezi ve Bristol Queen Meydanı olmuştur. Burada, Venot ve Semidor'un ses yürüyüşleri ile ilgili araştırma çalışmasında da yer alan Roi Baudouin Parkı projesiyle ilgili bilgi örnek olarak verilmektedir.

Roi Baudouin Parkı Brüksel'in kuzeybatı bölgesine yayılan ve tren hattıyla çevrili bir alandır ve üç adet yoğun trafikli otoyolun kesişme noktasındadır (Şekil 3.14).

Şekil 3.14: Roi Baudouin Parkı haritası ve ses peyzajına ilişkin müdahale alanı (Semidor ve Venot, 2006).

Burada park kullanıcısının yol ve araç gürültüsüyle ilgili şikâyeti üzerine belediye mimarlar ve kentsel tasarımcılarla ses peyzajı çalışması yürütmeye karar vermiştir. Alanın ses peyzajı ve morfolojisinin ses yürüyüşü metodolojisi ile belirlenmesine karar verilmiştir. Binaural mikrofolar ve DAT kaydediciler ile ses kayıtları alınmıştır.

Tıpkı görsel hafıza için fotoğraf kullanılması gibi işitsel hafızayı belirlemek için ses yürüyüşleri kullanılmıştır. Elde edilen kalitatif ve kantitatif veriler alanın analizinde, tıpkı mimari verilerin alanın morfolojik yapısını belirlemesindeki gibi çok etkili olmuştur.

Şekil 3.15: Roi Baudoin Parkı'ndan bir görüntü (Semidor ve Venot, 2006).

Tasarımcılar, alandaki aktiviteler ile ilişkili ses kaynaklarını analiz edip grupladıktan (mekânîk ve insan ilişkili sesler gibi) ve ses yürüyüşü ile anket çalışmalarını tamamladıktan sonra parkın kuzeyinde kesişen yoğun trafikli otoyollar ile yürüyüş alanları arasında var olan höyüğün yüksekliğini arttırmaya karar vermişlerdir. Bu basit “işitsel maskeleye” yaklaşımlı morfolojik müdahale ile alanda yer alan mevcut orta ve yüksek ses frekansı aralığına ve toprak höyüğün arkasındaki alana hizmet eden verimli bir gürültü bariyeri oluşturulmuştur (Şekil 3.15). Ses yürüyüşü metodolojilerinin kentsel gelişim uzmanlarınca nasıl kullanılabileceğini basit bir örnek ile açıklayan bu örnek, proje kapsamında yer alan diğer şehirlerdeki çalışma alanlarındaki müdahale yöntemlerine de yapısal anlamda örnek teşkil etmiştir.

Loreta Square Soundscape:

Akustik araştırmacı Griger Ján'a ait, Prag'ın merkezinde yer alan Loreta Meydanı İşitsel Peyzaj araştırma projesi, meydana ilişkin oluşmuş güçlü mekânsal kimliğin işitsel hafıza ve işitsel imajlar ile ilişkisini araştırmakta, dinleyici-ses ve çevre arasında tanımlanabilir ilişkileri ortaya çıkarmayı hedeflemektedir (Şekil 3.16 ve Şekil 3.17).

Şekil 3.16: Loreta Meydanı ve Loreta Carillon Kilisesi, Prag / Çek Cumhuriyeti (URL-27).

Şekil 3.17: Loreta Meydanı ses peyzajı dâhilindeki ana ses kaynağı olan Loreta Carillon Kilisesi Çanı, Prag / Çek Cumhuriyeti (URL-27).

Araştırmada yapılan ses yürüyüşü ve anket çalışmalarında iki tür yaklaşım benimsenmiştir: 1) Mekân odaklı yaklaşım- meydana yer alan günlük ses peyzajına yönelik subjektif mekânsal algı verilerinin belirlenmesi; 2) Ses odaklı yaklaşım- Loreta Carillon Kilisesi'nin çan sesine yönelik subjektif algı verilerinin ve yorumların belirlenmesi.

Detaylı demografik analiz çalışmalarını da içeren projede kullanıcılara yönelik yaş / yaşanan bölge / meslek / meydan kullanım sıklığı gibi parametreler de kullanılmıştır.

Meydana ve ses kaynağına ilişkin işitsel imajlar incelenmiş, çoğunlukla aile ve çocuklukla ilişkili hatıralar, romantik imajlar, işle ilgili imajlar, mekânın tarihsel imajları, din ve inançla ilgili imajlar, müzikal imajlar gözlemlenmiş, bu imajların mekânın kimliğini belirleyen öncelikli unsurlar olduğu tespit edilmiştir.

SOUNDWALK (SES YÜRÜYÜŞÜ) ÇALIŞMASI	LOKASYON	YIL	PAYDAŞLAR	AMAÇ	YAPILANLAR	ANAHTAR KAVRAMLAR	WEB
Positive Soundscapes Project	Manchester/ İngiltere	2009	Üniversiteler (5 Üniversite) & EPSRC (Mühendislik ve Fen İşleri Araştırma Konseyi)	- Ses/Gürültü kavramını yeniden interdisipliner yoldan okumak, işitsel peyzaj ve algı ilişkisini ortaya koymak 'Negatif ses/gürültü' odağı yerine pozitif işitsel peyzajın planlamaya entegrasyonu odağını sağlamak	Karma gruplarla sessiz ses yürüyüşü ve hem öncesi (Demografik) , hem yürüyüş sırasında (işitsel algı-tepki) hem sonrası (İzlenim) yarı yapılandırılmış anket	Sembol sesler, mekansal kimlik, mekan-kullanıcı ilişkisi, Keyifli ses algısı	http://www.salford.ac.uk/
Vienna Soundwalk- A Soundscape Information System	Viyana/ Avusturya	2000	Üniversite, Belediye	Kentteki farklı atmosferleri bilgisayar ortamına taşımak, kullanıcıya sanal soundwalklar ile bu atmosferleri yaşatmak	Canlı kaydedilen seslerin, soundmarkl arın aplikasyon /web sitesinden harita üzerinden interaktif yolla aktarılması.	Sanal ses yürüyüşü, mekan algısı, sembol sesler	http://frec.ifas.ufl.edu/hochmair
Silence Search Project	Roi Baudouin Park, BXL /Belçika	2006	Avrupa'daki 4 Belediye (Brüksel, Cenevre, Bristol, Barcelona) , IBGE (Brüksel Parklar Müdürlüğü), Ses Araştırmacıları	Kentsel tasarımcı için mekandaki modifikasyonlarla ilgili operasyonel çözümlerin parçası olarak Soundwalk' u kullanmak	Ses yürüyüşü, gözlem, ses mühendisleriyle incelemeler ve akustik çalışmalar sonrası park zeminindeki tümseğin artırılarak parktaki gürültü ve trafik sesinin azaltılması	Gürültü analizi, sembol sesler, mekansal müdahale, katılımçılık	http://plea-arch.org/
A Case Study Of The Soundscape Of Loreta Square In Prague	Prag / Çek Cumhuriyeti	2006	Üniversite	- Loreta Meydanı'nda hangi sesler işitsel peyzaj öğesi olma özelliğine sahiptir? Sorusuna yanıt verme - Loreta Meydanı'nda dinleyici-ses ve çevre arasında tanımlanabilir ilişkileri ortaya çıkarma	Karma gruplarla sessiz ses yürüyüşü ve sonrası yapılandırılmış anket	Sembol sesler, mekansal hafıza, mekan kimliği	https://lidemesta.cuni.cz/LM-677-version1

Şekil 3.18: Uluslararası ses yürüyüşü çalışmaları'ndan örnekler tablosu (yazar tarafından derlenmiştir).

Yukarıda açıklaması yapılan ve Şekil 3.18'de derlenmiş dört araştırma projesi, ses yürüyüşü yöntemini kullanarak, kullanıcıların mekânla kurduğu ilişkiyi işitsel algı verilerini ortaya çıkararak interdisipliner yolla ölçmeyi ve mekânın kimlik karakterini sembol ses analizleriyle belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda farklı paydaşların yer aldığı projelerde ses yürüyüşü odaklı işitsel peyzaj çalışmaları, mekânsal tasarım projelerine altlık oluşturmuştur.

4. SAHA ARAŞTIRMASI

Bu tez çalışmasında, bir önceki bölümde verilen uluslararası işitsel peyzaj örneklerinden ortaya çıkan kullanıcı- mekân ilişkisi, katılımcılık, mekânsal tasarıma girdi sağlayacak işitsel algı verileri ve sembol ses kavramlarının sahadan nasıl elde edileceğine dair saha araştırmaları yapılmıştır.

Çizelge 4.1: Tez araştırması kapsamında gerçekleştirilen saha araştırmaları tablosu.

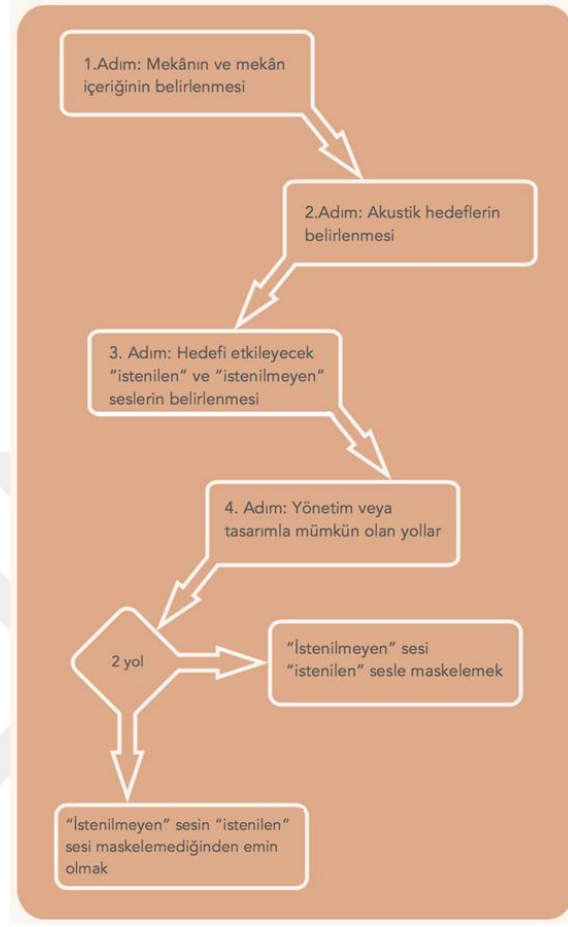
Çalışma İsmi	Yılı	Paydaşlar	Kullanılan Yöntem	Kullanılan Araçlar
1. FAZ Pilot proje: Ekinlik Adası ses yürüyüşü	2013	Mekân Kullanıcıları, Ses araştırmacısı	Karma Yaklaşımlı Keşfedici / Ön Araştırma Metodu	Anket [1] Ses Yürüyüşleri (Soundwalks) İşitsel Zihin Haritası Anket
Kadıköy AKUSTİK	2014-2015	İTÜ (BAP), TAK-Kadıköy Belediyesi, Medya Kanalları (Açık Radyo, Kadıköy Gazetesi), Ses Araştırmacısı	Karma Yaklaşımlı Keşfedici / Ön Araştırma Metodu	Ses Yürüyüşleri (Soundwalks) İşitsel Zihin Haritası Ses Algı Haritası

Araştırmalardan ilki Kadıköy AKUSTİK projesinin 1. fazı olarak 2013 yılında gerçekleştirilmiş bir pilot proje niteliğinde olup, yöntem ve araç kullanımının sınıandığı bir çalışma olmuştur. Ardından iki yıl boyunca devam eden Kadıköy AKUSTİK projesi, tez çalışması kapsamındaki saha araştırmasının odak çalışması niteliğindedir. Her iki çalışmada da daha önceki benzer uluslararası örneklerdeki gibi Karma Yaklaşımlı Keşfedici / Ön Araştırma Metodu uygulanmıştır. Tabloda saha çalışmalarında yer alan farklı paydaşlar yer almaktadır (Çizelge 4.1).

4.1 Uygulanan Metodoloji

Gerçekleştirilen üç saha deneyiminde de metodoloji bölüm 1.4.1’de anlatılan karma yaklaşımlı keşfedici yönteminin *bileşenleri uygulanmıştır. Bu yaklaşım, Brown ve Muhar’ın (2004) İşitsel Peyzaj Tasarım Süreci’ne (Şekil 4.1) uyarlanarak sahada

uygulanmıştır. Süreci sahada uygularken, bölüm 1.4.1’de belirtildiği üzere üçgenleme gerçekleştirilerek verilerin sağlaması yapılmıştır.

Şekil 4.1: İşitsel Peyzaj Tasarım Süreci Adımları (Brown ve Muhar 2004).

İşitsel Peyzaj Tasarım Süreci’nde özetle adım 1, net bir biçimde ilgi duyulan mekânın ve mekân içeriğinin belirlenmesidir; Mekânla ilişkili kişiler kimdir, ne yaparlar? Yoğun-yoğun olmayan kullanım saatleri nedir? Hava koşulları, mekâna ilişkin beklentiler nedir... gibi (Şekil 4.1).

Adım 2, akustik hedeflerin belirlenmesine yöneliktir. Bu süreç, plancıların odak gruplar veya mekânda yaşayanlarla ortak hedefe varmaları sürecine benzetilebilir. Burada ihtiyaçlara yönelik hedeflerin belirlenmesi esastır. Akustik hedefler arasında; “akan suyun baskın ses olarak belirlenmesi, doğal seslerin duyum kalitesinin artırılması, insanların birbirini duyabilmesi, ikonik kimlik seslerin baskın olması” örnek olarak gösterilebilir.

Adım 3, katılımcılarla birlikte istenilen seslerin ve istenilmeyen seslerin belirlenmesi sürecidir. Gürültü kontrolü yaklaşımındaki belli dB üstündeki seslerin kısılması / kesilmesi pratiğinden farklı olarak tercih edilen sesler, rahatsız olunan sesler saptanmaktadır. Birlikte yapılan anket, ses yürüyüşü gibi katılımcı yöntemlerle, ilgili mekânda hangi ses kaynaklarının güçlendirilebileceği, zayıflatılabileceği, maskelenebileceği vb. kararlaştırılmaktadır.

Plancılar, ilk üç adımı tamamladıkları takdirde akustik tasarım ve yönetim süreci için tüm fırsatları araştırmak ve uygulamaya koymak adına akustik uzmanlar görevlendirmektedir. Uzmanlar bu aşamada gürültü kontrolü ve akustik tasarımda devreye giren beceri ve araçları kullanarak istenilen ve istenmeyen seslerin dengelemesini yapmaktadır. Burada özetle ya istenilen sesin istenmeyen sesin önüne geçmesi sağlanmakta, ya da istenmeyen sesin istenilen sesin önüne geçmesi engellenmektedir (Brown ve Muhar, 2004).

Kadıköy AKUSTİK projesinde bu adımlardan ilk üçüne yönelik çalışma denemeleri yapılmıştır. İlk adımda mekân olarak meydan ve meydan bileşenleri belirlenmiş, kullanıcıların demografik bilgileri kaydedilmiştir. Ardından ön anket çalışmalarıyla Kadıköy Meydanı ses peyzajına yönelik kullanıcıların hayalleri, neleri değiştirmek isteyebilecekleri, ne tür sesleri arzuladıkları, uzun vadede ne tür bir işitsel alan duymayı hedefledikleri sorulmuştur. Daha sonraki adımda ise derinlemesine anket çalışması olarak ses yürüyüşü çalışması, kolektif zihin haritası ve ses algı haritası çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarla katılımcıların ihtiyaçları ve beklentileri daha derinlemesine analiz edilerek tercih edilen ve edilmeyen sesler, çağrıştırdıkları hislerle birlikte somut bir şekilde belirlenmiştir.

Proje kapsamında dördüncü adımdaki tasarım-uygulama sürecine Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması için hazırlanan proje dışında derinlemesine girilmemiş, uygulama için veri toplama ve saha deneyimi ışığında model oluşturma hedefiyle ilerlenmiştir (Ek6). Proje paydaşları arasında; uygulama projeleri hazırlayan Kadıköy Belediyesi'ne bağlı STK oluşumu TAK (Tasarım Atölyesi Kadıköy) yer almıştır ve ileri uygulama aşaması başka araştırma çalışmalarına bırakılmıştır.

Araştırmada üçgenleme süreci, İşitsel Peyzaj Tasarım Süreci'ne adapte edilerek sahaya özgü bir tasarım modeli uygulanmıştır. Üçgenlemede; araştırmacının gözlemci olarak da içinde bulunduğu derinlemesine anket çalışması olan ses

yürüyüşü ile yazılı anket verileri, kolektif zihin haritası ve ses haritaları ve sınıflandırılan ses kaynakları verileri toplanarak değerlendirilmiş ve ortak sürece varılmıştır.

Böylelikle Brown ve Muhar'ın (2004) İşitsel Peyzaj Tasarım Süreci modeli, üçgenleme süreciyle sahada test edilmiş, bu esnada model üzerine spontan değişiklikler ve güncellemeler yapılmıştır. Uluslararası metodolojik çalışmalar arasında önemli ölçüde katkı sağlayacak, tez araştırmasıyla birlikte oluşan model KİPTAM (Katılımcı İşitsel Peyzaj Tasarım Modeli) ise son bölümde açıklanacaktır.

4.2. 1. FAZ Pilot proje: Ekinlik Adası Ses Yürüyüşü

Kadıköy Meydanı'nda yapılması planlanan ses yürüyüşü çalışmasından önce Marmara Bölgesi, Balıkesir iline bağlı Avşa Adası'nın karşısında bulunan Ekinlik Adası'nda, işitsel peyzaj araştırmasının önemli bir araştırma aracı olan Ses Yürüyüşü gerçekleştirilerek küçük bir pilot çalışma yapılmıştır. 2013 Eylül ayı içerisinde yapılan çalışma; adanın batı yakasındaki ses örtüsüne ilişkin algıyı incelemek amacıyla yapılan ses yürüyüşü, anket ve gözlem çalışmalarını içermiştir.

Şekil 4.2: Ekinlik Adası'nın Google haritalar üzerindeki konumu.

Ses yürüyüşünün rotası, adanın batı sahili (Voli) ile Köy Meydanı arası olup toplam yol tek yön, 3 km'lik mesafeyi kapsamaktadır. Yürüyüşe 4 ada ziyaretçisi katılmıştır.

Şekil 4.3: Harita üzerinden çizilen ses yürüyüşü rotası.

Ses Yürüyüşü, katılımcılara rehberli eşlik edilerek, sessiz ve katılımcının gözleri kapalı olacak şekilde 45 dakikada gerçekleştirilmiştir. Yürüyüş sonrası katılımcılarla sohbet edilmiş, basit ve temel sorular yöneltilmiştir. Bu sorular aşağıdaki gibidir:

- 1.Ses yürüyüşü yapılan yer ve rota ile ilgili hisleriniz nelerdi?
- 2.Sevdiğiniz ve sevmediğiniz- sizi rahatsız eden üç ses neydi?
- 3.Bu işitsel peyzajda neyi değiştirdiniz?

Anket ve gözlem sonrası yapılan tespitler şu şekildedir:

- Ses yürüyüşü, mekânın topoğrafyasının daha net algılanmasını mümkün kılmıştır.
- Mekân ve rota, doğal ve rahatlatıcı, ama tekinsiz bir hisse sahiptir.
- Oryante olamama hissi mevcut olup mekâna özgü sembol sesler (soundmark) eksik bulunmuştur.
- Rüzgârın gücü yüksek olduğu için diğer ses unsurlarını örtmüştür.
- Merkezdeki habitat ve insan sesleri, mekâna ilişkin daha canlı ve güvenli hisler vermesi itibarıyla pozitif bir algı yaratmıştır. Bu ses örtüsünün sessiz-tekinsiz algılanan yerlerde de var olması (batı yakası) tercih edilmektedir.
- Metalik-teknolojik sesler az olsa da rahatsızlık vermiştir. Doğal sesler tercih edilmiştir. (Cır cır böceği, su sesi, ayak sesleri, hafif rüzgâr.)

Bu küçük ölçekli pilot çalışmasının araştırmaya önemli katkıları olmuştur. Çalışma sayesinde ses yürüyüşünün uygulanaşına yönelik teknikler görölmüş, öğrenilmiştir. Anket sorularına verilen cevaplardan yola çıkılarak daha başka, ayrıntılı anket soruları çıkarılmıştır. Ayrıca daha başka hangi gruplarla anket ve gözlem yapılması gerektiğı görölmüştür. Bunun dışında araştırmanın başlangıç noktasında hipotezden çok verinin önemli olduğı görölmüştür.

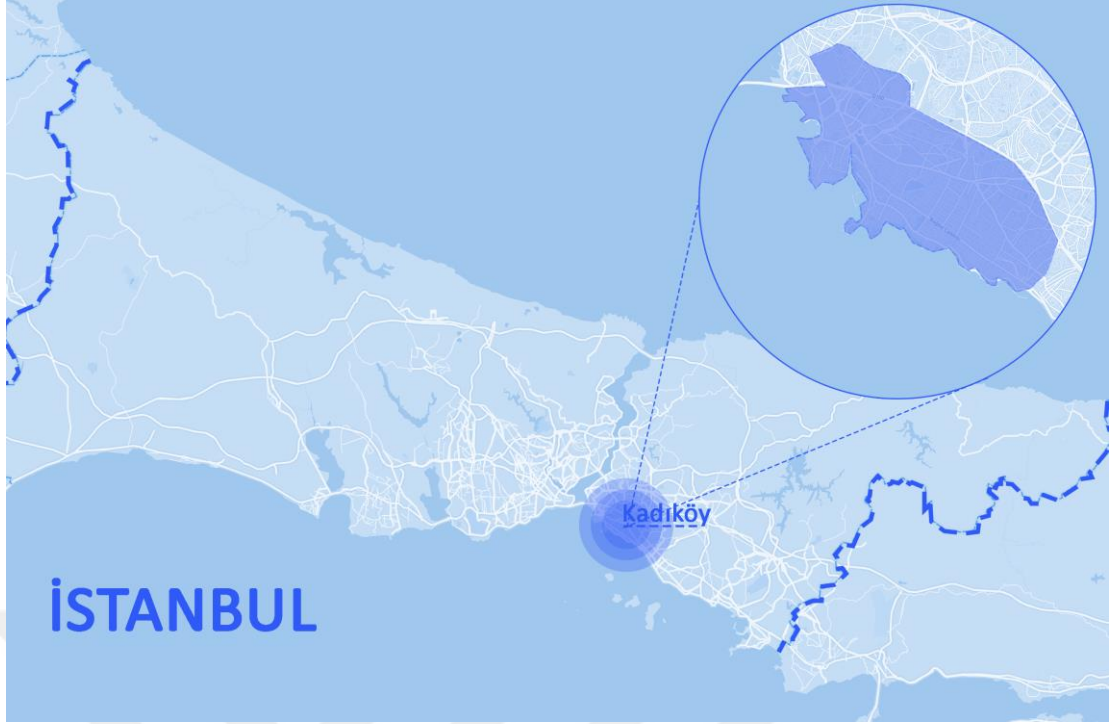

Şekil 4.4: Ekinlik adası ve rehberli ses yürüyüşü ile ilgili örnek resimler.

4.3 Kadıköy AKUSTİK Ses Yürüyüşü ve Atölye Çalışması

4.3.1 Kadıköy Meydanı: mekân tanımı ve çalışmalar

Kadıköy, İstanbul'un Anadolu yakasında bulunan ilçelerinden biridir ve 25,2 km² yüzölçümüne sahiptir. İlçe Anadolu yakasının güneybatısında konumlanmıştır, batı ve güneyinde Marmara Denizi, kuzeyinde Üsküdar, doğusunda ise Ataşehir ve Maltepe ilçeleri bulunmaktadır.

Şekil 4.5: Kadıköy ilçesinin İstanbul ili içerisindeki konumu (URL-28).

İlçe altı adet tepe üzerine kurulmuştur ve 21 km’lik sahil şeridine sahiptir. Bunun yanı sıra aktif yeşil alanlar ve meydanları da sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Kadıköy, coğrafi konumu nedeni ile sahip olduğu önemin yanı sıra, içinde barındırdığı hizmet, ticaret ve ulaşım fonksiyonlarının çeşitliliği nedeni ile İstanbul’un önemli merkezlerinden biridir. Fonksiyonel çeşitlilik ilçeye metropoliten anlamda kullanımların çeşitli olmasını sağladığı gibi farklı sosyal gruplardan insanların burada yaşamayı tercih etme nedenlerini oluşturmaktadır. Fonksiyonel çeşitliliğin yanı sıra Kadıköy ulaşım konusunda da hem deniz hem de karayolu olarak önemli geçiş arterlerine sahiptir. İstanbul’un önemli karayolu akslarından biri olan D-100 (E-5) karayolu ilçeden geçmektedir ve ilçe sınırlarında O-1 ve O-2 otoyolları ile kesişmektedir. Bunun yanı sıra Anadolu ile İstanbul’u bağlayan demiryolu hatlarının ilk istasyonu olan Haydarpaşa Garı ilçede bulunmaktadır. Deniz yolu ulaşımında ise şehir hatlarına ve deniz otobüslerine ait, ilin diğer merkezleri ile bağlantılı, iskeleler bulunmaktadır. İlçe sınırları içerisinde Avrupa yakası ile bağlantılı metro ve metrobüs ulaşım ağı da bulunmaktadır. Bu nedenle de il nüfusunun ciddi bir kısmının günlük kullanımlarına hitap ettiğinden ve bir ulaşım ve kullanım odağı olduğundan Kadıköy’ü kullanım ve yaşam merkezi olarak tercih etmektedir.

Kadıköy tüm bunların yanı sıra geçmişten getirdiği tarihi izler; mimari kalıntılar, şehrsel dokular ile il ve hatta ülke için önemli bir tarihsel geçmişe sahiptir. Sahip olduğu tarihi şehir dokusu ve kimliği ilçenin şehir belleğini geliştirmiş ve metropoliten ölçekte gelişmesine önayak olmuştur.

Bahsedilen coğrafi, tarihi ve fonksiyonel özelliklere sahip olan ilçenin bu özellikler paralelinde barındırdığı bir ses peyzajı ve kentsel akustik karakteri bulunmaktadır. Günümüzde Kadıköy gibi metropoliten alanların sahip olduğu şehir karmaşası içerisinde mevcut ses kaynaklarının algısı net olarak fark edilmese de, şehirlerin ses örtüsünün de varlığı ve bu varlık içerisinde şehir yaşamının sürdürülmeye çalışıldığı yadsınamaz bir gerçektir. Şehir yaşamının ses örtüsü ve ses peyzajı ile entegre bir şekilde planlanarak, yaşam alanının kalitesinin artırılması ise şehrin sahip olduğu ses varlığının dikkate alınarak, kullanımların buna göre belirlenmesi ile mümkün olabilecektir. Bu planlamalarda kullanıcıların algısı ve istekleri de yapılan planlama çalışmalarında önemli veri kaynağı olarak görülmektedir.

Kadıköy Meydanı'nda tez araştırma sürecinde gerçekleştirilen “Ses Yürüyüşü ve Ses Atölyeleri” ile ilçenin sahip olduğu işitsel peyzajın farkındalığı ve genel itibarıyla şehirlerdeki ses algısının, mekân tasarımında etkili olabileceği bilinci katılımcılara edindirilmeye çalışılmıştır. Atölye yeri olarak Kadıköy Meydanı'nın seçilme nedeni ise mekânın içinde birçok fonksiyon bulunması, geçiş-transfer odağı olması ve meydan kullanımı nedeni ile kullanım yoğunluğunun fazla olmasıdır. Meydanın sahip olduğu mekânsal öğeler, bu mekânın ses kaynağı çeşitliliğini zenginleştirmiş ve ses örtüsünü çeşitlendirerek farklılaşmasına imkân sağlamıştır. Tüm bu özellikleri ile Kadıköy Meydanı, yapılmış olan araştırma için en uygun mekânlardan biri olarak düşünülmüştür.

4.3.2 Ses yürüyüşü süreci

Kadıköy Meydanı'nda gerçekleşen ilk ses yürüyüşü 16 Haziran 2014 tarihinde Tasarım Atölyesi Kadıköy (TAK) ve İTÜ iş birliğiyle gerçekleştirilmiştir. Yürüyüş için öncelikle Mimarlık Fakültesi öğrencilerine çağrı yapılmış olup 14 Kasım 2014 ve 5 Aralık 2014 tarihlerinde gerçekleşen diğer iki ses yürüyüşü için İKSV Tasarım Bienali kanallarıyla genel katılımcıya açık çağrı yapılmıştır. İlk yürüyüşün Mimarlık Fakültesi öğrencileri ile yapılmasının nedeni, öğrencilerin mekânı ve kenti okumaya

yönelik bilgi altyapısı, alışkanlığı ve tecrübesi olmasıdır. Diğer çalışmalarda ise farklı profillerden oluşan farklı katılımcılardan veri akışı sağlanabilmektedir.

Duyurular ilgi çekici ve açıklayıcı posterler ve program akışı duyurusu ile gerçekleştirilmiştir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6: Ses yürüyüşü duyuru posterleri.

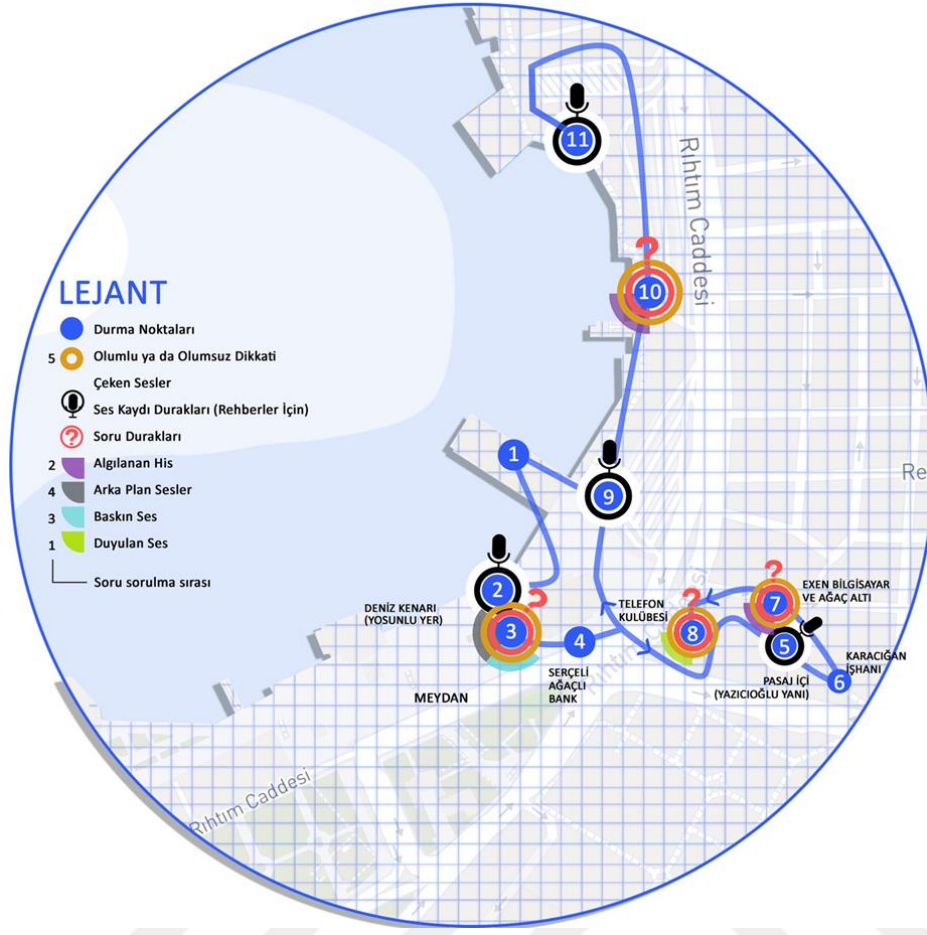
Yürüyüş öncesi meydanda yapılacak ses yürüyüşüne yönelik rota ve durma noktaları belirlenmiştir. Bu belirleme yapılırken asistanlarla birlikte mekân birkaç kez ziyaret edilmiş ve bireysel ses yürüyüşleri yapılmıştır. Fotoğraf, video ve ses kayıtları alınmıştır (Şekil 4.7). Ardından duyulma yoğunluğuna göre değişkenlik gösteren mekâna özgü (veya bilindik) ses kaynaklarının, ses katmanlarının bulunduğu noktalar belirlenmiş, birbirleriyle birleştirilerek, yürürken katılımcıyı fazla yormayacak bir rota tasarlanmıştır. Ardından rota üzerindeki durma noktaları, ses durakları ve sorular belirlenmiştir (Şekil 4.8). Durma noktaları katılımcının ses kaynaklarını net algılayabilmesi için belirlenen pasif dinlenme noktaları, ses durakları ise katılımcının sese konsantre olması beklenen, kendisine o durağa özgü seslerle ilgili basit soruların sorulduğu aktif noktalar olmuştur.

Şekil 4.7: Ses Yürüyüşü Rotası ve durak resimleri.

Ses yürüyüşüne sırasıyla toplam 14 kişi, 10 kişi ve 20 kişi kaydolmuştur. Bu sayıların yarısı rehber, yarısı gözü kapalı katılımcıdır. Rehberler için etkinlikten bir gün önce gözü kapalı katılımcıların sahada bir saat boyunca nasıl ve ne şekilde gezdirileceğine yönelik - ses yürüyüşü esasları ve dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili- beden farkındalığı/dans hocası ve performans sanatçısı olan bir eğitmen tarafından üçer saatlik eğitim verilmiştir. Bu eğitimde gözü kapalı katılımcıya bir saat yapılacak sessiz yürüyüşte güven sağlamak, bedeninin rahat olmasını sağlayarak soru duraklarındaki soru-cevap seansları dışında sessiz şekilde katılımcıyla senkronize yürümek, rotayı en iyi algılamak üzere girilecek kapalı – açık alanların dengesinin kurulması, yüksek-alçak/dar-geniş/kalabalık-tenha alanlarda sağlıklı ve doğru yönlendirme gibi konular uygulamalı olarak yer almıştır. Ertesi günler ses yürüyüşü için katılımcılarla buluşulmuş, ses yürüyüşüne dair genel açıklayıcı bilgiler verilmiş

ve katılımcıların demografik bilgileri kısa bir anketle toplanmıştır. Kadıköy Meydanı Karaköy-Eminönü vapur iskelesi önünde başlayan çalışmada katılımcıların gözlerini kapayarak beklemeleri, ardından rehberlerin onları güvenle alıp gezdirecekleri bildirilmiştir. Rehberler katılımcılarla eşleşmiş, ellerinden sakince tutarak yürüyüşü başlatmışlardır. Rehberler kendi “küratörlüklerinde” rotaya sadık kalarak gözü kapalı katılımcıyı o sırada duydukları farklı ses kaynaklarına, işitsel karşılaşmalara da yöneltebilme özgürlüğüne de sahip olmuştur. Bu daha sonra kolektif olarak hazırlanan ses haritalarındaki ses zenginliğini de arttırmaya yöneliktir. Rotadaki öncelikli işitme alanı içinde kalan ses kaynakları; **ezan, vapur, turnike-akbil, martı, seyyar satıcı, sokak satıcısı, klasik müzik-opera, deniz, insan, tekerlekli bavul/çanta, anons ve trafik** sesleridir. Bunların bazıları belli noktalarda arka plan sesleri, bazıları baskın ses niteliğinde olmuştur ve verdikleri hisler değişmiştir. Bazı seslerin olumlu çağrışımlara sahip olmasının yanı sıra bazı seslerin olumsuz, itici, fazla yüksek, kaotik nitelik ve çağrışımları olmuştur. Bunların tespit edilmesi için daha önceden hazırlanan rota haritasını (Şekil 4.8) elinde bulunduran rehberler belli ses duraklarında o durağa özgü soruları (Şekil 4.9) katılımcılara sorarak yanıtlarının ses kayıtlarını almıştır. Bu yanıtlar daha sonradan katılımcıyla birlikte hazırlanan haritaya işlenmiştir.

Şekil 4.8: Ses Yürüyüşü Rota Haritası.

Rota; genel itibariyle gözü kapalı olarak algıların açılmasıyla gerçekleşen yoğun ses yüklenmesinden, katılımcının kendi iradesiyle uzun süre gözünü kapalı tutabilmesinin zorluğundan ve sürekli ayakta olunmasından ötürü yorucu niteliktedir. Bu nedenle rotadaki bazı duraklar (kapalı-yarı kapalı, ses basıncı düşük, korunaklı noktalar) katılımcıların işitsel ve hissel yorgunluğunu azaltmak amacıyla yararlı olmuştur. Bu duraklar deniz kenarındaki noktalar, doğal seslerin duyulabileceği noktalar, sessiz ara sokaklar ve sakin pasajlar olmuştur.

Katılımcılar gözleri kapalıyken ses duraklarındaki soru-cevap seansı sırasında sesler dışında koku, ışık, hacim ve tekstüre (zemin ve duvarlar) ilişkin geri dönüşlerde de bulunabilmektedir. Bu veriler mekânın planlaması açısından çok değerli olsalar da ses yürüyüşünde esas olarak duyulan ve algılanan akustik verilere ve hislere odaklanılmıştır.

Ses Yürüyüşü Öncesi Sorular

MODÜL	SORU	REFERANS	PARAMETRE	ÖLÇÜM TEKNİĞİ
a-PROFİL	•Yaş :		Reacted Sound-Age Correlation ?	UCU AÇIK SORU
	•Cinsiyet :	Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape Research,Prague;	Reacted Sound-Sex Correlation ?	ÇOKTAN SEÇMELİ
	•Eğitim :		Reacted Sound-Education Correlation	ÇOKTAN SEÇMELİ
	•Yaşadığı Semt :	Truax B, 1999 ; Saxon S, 2008 (Yellowstone Park Research)	Reacted Sound-Space Usage Correlation	UCU AÇIK SORU
	•Çalıştığı Semt :		Reacted Sound-Space Usage Correlation	UCU AÇIK SORU
b- Kadıköy Meydanı'nın mekânsal kullanımı ve algılanmasına ilişkin sorular:	•Bu meydanı ne sıklıkla kullanıyorsunuz? A) Her gün B) Haftada 2-3 kez C) Ayda 2-3 kez D) Ayda 2-3'ten az E) Neredeyse hiç	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK;Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape,Prague	(a) research of place oriented/spatial valuation of the environment (Franěk 2005, Griger J, 2007)	ÇOKTAN SEÇMELİ
	•Bu meydanı genelde hangi saat aralığında kullanıyorsunuz? *Birden fazla işaretleme yapmak mümkün A) Sabah saatleri 06.00-12.00 B) Öğlen 12.00-17.00 C) Akşam 17.00-21.00 D) Gece 21.00-00.00 E) Gece sonrası sabaha kadar 00.00-06.00	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK; Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape,Prague	(a) research of place oriented/spatial valuation of the environment (Franěk 2005, Griger J, 2007)	ÇOKTAN SEÇMELİ
	•Bu meydanı ne amaçla kullanıyorsunuz?	Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape Research, Prague Approach used : place-oriented approach (subjective perception and interpretation of the everyday soundscape of all of Loreta Square)	(a) research of place oriented/spatial valuation of the environment (Franěk 2005, Griger J, 2007)	UCU AÇIK SORU
	•Sizce bu meydanı önemli/değerli ve farklı kılan unsurlar nelerdir? (toplanma-gösteri yeri, ulaşım-transfer noktası, eğitim-kültür merkezi bulundurması gibi)	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK; Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape Research, Prague	(a) research of place oriented/spatial valuation of the environment (Franěk 2005, Griger J, 2007)	UCU AÇIK SORU

Ses Yürüyüşü Sırasında Duraklardaki Sorular

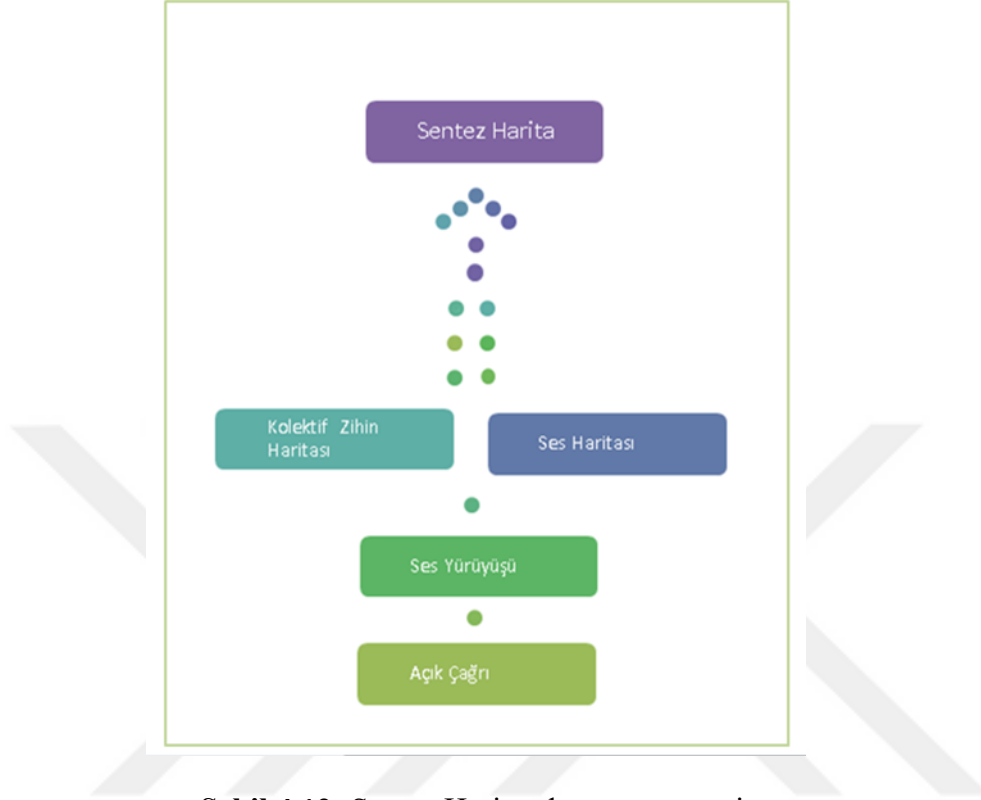
c- SES ALGI/DAVRANIŞ (Kadıköy Meydanı'nda tümülüs ses peyzajının algılanması ve oluşumuna/tercüme edilmesine ilişkin sorular)	•Bu meydana duyduğunuz sesler nelerdir? X Y Z T W Z ...	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK	(b) defining the the soundscape, sound-oriented valuation (Griger J,2007; Schafer R,1994)	ÇOKTAN SEÇMELİ
	•Meydanda dikkatinizi çeken, sevdiğiniz sesler nelerdir?	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK ; Hedfors P, 2003/Landscape Architecture Project	(b) defining the the soundscape & (c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds (Griger J,2007	ÇOKTAN SEÇMELİ & UCU AÇIK SORU
	•Meydanda sevmediğiniz/rahatlatıcı olduğunuz sesler nelerdir?	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK ; Hedfors P, 2003/Landscape Architecture Project	(b) defining the the soundscape & (c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds (Franěk 2005, Griger J,2007)	ÇOKTAN SEÇMELİ & UCU AÇIK SORU
	•Sizce baskın olan ses/ sesler varsa nedir/ nelerdir?	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK ; Hedfors P, 2003/Landscape Architecture Project	(b) defining the the soundscape & (c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds (Franěk 2005, Griger J,2007)	ÇOKTAN SEÇMELİ & UCU AÇIK SORU
	•Arka plandaki sesleri tanımlar mısınız?	Hedfors P, 2003/Landscape Architecture Project	(b) defining the the soundscape & (c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds (Franěk 2005, Griger J,2007)	UCU AÇIK SORU
	•Bu mekan sesleriyle birlikte sizi nasıl hissettiriyor?	Adams M, 2008 /Positive Soundscapes Project UK ; Tonta Y, 2003	(a) research of place oriented/spatial valuation of the environment (Franěk 2005, Griger J, 2007) & (c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds (Franěk 2005, Griger J,2007)	ANLAMSAL FARK ÖLÇÜĞÜ

Ses Yürüyüşü Bitimindeki Sorular

d-BEKLENTİ VE ÖNERİLER (Kadıköy Meydanı'ndaki ses peyzajının dönüştürülmesine ilişkin beklentileri saptamaya yönelik sorular)	•Sizce bu meydana sesler olması gerektiği gibi mi?	Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape Research,Prague	(c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds	UCU AÇIK SORU
	•Hayal edin, Kadıköy Meydanı'nın ses örtüsünü değiştirebilme imkanınız var. Şu anki koşullarda ne tür sesler eklemek istediniz? Çıkarmak istediğiniz sesler ne/ler olurdu?	Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape Research,Prague	(c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds	UCU AÇIK SORU
	•Sizce Kadıköy Meydanı'nın akustik açıdan iyi durumda olması için bir müdahaleye gerek var mıdır? Düşünce veya varsa önerileriniz nedir?	Griger J, 2007 /Loreta Square Soundscape Research,Prague	(a) research of place oriented/spatial valuation of the environment (Franěk 2005, Griger J, 2007) & (c) research of people's subjective reactions on the various types of sounds	UCU AÇIK SORU

Şekil 4.9: Ses yürüyüşü öncesi, sırası ve bitiminde katılımcılara sorulan sorular.

Katılımcıların ses kaydının yanı sıra rotada duyulan genel ses örtüsünün kaydı için stereo mikrofona hi-fi ses kaydı (Zoom H4N), video ve fotoğraf kaydı da yapılmıştır.

Şekil 4.10: Sentez Harita oluşturma süreci.

4.3.3 Haritalama

Bir saatlik yürüyüşün ardından Tasarım Atölyesi Kadıköy'e varılmış, burada eğitmen ile *Kolektif Yaratıcı Zihin Haritası* çalışması (Collective Creative Mind Map) gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada boş A3 kâğıtlar tüm katılımcılara ve rehberlere dağıtılmış ve kendilerinden gözleri kapalı olarak gezdikleri rotayı çizmeleri istenmiştir. İkinci aşamada kişiler kâğıdını bir sağındaki kişiye uzatmış, bu sefer gözleri açık olarak sol tarafından aldıkları kâğıtlara durakları işaretlemişler ve duydukları sesleri yansıma sesi olarak (düüt düüt, cik cik, foşş... gibi) kâğıda yazıp renkli kalemlerle çizmişlerdir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11: Kolektif Yaratıcı Zihin Haritası çalışmalarından örnek resimler.

Üçüncü aşamada kişiler yine kâğıtlarını bir sağındaki kişiye uzatarak bu sefer de kâğıttaki duraklar ve ilgili seslerin verdiği hisleri, çağrışımları, hayali benzetmeleri aktarmışlardır. Dördüncü ve en son aşamada herkes kâğıdını sağındaki kişiye uzatmış ve teker teker önündeki kâğıdı okuyarak performans gerçekleştirmişlerdir. Kâğıttaki mekân çağrışımları, yansıma sesleri, olumlu/olumsuz birçok his, hayaller, mekâna ilişkin bilinç ve bilinçaltındaki anlamlar toplam 44 ayrı performans ile açığa çıkmıştır (Bu performanslara ilişkin örnek resim ve videolar URL-29'dan görüntülenebilir).

Ardından Bireysel Ses Haritası çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmada rehberler birlikte yürüdüğü katılımcılarla eşleşmiş, rotanın bulunduğu mekâna ilişkin paftalar kendilerine dağıtılmıştır. Paftada mekânın haritası, rota ve duraklar yer almaktadır. Bunun yanı sıra daha önceden hazırlanmış ses ikonları (vapur sesi, turnike-akbil sesi, martı sesi gibi) çok sayıda etiket olarak ortaya yerleştirilmiştir. Katılımcılar rehberleriyle birlikte duraklarda alınan ses kayıtlarını kulaklıklarla dinleyerek o durağa ilişkin duyduğu sesleri ikon etiketleriyle pafta üzerinden belirlemişlerdir. Hazırlanan ikonlar dışında duydukları yeni/farklı bir ses varsa bu sesleri de kalemliyle çizerek/yazarak haritaya işlemişlerdir (Şekil 4.12). Ayrıca duydukları seslere ilişkin hislerini de herhangi bir kalıp olmadan renkli kalemle yazıp çizmişlerdir. Sonunda ikili gruplar halinde hazırlanan bireysel ses haritaları hazırlanmıştır.

Şekil 4.12:Bireysel Ses Haritası çalışmalarından örnek resimler.

Ses yürüyüşü ardından uygulanan bu iki analitik haritalama metoduyla mekâna ait bilgi, düşünce, bilinçaltı çağrışım, his verileri bütünüyle açığa çıkarılmış; katılımcı bir yolla mekânın okunması ve yazılmasının pratiği yapılmıştır.

4.3.4 Analiz ve sentez çalışmaları

4.3.4.1 Ses kaynaklarının gruplandırılması

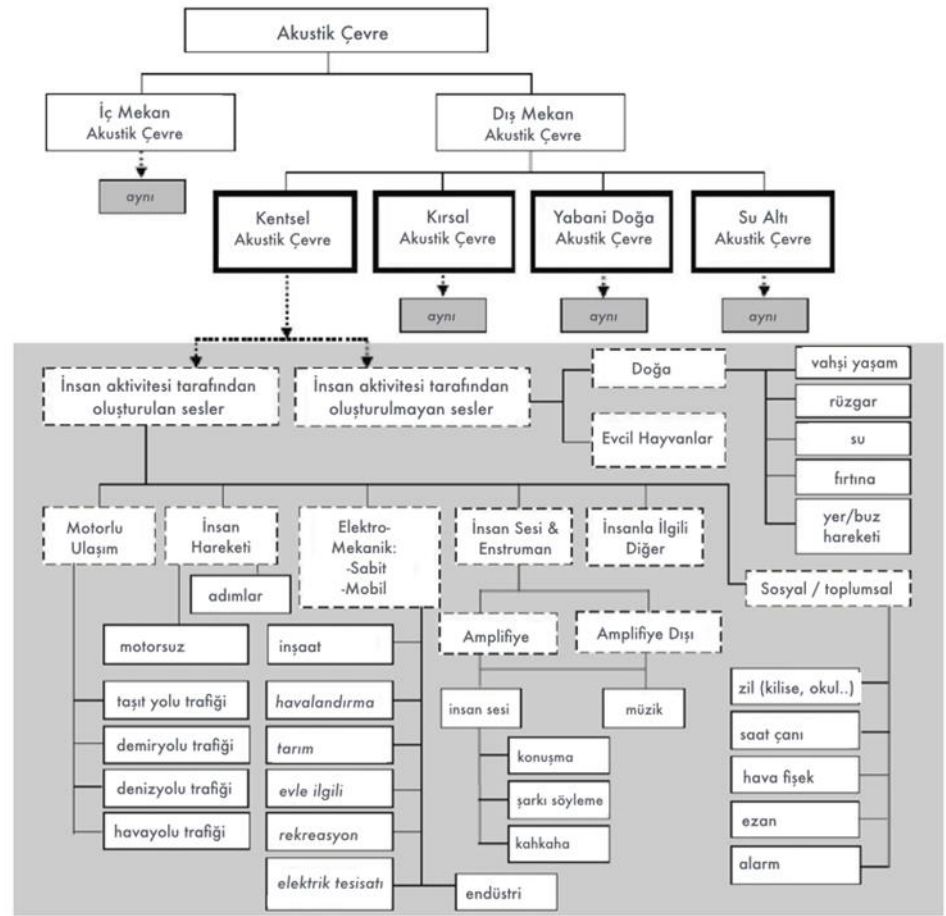
Kadıköy Meydanı'na ilişkin seslerin gruplandırılması ihtiyacı, mekâna ilişkin çok farklı sayıda ve çeşitteki ses kaynağının sağlıklı bir şekilde sentezlenebilmesi amacıyla doğmuştur. Bireysel ses analiz haritalarındaki verilerin doğru sentezlenebilmesi için bu gruplamaya ihtiyaç vardır.

Akustik bir mekâna ilişkin sesleri ayırt edip gruplandırmak amacıyla öncelikle ses kaynağının bulunduğu mekândan ve sese ilişkin değer yargılarından, çağrışımlardan bağımsız çalışan jenerik bir kategorileştirme sisteminden yararlanılmıştır. Farklı akustik mekânlarda da kullanabilen bu sistem ile verilerin daha şeffaf incelenebildiği, gruplandırma sonrası mekânla ilişki kurularak daha etkin değerlendirme yapıp yargıya varılabileceği gözlemlenmiştir.

Ses peyzajı literatürüne bakıldığında, genellikle farklı akustik çevrelere ilişkin ses kaynakları için etiket ve tanımlamaların düzenli ve birleştirici nitelikte olmadığı gözlemlenmektedir. Bir ses kaynağı belli bir akustik çevrede kabul edilebilir olurken başka bir akustik çevrede istenilmeyen olumsuz bir ses olabilmektedir. Terminolojiye ilişkin bu farklılık şüphesiz sesin bulunduğu bağlamın rolüyle (context) de ilgilidir.

Ses kaynağının tanımlaması bağlamla ilişkili olsa da öncelikle sesin standart bir gruplandırma şeması üzerinden ayrılması, ses kaynağı bilgisinin objektif değerlendirilmesi ve taşınabilir olabilmesi önemlidir. Bu kapsamda Brown ve diğ. (2011) önerdiği Şekil 4.13'deki gruplandırma şemasının her türlü akustik çevreye

uyabilecek bir ses kaynağı sınıflandırması ve genel bir çerçeve sunduğu gözlemlenmiştir. Buradaki mekânsal sınıflandırmada iç mekân ve dış mekân (kentsel, kırsal, bakir alan, su altı) ana başlıklarında bir ayırım yapılmıştır. Kadıköy AKUSTİK çalışması için önemli olan kentsel akustik çevre sesleri ise insan hareketi kaynaklı olup olmadığına göre ikiye ayrılmıştır. Burada insan hareketi kaynaklı olmayan ses kaynakları gruplandırmasında bizi ilgilendiren doğa sesleridir. İnsan hareketi kaynaklı seslerde ise temel olarak motorlu ulaşım, insan hareketi, elektromekanik sesler, ses/enstrüman, diğer insan sesleri (öksürük, konuşma gibi) ve sosyal-toplumsal sesler ayırımı yapılmıştır (Şekil 4.13).

Şekil 4.13: Brown ve diğ. (2011) önerdiği ses gruplama şeması.

SES KAYNAĞI	SESSİZLİK	YAPUR	TRAFİK	KUŞ- MARTI	RÜZGAR	DENİZ	AGAÇ	İSKELE ANONSU	TRAFİK ANONSU	AMBULA- NS-SİREN	BANKAM ATIK SESİ	TURNİKE- AKBİLİ	MEKANİK UĞULTU	DEMİR KESMEYE NDÜSTRİ YEL- İNŞAAT KESKİN SES	SOKAK SANATÇI Sİ	KLASİK MÜZİK	MAĞAZA MÜZİK SESİ	SEYYAR SATICI	KONUŞMA // İNSANLA İLGİLİ RUTİNLER (TELEFON, ÇAY İÇME.)	İNSAN ADIMI	VALİZ- TEKERLE KLİ EŞYA- BEBEK ARABA	EZAN
SES TÜRÜ- FONKSİYON SES GRUPLAMA (Brown, Kang ve Gjestland)	SESSİZLİK	ULAŞIM		DOĞA				UYARI-ANONS			MAKİNE/ELEKTROMEKANİK				MÜZİK			İNSANLA İLGİLİ SESLER			DİNSEL	
	—	Motorlu Ulaşım		Doğa				Ses ve enstrüman (Amplifiye)			Elektromekanik sesler			Ses ve enstrüman (Amplifiye ve Amplifiye Olmayan)				İnsan Yürüyüşü, Diğer İnsan Sesleri		Sosyal Toplumsal		
İNSAN MEVCUDİYETİ	İnsan hareketiyle ilişkiz	İnsan hareketiyle ilgili ses		İnsan hareketiyle ilişkiz				İnsan hareketiyle ilgili ses			İnsan hareketiyle ilgili ses			İnsan hareketiyle ilgili ses				İnsan hareketiyle ilgili ses			İnsan hareketiyle iliği ses	
KENTSEL MEKAN- FONKSİYON	Ara sokaklar	Trafik akışı, trafik lambaları		Deniz kenarı, Yeşil alanlar, Ara sokaklar				İskele, İyıklar-Kavşak			İskele durağı, Yay a alanı			Meydan, Korsenr atur, Ara sokak Mağaz alan				Yay a Alanları, Korsenr atur önü			Cami önü, Motorların önü	

Şekil 4.14: Kadıköy Meydanı'na ilişkin ses kaynaklarının gruplandırılması.

Kadıköy AKUSTİK çalışmasında katılımcıların algıladığı ses verileri Şekil 4.14'te gruplandırılmıştır. Kadıköy Meydanı'nda yapılan ses yürüyüşleri sırasında algılanan ses kaynaklarının gruplandırılması Brown, Kang ve Gjestland'ın (2011) önerdiği şema ve ses kaynaklarının fonksiyon ayırımından yararlanılarak yapılmıştır. Fonksiyonlara göre gruplama ve bahsi geçen şemaya göre gruplama yaklaşımı birbiriyle örtüşmekte olup, şemaya göre gruplama, ses kaynağında insan mevcudiyeti olup olmadığına ilişkin bilgi de vermektedir. Şekilde görüldüğü üzere toplam sekiz ses grubu vardır. Bunlardan sadece ikisi (doğa ve sessizlik) insan hareketiyle ilişkiziz olup diğerleri insan hareketiyle ilişkili ortaya çıkan ses gruplarıdır. Tabi burada belirtilmesi gereken konu, şemada sessizliğin yer almadığıdır. Sessizlik; Brown, Kang ve Gjestland'ın gruplandırmasında herhangi bir gruba girmediğinden ötürü kendi başına bir grup olmasına karar verilmiş, daha sonraki sentez haritalarında da bu şekilde (tür/fonksiyona göre gruplandırmadaki gibi) adlandırılmıştır.

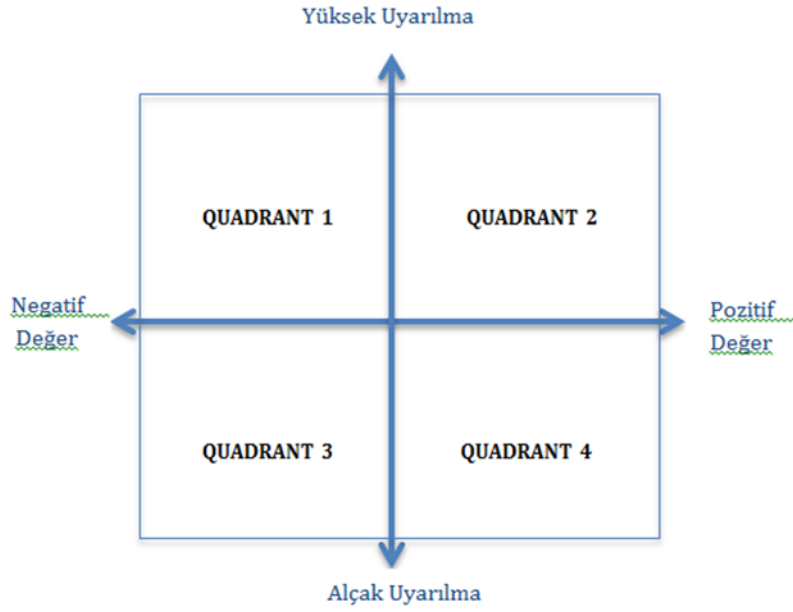
Şekilde gruplara karşılık gelen kentsel fonksiyonlar da belirtilmiştir. Böylece hangi ses kaynağının nasıl algılandığının yanı sıra hangi kentsel fonksiyonlarla ilişkilendirilecekleri de sentez haritalar üzerinden görülmüş olacaktır.

4.3.4.2 His verilerinin gruplandırılması

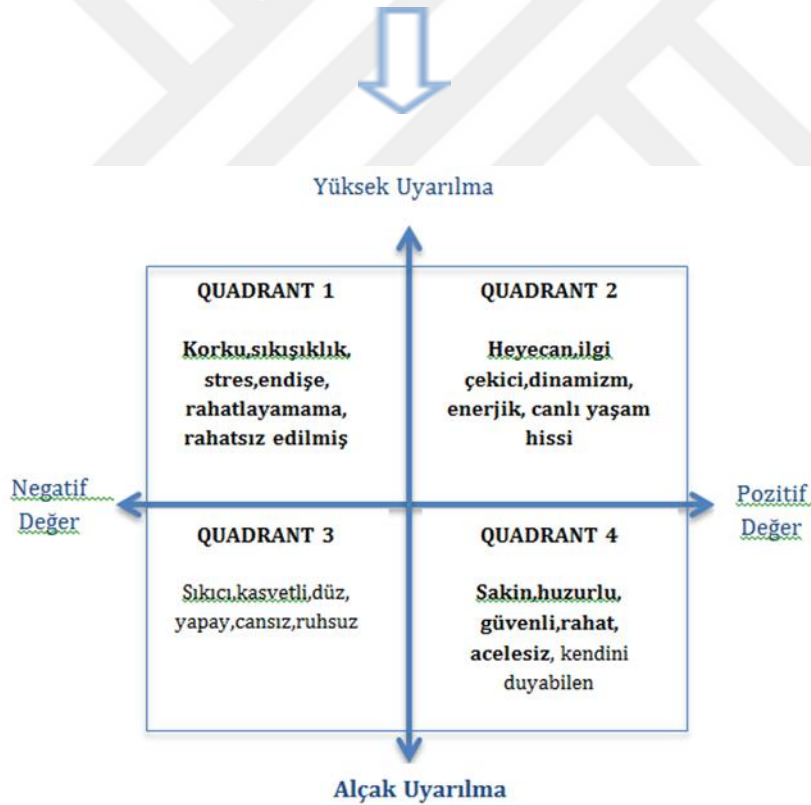
Meydandaki ses peyzajının dinleyici üzerindeki sübjektif etkisini araştırmak için katılımcılarla birlikte hazırlanan ses analiz haritaları ve zihin haritalarından yararlanılmıştır. Anket ve gözlem çalışmalarını içeren ses yürüyüşü ve ardından ortaya çıkan bu haritalar, her rota durağında duyulan ses kaynağı ve algılanan hislere dair önemli veriler sunmuştur. Burada tıpkı ses kaynaklarının gruplandırılması gibi duygu-hislerin de gruplandırılması çıkarılacak sentez harita için faydalı olmuştur.

Duygu-his verilerinin gruplandırılması için en başta James Russel'in (1980) Uyarılma / Değerlik Modeli'nden (Arousal/Valance Circumplex Model) ve Adam Craig'ın Glasgow 3D Ses Haritası (URL-30) çalışmasından ilham alınmıştır. Bu modele göre duygular iki boyutlu alana dağıtılır. Uyarılma, dikey aksı (yüksek uyarılma-alçak uyarılma), değerlik yatay aksı (pozitif değer – negatif değer) yansıtmaktadır (Şekil 4.15).

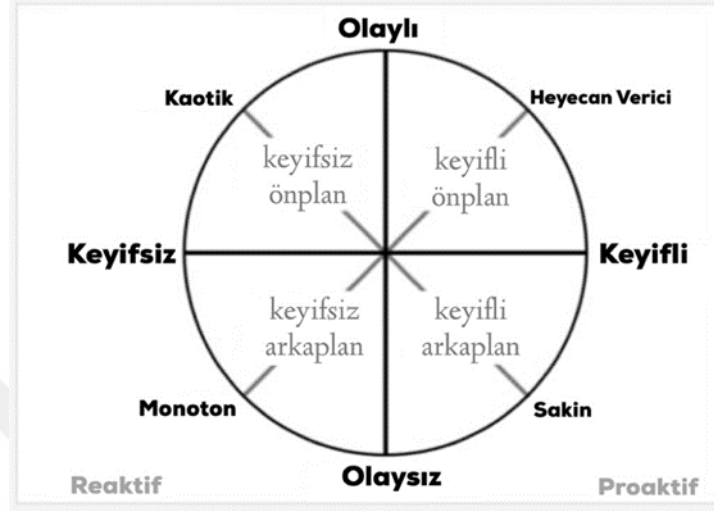
Şekil 4.15: Uyarılma / Değerlik Modeli (Arousal/Valance Circumplex Model).

Şekil 4.16: Uyarılma / Değerlik Modeli (Arousal/Valance Circumplex Model)'nin Kadıköy AKUSTİK çalışması his verilerine uyarlanması.

Duygusal verilerin dağıtıldığı şemada dört çeyrek oluşmaktadır. Düşük değerlikteki hisler 1 ve 3. çeyreklerde (quadrant alanında) yer almaktadır ve katılımcıların istenmeyen his verilerini göstermektedir.

Kadıköy Meydanı'nda gerçekleşen ses yürüyüşü ve sonrasında katılımcıların hislerine ilişkin etiketler, çeyreklere kalın (bold) yazılı sözcüklerle dağıtılmıştır. Diğer etiketler ise katılımcıların belirtmediği, sadece çeyreğin ne anlama geldiğini göstermek amacıyla yazılmış his verileridir.

Şekil 4.17: Andringa ve Lanser (2013)'in Olaylılık / Keyiflilik modeli.

Yukarıda kullanılan James Russel'in (1980) Uyarılma / Değerlik Modeli, daha sonra Andringa ve Lanser (2013) tarafından geliştirilerek Olaylılık / Keyiflilik (Eventful / Pleasant) modeli sunulmuştur (Şekil 4.17). Ses ve sesi değerlendirme, bilinç hali ve sağlık konularını birleştiren ve bilişsel bir model olan olaylılık/keyiflilik modeli, diğerine göre daha güncel olması itibarıyla çalışmada kullanılmıştır. Bu modelde işitsel peyzajda olaylılık ve keyiflilik doğruları, keyifli veya keyifsiz arka plan ile keyifli veya keyifsiz ön plan peyzajları yaratabilmektedir. Dört ayrı çeyrekte belirtilen bu işitsel peyzajlarla ilişkili olan hissel nitelikler de kaotik/heyecanlı/monoton/sakin sıfatlarıyla gösterilmiştir. Keyifsiz ön plan sesi ve arka plan sesi; ilgili işitsel alana maruz kalan kişiyi uyarılmaya, tetikte olmaya ve/ya alarma geçmeye zorlamaktadır. Keyifli ön plan sesi ve arka plan sesi ise; ilgili işitsel alanda kalan kişiye özgür ve rahat bir ruh hali sağlarken, kişinin hem bireysel hem sosyal ihtiyaçlarıyla ilgili proaktif davranabilmesine olanak sağlayabilmektedir. Şekil 4.18'de ise sırasıyla işitsel alana ilişkin ana etki şeması ve değerlendirme şeması gösterilmektedir. İki şemanın da sol ve sağ tarafları sırasıyla reaktif ve proaktif davranışla ilişkilidir. Ana etki şemasında (a) kişinin, aktivasyonu yüksek ve keyifli işitsel alanlarda ilgili, mutlu ve/ya heyecanlı olduğu görülmekte; bu durum da kişinin alan içinde güvenli bir şekilde öğrenmesini, oynamasını, vakit geçirmesini

sağlamaktadır. Tam tersi çeyrekte aktivasyonu düşük, keyifsiz işitsel alanlarda kişinin üzgün, sıkılmış, depresif ve/ya uyuşuk-halsiz olduğu görülmekte; bu durum da kişinin alan içinde herhangi bir düzeyde güvenli, kontrollü ve özerk hissetmesine olanak tanımamaktadır. Sentez his haritasında bu çeyrekler belli duraklardaki baskın /çoğunluğun bildirdiği baskın his verilerini yansıtan gruplamalardır. His verilerine ve ilgili çeyreklere yönelik detaylı açıklama sentez haritaların incelendiği bir sonraki bölümde yapılmaktadır.

Şekil 4.18: İşitsel alana ilişkin a) hisleri harekete geçirme-keyif verme parametrelerine göre hazırlanan ana etki şeması ile b) olaylı olma – keyif verme parametrelerine göre hazırlanan değerlendirme şeması (Andringa ve Lanser, 2013).

4.3.4.3 Ses yürüyüşü ve sentez haritaların değerlendirilmesi

Ses yürüyüşleri, “Mekân, Onu Dinleyenle Konuşur- Ses Algısı Çalışmalarından Kentsel Planlamaya: Kadıköy AKUSTİK” tez araştırma projesinin ana eksenini oluşturan saha çalışmaları kapsamında yürütülmekte olup her yürüyüş ve atölye çalışması sayesinde daha kapsamlı ve derinlemesine verilere ulaşılmaktadır. Bu çerçevede bahsi geçen üç çalışma, pilot uygulama niteliğinde olup işitsel algıyı ölçmek konusunda artı ve eksileri görme ve diğer zaman ve mekânlarda uygulanabilirliğini test etme konularında bize ışık tutmuştur.

Rotalar hafta içi saat 10.00-14.00 arasında yüründüğü için örnekleme olarak bu saatlerde duyulan ses kaynakları alınıp incelenmiştir. Ses yürüyüşü ve ardından yapılan haritalama çalışmaları, bazı önemli verileri açığa çıkarmıştır. Genel demografik bilgilere ve mekân kullanım durumuna baktığımızda 19-45 yaş

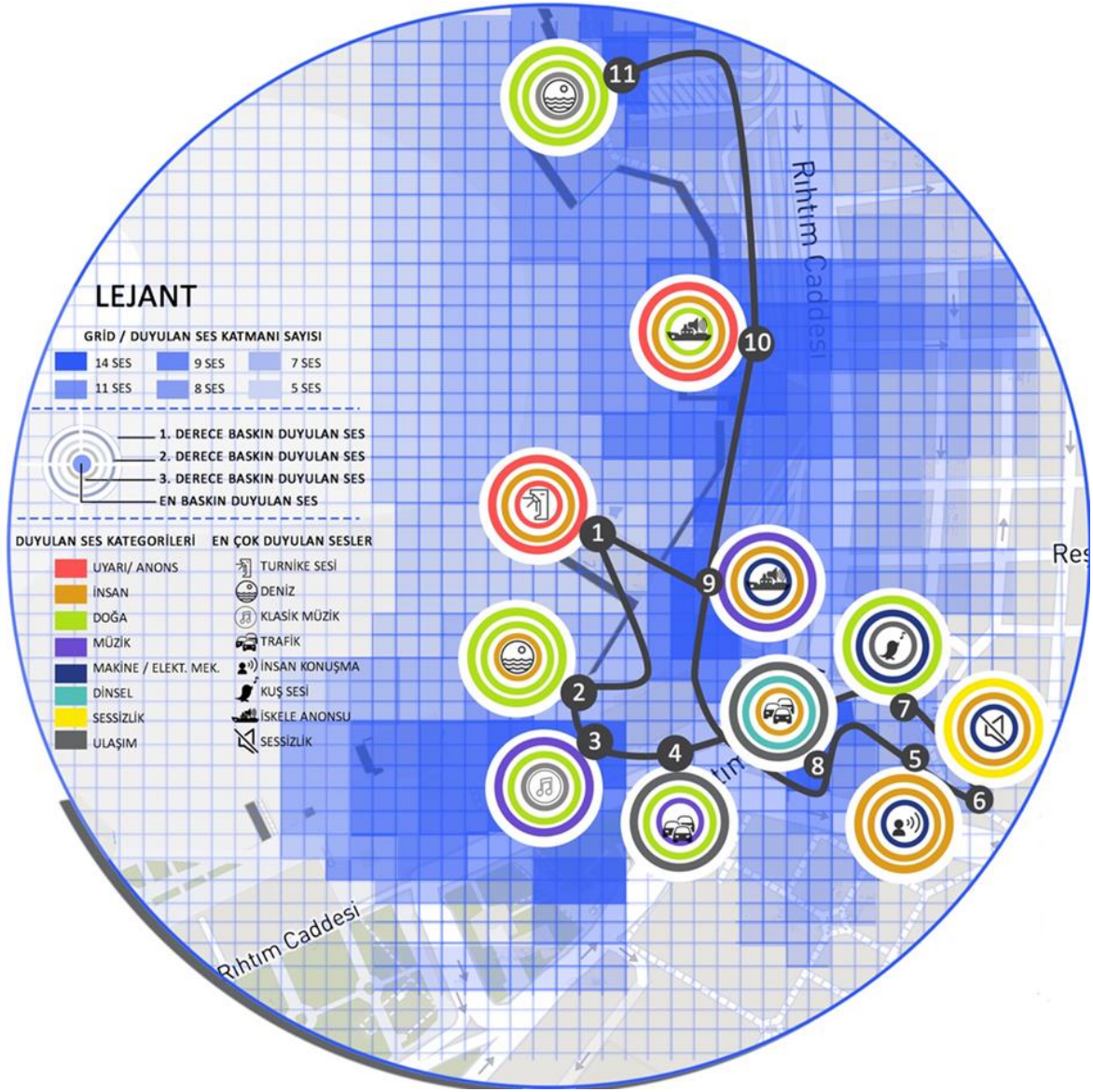
aralığındaki katılımcıların çoğu Avrupa yakasında ikamet edip Kadıköy Meydanı'nı transfer noktası ve buluşma alanı olarak kullanmaktadır. Ortalama ayda 2-3 kez Kadıköy Meydanı'ndan geçerek semtte vakit geçirmektedirler. Mekânın katılımcılar için öncelikli özellikleri vasıta çeşitliliği olması, ulaşım kolaylığı olması, kültürel, eğlence ve alışveriş fonksiyonlarını barındırması ve kıyı konumuyla sahip olduğu “saflığı”dır.

Katılımcıların geri dönüşlerine göre hazırlanan haritalara (yaratıcı zihin haritası ve bireysel ses haritasına) bakarak toplam 11 durak için rotada yer alan 1- Karaköy-Eminönü vapur iskelesi 2- Deniz kenarı 3- İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı binası batı cephesi (metro istasyonuna bakan cephe) 4- Haldun Taner sahnesi önü ağaçlık alan 5- Başçavuş Sokak – Yazıcıoğlu İş Hanı önü 6- Küçük han içi 7 –Mühürdar Fuat Sokak Ağaç yanı 8 – Ziraat Bankası Önü 9- Vapur İskelesi-Büfeler arası 10- Eminönü-Karaköy Motor İskelesi önü otobüs durakları sahil tarafı 11- Et ve Balık Kurumu güneyi-sahil tarafı noktaları incelenmiştir.

İnceleme 1: Duyulan ses kaynakları sentez haritası

Duyulan ses kaynaklarına yönelik hazırlanan sentez harita (Şekil 4.19) üst üste iki düzlemde oluşmaktadır. 1. Düzlem, grid sistemiyle hazırlanmış olup rotada duyulan ses katmanı sayılarını, yani belli noktalarda duyulan farklı ses kaynaklarının çokluğunu göstermektedir. Bir mekânda ses katmanı sayısı ne kadar fazlaysa o kadar heterojen ses peyzajı olma eğilimi mevcuttur. Her ses kaynağının görsel karşılığı renk olursa, katman sayısının artması renk sayısını da arttırabilmekte, işitsel renklilik sağlayabilmektedir. Mekânın akustik karakterinin dinamik ve çok sesli (polifonik) olması katman sayısının fazlalığıyla ilişkilidir. İşitsel alana ilişkin a) hisleri harekete geçirme-keyif verme parametrelerine göre hazırlanan ana etki şeması ile b) olaylı olma – keyif verme parametrelerine göre hazırlanan değerlendirme şeması (Andringa ve Lanser, 2013).

İşitsel alana ilişkin a) hisleri harekete geçirme-keyif verme parametrelerine göre hazırlanan ana etki şeması ile b) olaylı olma – keyif verme parametrelerine göre hazırlanan değerlendirme şeması (Andringa ve Lanser, 2013)

Şekil 4.19: Duyulan ses kaynakları sentez haritası.

Grid düzleme göre duraklarda duyulan ses katmanı sayısı 5 ile 14 arasında değişmektedir. En fazla ses katmanı duyulan (en koyu renkle belirtilmiş) duraklar 3, 8 ve 10 ve 11'dir. Bu noktalardaki duyulan ses katmanı sayısı 9-14 arasında değişmektedir. Çok ses katmanı olan bu noktalar genellikle farklı kentsel fonksiyonlar arasındaki geçiş alanlarıdır. Örneğin 8. Durak alışveriş-ulaşım bölgesi arasında yaya ve araç trafiğinin çok yoğun olduğu bir noktadır. 11.durak ise ulaşım (minibüs durakları) ile dinlenme (sahil) alanı arasında kalmış, daha çok üst üste doğal ses katmanlarının çıktığı zengin bir noktadır. Bu durakların hepsi heterojen akustik özelliğine sahiptir diyebiliriz.

Ses katmanı sayısının en az olduğu noktalar ise 1., 6. ve 7. duraklardır. Buradaki ses katmanı sayısı ise 5-8 arasında değişmektedir. Bu noktalar ya daha sakin ve doğal bölgeler (6 ve 7 gibi) veya fonksiyonun daha az olduğu, diğer ses örtülerinden ayrılan, az sayıda ses kaynağının kendini gösterdiği (1.durak) yerlerdir. Bu noktalarda diğer gruplamaya göre daha homojen, tek sesli bir bütünlük mevcuttur.

Şekil 4.19'daki düzlem ise duyulan ses kategorilerine ilişkindir. Ses yürüyüşleri ve zihin haritalarının sentezi yapılarak her durakta en baskın duyulan sesler haritada daireler içinde derecelendirilmiştir.1. düzlemde görüldüğü üzere duraklarda üçten fazla sayıda ses katmanı olabilse de en baskın olarak duyulan, hissedilen üç ses kaynağı kategorisi sentez haritada işaretlenmiştir.

Rotadaki duraklarda en baskın duyulan ses kaynakları turnike, deniz, kuş, klasik müzik, insan konuşmaları, trafik, trafik anonsudur. Bunun yanı sıra bir durakta sessizlik baskın bir veri olarak karşımıza çıkmıştır.

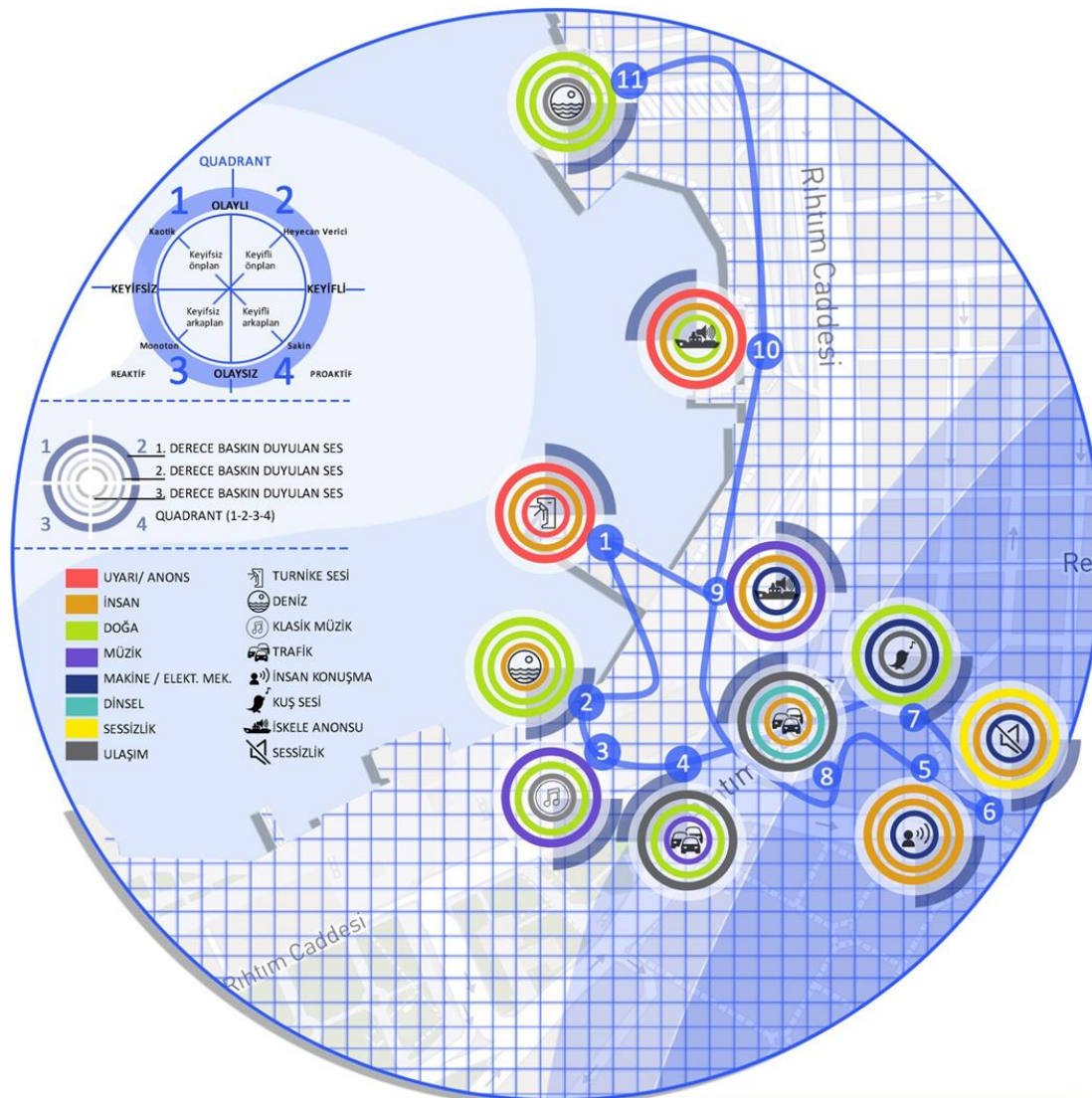
Rotayı genel itibariyle sahil bölgesi ve iç bölge olarak ayırabiliriz. Sahil durakları olan 1,2,3,9,10,11. duraklar; sahil şeridiyle arasında bariyer (bina, cadde, duvar vb.) bulunmayan, denize yakın duraklardır. Bu duraklarda baskın olarak duyulan ses kaynağı grupları ise sırasıyla uyarı-anons, doğa (deniz ve kuş) ve müziktir (konservatuar). İç bölge durakları sahille arasında sokak, cadde, bina, duvar ve trafik olan 4,5,6,7,8. duraklardır. Bu duraklarda baskın olarak duyulan ses kaynakları ulaşım, insan, doğa olup bir durakta (6.durak) ses kaynağı yokluğu (sessizlik) gözlemlenmiştir. İç bölgedeki sessizlik ve doğal ses kaynaklarının bulunduğu duraklar (6 ve 7) rotanın en sessiz (~40 dB) noktaları olmuştur. Taşıt ve yaya trafiğinin diğer duraklara göre daha az olduğu, seyrek de olsa ağaçlandırmaların ve kuş seslerinin olduğu bu duraklarda elektromekanik uğultu da arka plan sesi olarak yerini almıştır. 6. Durak küçük bir hanın sokağa bakan kapalı iç tarafı olduğu için, rotadaki diğer noktalara göre daha sessizdir. Bunun yanı sıra daha az ses katmanı barındıran bu durak, rotada var olan genel ses yoğunluğundan sonra katılımcılar tarafından sessiz alan olarak işaretlenmiştir.

İnceleme 2: Ses Kaynakları Algılanan His Sentez Haritası

His sentez haritasında (Şekil 4.9) her duraktaki baskın his, daireler üzerindeki çeyrek (quadrant) numaraları ile belirtilmiştir. Buna göre rotada;

4. Çeyrek (altı durak) / Alçak Uyarılma ve Az Olaylılık, Keyiflilik

Grubundaki hisler duyumsanmıştır. Diğer yandan bu rotada katılımcılar tarafından 3. çeyreğe (Alçak Uyarılma, Alçak Değerlik) denk gelen herhangi bir ses tanımlaması yapılmadığından bu grup sentezde dışarıda bırakılmıştır.

Şekil 4.20: Ses Kaynakları Algılanan His Sentez Haritası.

Rota genelinde en baskın duyulan turnike, deniz, kuş, klasik müzik, insan konuşmaları, trafik, iskele anonsu ses kaynaklarından,

Keyifli his algısı:

İnsan mevcudiyeti-hareketi ile ilişkisiz olan

Doğal (deniz, martı, rüzgâr, yaprak hışırtısı gibi ses kaynakları)

İnsan mevcudiyeti-hareketi ile ilişkili olan

Amplifiye olmayan müzik (klasik müzik-opera ve sokak müzisyeni)

Ulaşım (sadece vapur)

Keyifsiz His Algısı:

İnsan mevcudiyeti-hareketi ile ilişkili olan;

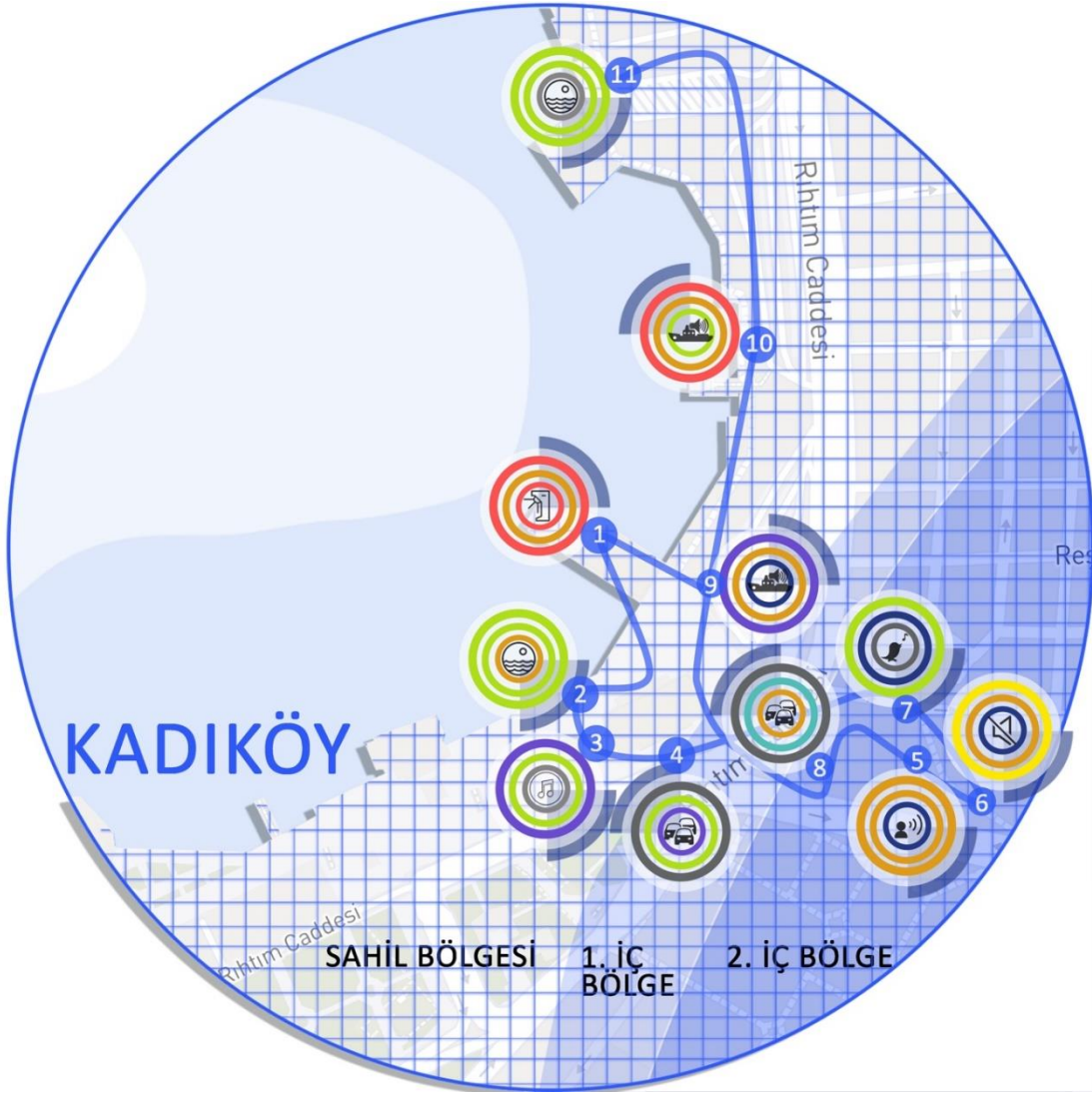
Uyarı/Anons (İskele anonsu)

Ulaşım (Binek araba ve otobüs)

İnsanla ilgili (Tekerlekli valiz)

Öncelikle sahil bölgesini incelersek; bu bölgede 10. durak dışındaki duraklara ait hislerin keyiflilik başlığı altında toplandığı gözlemlenmiştir. Bu hisler 2 veya 4. Çeyreğe denk gelmektedir, yani belli noktalarda canlı, dinamik, yaşayan kent algısı (1. ve 9. Durak); belli noktalarda ise sakin, huzurlu, güvenli, rahat mekân algısı (2., 3., 11.) gözlemlenmiştir. Sahil bölgesindeki sakin, huzurlu, güvenli, rahat hislere dair mekân algısı, çoğunlukla deniz sesi duyulmaması da suya yakın olmaktan, martı seslerinden ve konservatuardaki müzik seslerinden dolayı oluşmaktadır. 1 ve 9. duraktaki keyiflilik değerine sahip dinamik, yaşayan kent algısı ise vapur, turnike-AKBİL ve insan sesleriyle (seyyar satıcılar, yürüme-konuşma sesleri, sokak müzisyenleri) ilişkilidir. Sahil bölgesindeki istisna ses durağı olan 10.durak ise yoğun tekrarlı ve yüksek ses basıncına sahip (~80 dB) iskele anonsları, otobüs durakları ve yoğun insan trafiği (konuşma, yürüme, seyyar satıcılar, tekerlekli valiz) ses kaynaklarından ötürü 1. çeyrekte gösterilmiştir. Burada sıkışıklık, güvensizlik, endişeli, rahatsız edilmiş hislere dair bir mekân algısı oluşmuştur. Bu durağın akustik karakteriyle ilgili planlamaya ihtiyaç vardır.¹

¹Akustik geri dönüşlerin yanı sıra katılımcılar bu noktada hacimsel –dar mekân algısı- ve koku duyumuna dair -büfelerden gelen kötü ve yoğun kokular- negatif geri dönüşte bulunmuşlardır ve bu veriler bu çalışmaya paralel olarak ayrı şekilde değerlendirilmelidir.

Şekil 4.21: Akustik algıya göre ayrılmış üç bölge.

İç bölgede ise akustik his açısından iki alt bölge oluşmaktadır (Şekil 4.21). Birincisi Haldun Taner Tiyatrosu'nun cadde cephesi – ışıklar-yaya geçidi-Ziraat Bankası arasındaki alt bölgedir. İkinci bölge ise daha çok bilgisayar ürünleri satılan Ziraat Bankası yan sokağı (Başçavuş Sokak- Yazıcıoğlu İş Hanı'nın bulunduğu sokak) ve çevresidir. Birinci bölge ile ikinci bölge arasında tam zıt algısal veriler gözlemlenmiştir. Birinci bölgede (4 ve 8. Durak) yoğun trafik, insan, uyarı- anons, elektromekanik (ambulans, makine sesi) ses gruplarına ait kaynakların verdiği sıkışıklık, korku, kaygı, rahatsızlık, stres (1. Çeyrek) hislerine dair bir mekân algısı oluşmuştur. Bu durakların da akustik karakteriyle ilgili planlamaya ihtiyaç vardır.

Ara sokakları kapsayan ikinci iç bölgede ise insan sesleri (seyyar satıcı sesleri – CD satıcılar, su satan çocuklar, çay karıştırma sesi), sessizlik noktaları ve doğa sesi

(ağaç-yaprak hışırtısı, kuş sesi) baskın olarak duyulmuş ve bölgede tamamıyla 4. çeyrekle ilişkili olarak **güvenli, rahat hislere dair mekân algısı** gözlemlenmiştir.

Buna göre bu bölgelere ilişkin olarak;

Sahil bölgesinin baskın his grubu:

4. ve 2. Çeyrek / Alçak Uyarılma (Düşük olaylılık), Keyiflilik + Yüksek Uyarılma, (Yüksek Olaylılık), Keyiflilik

Birinci iç bölgenin baskın his grubu:

1. Çeyrek / Yüksek Uyarılma (Yüksek Olaylılık), Keyifsizlik

İkinci iç bölgenin baskın his grubu:

4. Çeyrek / Alçak Uyarılma, Keyiflilik

biçiminde tanımlanabilir.

Sonuç olarak belirlenen rotada katılımcıların gözlemlerine göre keyiflilik algısı; çoğunlukla doğal ses kaynaklarının baskın olduğu az katmanlı ve homojen işitsel alanlarda, yaşayan kent algısı sunan dinamik ve heterojen işitsel alanlarda (vapur, turnike ve insan sesleri -seyyar satıcılar, yürüme-konuşma sesleri, sokak müzisyenleri) veya 2. iç bölgedeki gibi çok az katmanlı sessizlik alanlarında gözlemlenmiştir.

Keyifli his algısının gözlemlendiği bu alanlardaki insan mevcudiyeti-hareketi ile ilişkisiz olan ses kaynakları mekânın ve aynı zamanda İstanbul'un sembol sesleri arasında yer alan belli doğal ses kaynaklarıdır (deniz, martı, rüzgâr gibi). Keyifli his algısının gözlemlendiği alanlardaki insan mevcudiyeti-hareketi ile ilişkili olan ses kaynakları ise yine mekâna ait sembol ses kaynakları olmuştur. Bunlar arasında konservatuvar, sokak müzisyeni sesi ve vapur sesi verilebilir. İnsan mevcudiyeti ile ilişkili olmayan ses kaynaklarının bulunduğu hiçbir alanda keyifsiz his algısı gözlemlenmemiştir. Keyifsiz his algısı en çok yüksek ses basıncındaki uyarı-anons seslerinin, ulaşım (araba ve otobüs) seslerinin ve tekerlekli valiz seslerinin bulunduğu alanlarda gözlemlenmiştir. Keyifsiz his algısının en fazla gözlemlendiği birinci bölgede sıkışıklık, korku, kaygı, rahatsızlık, stres hislerine dair bir mekân algısı oluşmuştur. Birinci iç bölgenin akustik karakterinin yarattığı keyifsiz his algısının üzerinde durularak mekâna özgü akustik çözümleri içeren planlama çalışmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

5. SONUÇLAR

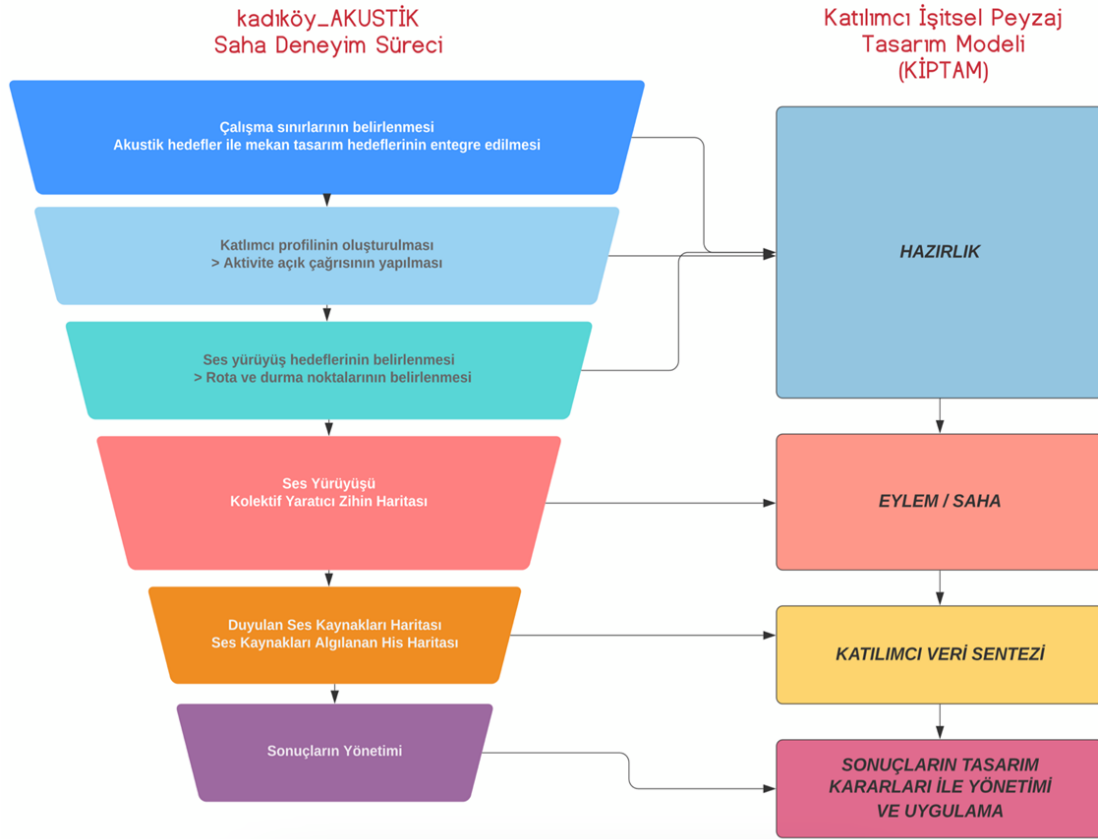
İşitsel peyzaj kavramı ele alınırken, akustik bir çevredeki bileşenlerin yönetimine odaklanılarak açık alanlarda mekân kullanıcısı tarafından değer atfedilen noktalara ve algısal verilere vurgu yapılmaktadır. İşitsel peyzaj çalışmasının, insanların akustik tercihlerinin pasif olarak anlamakla değil, tıpkı kentsel kamusal alanların tasarım sürecindeki gibi, incelikle tasarlanmış bir süreci yönetmekle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Ses yürüyüşü ve atölye çalışmalarını içeren Kadıköy Meydanı'na yönelik algılama-mekânı okuma yöntemleriyle, Kadıköy AKUSTİK projesi ses peyzajı saha çalışmaları kapsamında, öncelikle mekânın çeşitli kullanıcı profilleri tarafından işitsel anlamda nasıl okunduğuna dair bilgi edinimi ve yöntem denemesi gerçekleştirilmiştir. Uzun vadede ise mekânın rahat ve kullanıcı isteklerine yanıt verebilen şekilde kullanımının sağlanmasına ilişkin öneriler değerlendirilmiştir. Bu sayede akustik kentsel çevre ile ilgili kullanıcıların deneyimlerini ve algılarını anlamaya yönelik, planlama disiplinine katkı sağlayacak metodolojiye yön verilmiştir.

Araştırmalar ve saha deneyimleri ışığında aşağıdaki şema ile belirtilen Katılımcı İşitsel Peyzaj Tasarım Modeli (KIPTAM) başlıklı modelleme çalışması yapılmıştır (Şekil 5.1).

Bu model; hazırlık, eylem-saha aşaması, katılımcı veri sentezi ve sonuçların yönetimi başlığı altında 4 ana aşamadan oluşmaktadır.

Hazırlık aşamasında öncelikle işitsel peyzaj çalışması yapılacak saha sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Sınırlar içinde kalan mekânın tasarım hedeflerinin ortaya çıkarılarak bu hedeflerin akustik hedeflerle eşleştirilmesi önemlidir. Örneğin bir alan yayalaştırılacaksa, akustik hedeflerde de yaya akışının rahatlığını destekleyecek, trafiğe yönelik işitsel öğelerin ön planda olmayacağı ve yayaların işitsel tercihlerinin ortaya çıkarılmasına yönelik hedefler konularak mekân tasarım hedefleriyle entegrasyon çalışması yapılmalıdır.

Şekil 5.1: Kadıköy AKUSTİK saha deneyim süreci ve KİPTAM modelini gösteren şema (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

Ardından katılımcı profilinin oluşturulması, ses yürüyüş hedeflerinin belirlenmesi ve yapılacak saha çalışmaları için profile yönelik çağrı ve davetlerin yapılması önerilmektedir.

2. aşama olan eylem- saha safhası, araçların sahada birebir katılımcılarla birlikte kullanılmasını içermektedir. Burada araç olarak Ses Yürüyüşü ve Kolektif Zihin Haritası çalışmalarının kullanılması önerilmektedir.

3. aşama olan katılımcı veri sentezinde, çalışmalara katılan mekân kullanıcılarıyla birlikte bölüm 4.3.3.'te anlatıldığı gibi Bireysel Ses Haritası yürütüldükten sonra, veri sentezlemenin gerçekleştirilmesi ve Duyulan Ses Kaynakları Haritası'nın ve Ses Kaynakları Algılanan His Haritası'nın ortaya çıkarılması yer almaktadır. Bu 3 aşama, sınırları ve hedefleri belirlenmiş bir mekâna dair kullanıcıların işitsel algı verilerini katılımcı yolla ortaya çıkarmayı sağlamaktadır.

4. aşama ise bu verilerin mekansal tasarım kararlarına entegre edilmesine ve uygulanmasına yöneliktir. Sonuçların yönetimi, saha alanının bağlı olduğu otoritelerce gerçekleştirilmektedir.

KİPTAM, incelenen uluslararası işitsel peyzaj çalışması örneklerinde vurgulanan anahtar kavramların hangilerinin yerel düzlemdeki uygulamada var olduğunun test edildiği bir çalışma olmuştur. KİPTAM olarak diğer başarılı örneklerdeki gibi kullanıcı- mekân ilişkisi, katılımcılık, mekânsal tasarıma girdi sağlayacak işitsel algı verileri ve sembol ses kavramlarına dokunulmuştur. Bununla birlikte incelenen bazı uluslararası örnek çalışmalarında değinilen sanal interaktivite kavramına dokunulmamıştır. Mekânsal müdahale-uygulama kavramına ise kısmen dokunulmuştur. Bu konuya ilişkin açıklama, araştırmacı gözlem ve deneyimlerinin aktarıldığı 5.1. bölümde yer almaktadır.

Şekil 5.1'deki gibi diğer uluslararası peyzaj çalışmaları ile kıyaslandığında KİPTAM modelinde öne çıkan anahtar kavramlardan birisi katılımcılık olmuştur. Gerçekleştirilen tüm saha deneyimlerinde karma yaklaşımlı keşfedici yöntemi bileşenlerinin katılımcılığın en yüksek düzeyde uygulandığı kabul edilebilir.

Kullanıcı katılımı konusunda; sahada çalışma öncesinde, sırasında ve hatta sonrasındaki veri analizi işlemlerinde katılımcılar birebir, baştan sona sürecin içine dâhil edilmiştir. Paydaş katılımı konusunda; İKSV Tasarım Bienali ekibi, TAK - Tasarım Atölyesi Kadıköy, İTÜ, bir ses araştırmacısı ve medya kanalları (Açık Radyo, Kadıköy Gazetesi) sürece dâhil olmuştur. STK, belediye, eğitim, kültür ve medya kurumlarının paydaşlığıyla ve verdiği azami destekle bu süreç tamamlanabilmiştir.

Genel olarak araştırmanın bir algı çalışması olmasına ve subjektif yoruma açık bir doğası olmasına rağmen katılımcılık boyutuna yapılan bu vurgu sayesinde objektif ve güvenilirliği yüksek bir yaklaşıma sahip olmuştur.

5.1 Araştırmacı Gözlem ve Deneyimleri

Kent araştırmacısı olmamın yanı sıra ses araştırmacısı ve kompozitör olarak tezi hazırlama sürecinde, ses yürüyüşleri, zihin haritalamaları, ses analiz etkinlikleri dâhil saha çalışmalarının her noktasında katılımcılarla birlikte birebir sürecin içine dâhil olduğumu belirtmek isterim. Sürece dâhil olmam, araştırma parametrelerine ve

içeriğe dair kapsamlı gözlem yapabilmemi ve araştırmayı kullanmak veya geliştirmek isteyenlerin kullanabileceği notlar almamı sağlamıştır.

Öncelikle Kadıköy Meydanı'nın İstanbul'un en önemli meydanları arasında yer aldığı ve işitsel peyzaj dinamiklerinin sürekli değişim içinde olduğu göze alınmalıdır. Bununla birlikte saha araştırmalarının gün ve saati belli bir aralıkla kısıtlanmıştır. Kullanıcıların uygunluklarını ve mekânın işlek saatlerini göz önünde bulundurarak hafta içi saat 10:00-17:00 arasında ses yürüyüşü dâhil saha çalışmaları düzenlenmiştir. Haftasonu ve akşam-gece saatlerinde çalışmalar gerçekleştirilmemiş olup, yeme-içme ve eğlence sektörü dinamiklerinin bu zaman dilimlerinde meydan üzerinde oluşturduğu işitsel peyzaj katmanları araştırma dışı bırakılmıştır.

Kadıköy Meydanı'nın karakterini ve kimliğini belirleyen özgün “sembol sesler” in ortaya çıkarılmasını, hangi ses kaynağının sembol ses kalitesinde olduğunu, kullanıcının belirlemesi gerektiğine inanıyorum. Bu araştırmada da çalışmalara katılan mekân kullanıcıları korunmasını istediği sembol sesleri kendileri belirlemiştir. Sese dair; kolektif hafızadaki ortak yansımalar, mekânın kimliğini belirlediğine dair verilen geri dönüşler bu anlamda çok yararlı olmuştur. Buna göre kullanıcı, yapılan katılımcı analiz çalışmaları yardımıyla, ortaya çıkan algısal verilerin ışığında neyin korunması gerektiğine yönelik araştırmaya önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan kullanıcılar, akustik geri dönüşlerin yanı sıra hacimsel geri dönüşlerde – özellikle (dar) mekân algısı ve koku duyumuna dair (örnek: büfelerden gelen kötü ve yoğun kokular) yorumlarında - bulunmuşlardır ve bu veriler bu çalışmaya paralel olarak ayrı şekilde değerlendirilebilir.

Araştırma verilerinin mekânsal müdahale-uygulama kavramına kısmen temas etmesi yarışma projesi hazırlığı sürecinde gerçekleşebilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 29 Haziran 2020 tarihinde ilan ettiği Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması'na ekip olarak *Güverte Kadıköy* projesiyle katılmış, tasarım sürecine ses peyzajı katmanı dâhil edilmiştir (Ek 6). Meydan ihtiyaçları ve öneriler, bu araştırmadan elde edilen işitsel algı verileri ışığında derlenerek “Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması KIPTAM Metodolojisi Entegrasyonu” başlıklı raporla sunulmuştur. Proje, jüri tarafından seçilmemiş olsa da jüri yorumları arasında ses peyzajı konusunun tasarım sürecine dâhil edilmesinin olumlu etki yarattığı

belirtmiştir. Böylelikle, saha çalışmasından elde edilen verilerin ve nihayetinde oluşturulan KİPTAM modelinin tasarım ve uygulama safhasına nasıl geçebileceğine dair bir proje çalışması yapılabilmektedir.

Araştırma; sembol ses, keyifli ses algısı ve özellikle katılım kavramlarına vurgu yapmaktadır. Araştırma, saha öncesi, saha sırasında ve saha sonrasında katılımı bütünüyle gözetmiştir. Gözlemci olarak diğer incelenen örneklerde işitsel peyzaj çalışmalarının öncelikle sonucuna odaklanıldığını, süreçte katılımcılık üzerine vurgu yapılmadığını belirtmek isterim. Bu araştırma, sahadaki her süreçte samimi eğitici, vizyon açıcı ve paylaşımcı yaklaşımıyla kullanıcıyı dahil ederek verileri objektif hale getirmeyi başarmıştır.

Katılımcılığın yanı sıra bu araştırma, kapasite geliştirici bir yaklaşıma sahiptir. Araştırmaya odak grup olarak davetle katılan mimarlık- şehir ve bölge planlama öğrencileri, açık çağrıyla dâhil olan genel katılımcılar, Kadıköy Belediyesi TAK çalışanları, basın-yayın yetkilileri ve diğer paydaşlar saha araştırmasının bir parçası olan ses ve ses peyzajına dair sunum ve eğitimlere de katılmışlardır. Katılanların çoğu edindikleri yararlı bilgilerin yanı sıra hayatlarında ilk kez bir mekândaki sesi böylesine derinlemesine hissederek dinlediklerini belirtmişlerdir. Eğitici ve yol gösterici yönüyle araştırma, katılımcıların dinlemeye ve algılamaya yönelik kapasitelerini geliştirmiştir.

Tez araştırmasının kişisel olarak benzer faydalarının da olduğunu belirtmek isterim. Bu süreç içerisinde bir mekânı okurken en az gözlerim kadar kulaklarımı da kullanmayı öğrendim ve daha önce hiç duymadığım sesleri dinleyerek mekâna dair algımı geliştirdim. Aynı süreçte Koç Üniversitesi'ndeki profesyonel mesleğime, işitsel peyzaj alanını dâhil ederek “Derin Dinleme Deneyimleri” başlığı altında interaktif eğitim çalışmaları serisi başlattım. Böylelikle duymanın ötesinde dinlemeyi, farklı işitsel katmanları okumayı gösteren eğitmenlerle birlikte çalışmalar yürütmekteyim.

Bu tür işitsel peyzaj araştırmalarının daha görünür ve “duyulur” olabilmesi adına karar verici organların, öncelikle belediyelerin, araştırma projelerinin birebir içinde olmasını öneririm. Belediyeler ve ses araştırma projesi yürütücüleri kılavuz olarak bu tezi rahatlıkla kullanabilirler ve katılımcı, sürdürülebilir uygulama projeleri yürütebilirler.

Ayrıca mekânsal tasarım yarışma projelerinde ses katmanının mutlaka irdelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Tasarlanacak mekâna dair önceden işitsel araştırma çalışması yapılması konusunun yarışma projelerinde kriter olarak yer almasının bir ihtiyaç olduğuna inanıyorum.

Dünyadaki metodolojik çalışmalarda örneklemenin, geneli temsil etmesi sorunsalı sıklıkla gözlemlenmektedir ve bu tez araştırmasında da tüm kesimleri kapsayacak bir örnekleme gerçekleştirilmemiştir. Sosyo-kültürel anlamda tamamen katılımcı bir örnekleme yapılabilmesi mümkün olmasa da ileride teknolojik araçları daha aktif kullanarak elektronik katılım ile entegre edilmiş ‘aktif kullanıcıyı cesaretlendiren ‘sosyal kamusal alan’ lar düzenlenmesi amacıyla işitsel algı verilerinin canlı veri olarak işlendiği otomatize uygulamalar, UX (Kullanıcı deneyimi) araştırmaları ve arşivleme çalışmaları yürütülerek metodolojideki örnekleme temsiliyetinin daha sağlıklı hale getirilebileceğini düşünüyorum.

Bundan sonraki araştırmalarda bu çalışma, sahip olduğu veri altyapısı ve yönlendirici içeriği sayesinde çevrimiçi platformlara taşınabilir. Günümüzde sık kullanılan akıllı telefonlar için uygulamalar geliştirilebileceği düşünülmektedir. Örneğin Kadıköy Belediyesi’nin uygulama olarak bu tür bir girişimde bulunması sağlanabilir.

Çalışmanın teknoloji ile birlikte daha ileri düzeyde de ele alınmasının, özellikle veri dijitalleşmesi açısından ileriki tamamlayıcı çalışmalarla mümkün olabileceğine inanıyorum. Bu kapsamda artırılmış gerçeklik (AR), katılımcı işitsel peyzaj algılama teknolojileri (Participatory Soundscape Sensing- PSS), lokatif medya (LBM) ve otoetnografik araştırma teknolojileri ile entegre araştırmaların uygulanabileceğini düşünüyorum. Fiziksel alan ve dijital medyanın, anlam ve deneyimi birlikte oluşturup çoğaltarak her zamankinden daha fazla iç içe geçtiği bu çağda, dijital teknolojilerle oluşan kişisel arşivler ve altyapılar, mekânsal kişisel miras anlamaya yardımcı olabilir. Bu çerçevede telefon uygulaması kaynaklı PSS sistemleriyle kişisel işitsel miras verileri canlı depolanabilir ve sonrasında sentezlenip haritalanabilir. Bunun yanı sıra müzelerde ve diğer interaktif alanlarda ziyaretçi deneyimi için kullanılabilen artırılmış gerçeklik sesi (ARA – Augmented Reality Audio) kamusal alanlarda uygulanabilir ve yeniden yaratılmış mekânsal deneyim verileri dijitalize edilerek araştırma dahiline alınabilir.

Yakın zamanda ‘kentsel ekoloji yönetimi’ alanındaki haritalandırma çalışmalarında işitsel unsurların notasyonunun da mümkün olabileceğini düşünüyorum. Kentsel tasarıma yönelik notasyon tekniği tanımlamasının yapılması, kent peyzajı diliyle işitsel peyzaj öğelerini araç olarak kullanabilmek, gürültü analizleriyle entegre edilen işitsel peyzaj çalışmaları (lejanta girecek sonik sığınak olarak parklar, yeşil duvarlar; gayrimenkul seçimleri - sonik ortam seçimleri korelasyon analizleri vb) ortaya çıkarmak bu tür araştırmaların çıktılarıyla mümkün olabilecektir.

Bununla birlikte, gürültü kontrolü yaklaşımı ile, bu tezde savunulan işitsel peyzaj planlama yaklaşımının hibrit model olarak birlikte kullanılabileceğine inanıyorum. Gürültü kontrolü teknik araçlarına ihtiyacımız olduğunu, ancak üstten alta karar verme ve süreç yönetimi, kullanıcıyı sürece dahil etmemesi, yaklaşım olarak güncel ve demokratik olmaması nedeniyle yaklaşım ve araç olarak işitsel peyzaj planlama ile buluşabilirse bu hibrit modelin uygulanabilirliği mümkün olabilecektir. Londra’da PSP – Positive Soundscape Project projesinde bu buluşmanın denenmesi büyük oranda katılımcı, entegre bir çalışmayı beraberinde getirmişti.

Tezi finalize ettikten ve mezun olduktan sonra ise bu çalışmadaki detayları başka bir noktaya taşımayı hedefliyorum. Hedeflerim arasında mülteciler, çocuklar ve ses ilişkisi üzerine araştırma çalışmaları yürütmek yer alıyor. Kent mekânlarında, yoğun göç dinamikleri ile ilişkili olarak ses katmanları hızla değişmektedir. Bu kapsamda mülteci müzisyenler, çocuklar ve mekânsal tercih / zorunluklar, mekânsal kullanım - göç - ses katmanlarının dönüşümü üzerine araştırmalar tasarlıyorum. Mültecilerin kent mekânlarıyla bütünleşmesi adına ses katmanlarını ve algı haritalarını araştırmak planım dâhilimde yer alıyor.

KAYNAKLAR

- Adam, C.** (2014). *The Perceived Annoyance of Urban Soundscapes*. ASA-Acoustical Society of America: <https://acoustics.org/the-perceived-annoyance-of-urban-soundscapes-adam-craig/> adresinden alındı
- Anderson, L., Mulligan, B., Goodman, L. & Regen, H.** (1983). Effects of Sounds on Preferences for Outdoor Settings. *Environment and Behavior*, 15, 539-566.
- Andringa, T. & Lanser, J.** (2013). How Pleasant Sounds Promote and Annoying Sounds Impede Health: A Cognitive Approach. *International journal of environmental research and public health*, 10, 1439-61. doi:10.3390/ijerph10041439
- Atkinson, R.** (2007). Ecology of Sound: The Sonic Order of Urban Space. *Urban Studies*, 44, 1905-1917.
- Augoyard, J. & Torgue, H.** (2006). *Sonic Experience: A Guide to Everyday Sounds*. Montréal: McGill-Queen's University Press.
- Baki, A. & Gökçek, T.** (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42).
- Beatley, T.** (2013). *Celebrating the Natural Soundscapes of Cities*. The Nature of Cities: <http://sustainablecitiescollective.com/nature-cities/111251/celebrating-natural-soundscapes-cities>. adresinden alındı
- Beevor, A.** (1999). *Stalingrad*. New York: Penguin Books.
- Berglund, B.** (2011). *ENNAH (European Network on Noise And Health) Conference*. London: Department of Psychology, Stockholm University, Institute of Environmental Medicine, Karolinska Institute.
- Botteldooren, D., De Coensel, B., Renterghem, T., Dekoninck, L., & Gillis, D.** (2008). The urban soundscape: A different perspective. *Duurzame Mobiliteit Vlaanderen de Leefbare Stad*, 177-204.
- Böhme, G.** (2000). Acoustic Atmosphere: A Contribution to the Study of Ecological Aesthetics.-. *Soundscape-The Journal of Acoustic Ecology*, 1, 14-18.
- Böhme, G.** (2000). Acoustic atmospheres: contribution to the study of ecological aesthetics. *The Journal of Acoustic Ecology: Soundscape*, 1(1), 14-18.
- Brambilla, G. & Maffei, L.** (2006). Responses to Noise in Urban Parks and in Rural Quiet Areas. *Acta Acustica united with Acustica*, 92, 881-886.
- Brown, A. L., Gjestland, T. & Dubois, D.** (2016). Acoustic Environments and Soundscapes. J. Kang, & B. (. Schulte Fortkamp içinde, *Soundscape and the Built Environment (1st ed.)*. CRC Press. doi:<https://doi.org/10.1201/b19145>
- Brown, A., Kang, J. & Gjestland, T.** (2011). Towards standardization in soundscape preference assessment. *Applied Acoustics*, 72(6), 387-392.
- Brown, L. & Muhar, A.** (2004). An approach to the Acoustic Design of Outdoor Space. *Journal of Environmental Planning and Management*, 47, 827-842.
- Bull, M.** (2000). *Sounding Out the City: Personal Stereos and the Management of Everyday Life*. Oxford: Berg.

- Cain, R., Jennings, P., Adams, M., Bruce, N., Carlyle, A., Cusack, P., . . . Placke, C.** (2008). SOUND-SCAPE: A framework for characterising positive urban soundscapes. *Acoustics*, 8.
- Carles, J., Barrio, I. & Lucio, J.** (1999). Sound influence on landscape values. *Landscape and Urban Planning*, 43(4), 191-200.
- Carmona, M. & Tiesdell, S.** (2007, 03). *Urban Design Reader*. Petkovstudio: <http://www.petkovstudio.com/bg/wp-content/uploads/2017/03/Urban-design-reader-by-Matthew-Carmona-and-Steven-Tiesdell.pdf> adresinden alındı
- Clark, R. & Stankey, G.** (1979). *The Recreation Opportunity Spectrum: A framework for planning, management and research*. Gen. Tech. Rep. PNW-GTR-098. Portland, OR: U.S: Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station.
- Creswell, J., Clark, V., Gutmann, M. & Hanson, W.** (2003). Advance Mixed methods Research Designs.
- Çağlar, M.** (2013). *I Hear You: Soundwalking In Tarlabası*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Dalkir, K.** (2013). *Knowledge management in theory and practice*. London: Routledge.
- David, S.** (2010). Reducing visitor noise at Muir Woods National Monument Using Experimental Management. *Acoustical Society of America*, 1375-1380.
- Davies, H., Teschke, K., Kennedy, S., Hodgson, M., Hertzman, C. & Demers, P.** (2005). Occupational exposure to noise and mortality from acute myocardial infarction. *Epidemiology*, 16(1), 25-32. doi:10.1097/01.ede.0000147121.13399.bf
- Davies, W., Adams, M., Bruce, N., Cain, R., Carlyle, A., Cusack, P., . . . Poxon, J.** (2013). Perception of soundscapes: An interdisciplinary approach. *Applied Acoustics*, 224-231. doi:10.1016/j.apacoust.2012.05.010
- De Coensel, B., Bockstael, A., Dekoninck, L., Botteldooren, D., Schulte-Fortkamp, B., Kang, J. & Nilson, M. E.** (2010). The soundscape approach for early stage urban planning: a case study. *Noise Control Engineering, 39th International congress, Proceedings*. Lisbon, Portugal: Sociedade Portuguesa de Acustica (SPA).
- Debord, G.** (1995). *Introduction to a Critique of Urban Geography*. Les Lèvres Nues #6: <http://www.cddc.vt.edu/sionline/presitu/geography.html> adresinden alındı
- Debord, G.** (1996). *Guy Debord presente Potlatch*. Paris: Folio.
- Dubois, D., Guastavino, C. & Raimbault, M.** (2006). A cognitive approach to soundscape: using verbal data to access everyday life auditory categories. *Acta Acustica united with Acustica*, 92(6), 865-974.
- Elden, S.** (2004). *Understanding Henri Lefebvre: Theory and the Possible*. London/New York: Continuum.
- Elmqvist, T.** (2013). *Designing the Urban Soundscape*. The Nature of Cities: <http://www.thenatureofcities.com/2013/08/25/designing-the-urban-soundscape/> adresinden alındı
- Flanagan, M.** (2007). Locating Play and Politics: Real World Games & Activism. *Leonardo Electronic Almanac*, 16, 2-3.
- Guastavino, C.** (2006). The ideal urban soundscape: Investigating the sound quality of French cities. *Acta Acustica united with Acustica*, 92(6), 945-951.

- Gurney, C.** (1999). Rattle and hum: gendered accounts of noise as a pollutant: an aural sociology of work and home. *Health and Safety Authority Conference*. York: April.
- Hellström, B.** (1998). *The Voice of Place: A Case-study of the Soundscape of the City Quarters of Klara*. Royal Institute of Technology, Department of Architecture and Town Planning. Stockholm: Division of Complex Structures, Division of Design Methodology.
- Holland, E. W.** (2002). *Deleuze and Guattari's Anti-Oedipus: Introduction to Schizoanalysis*.
- Hopkins, J.** (1994). Orchestrating an indoor city: ambient noise inside a mega-mall. *Environment and Behaviour*, 26, 785-812.
- Ipsen, D.** (2002). The Urban Nightingale – or some theoretical considerations about sound and noise. H. J. (eds) içinde, *Soundscape Studies and Methods* (s. 185). The University of Turku, Vaasa.
- ISO.** (1981). *ISO TC 43/SC 1/WG 54 - Perceptual assessment of soundscape quality*. ISO: <https://www.iso.org/committee/48474.html> adresinden alındı
- ISO.** (2014). *42ISO/FDIS 12913-1. Acoustics—Soundscape— Bölüm1: Definition and Conceptual Framework*. ISO: <https://www.iso.org/standard/52161.html> adresinden alındı
- Janicijevic, A.** (2008). Psychogeography Now - Window to the Urban Future. *International Journal for Neighbourhood Renewal*.
- Jones, S. & Schumacher, T.** (1992). Muzak: On Functional Music and Power. *Critical Studies in Mass Communication*, 9(2), 156-169. <http://eprints.mdx.ac.uk/17708/1/MuzakCSMC1992.pdf> adresinden alındı
- Jordan, R., Jones, G. & Murray, D.** (1998). *Educational Interventions for Children With Autism: A Literature Review of Recent And Current Research*. Birmingham: DFEE.
- Kamin, B.** (2015). *Soundscape of the City is About More than Decibels*, *Chicago Tribune*. Chicago Tribune: <http://www.chicagotribune.com/news/columnists/ct-noise-kamin-met-0813-20150814-column.html> adresinden alındı
- Kang, S. F.** (2016). *Soundscape and the Built Environment*. Boca Raton, Florida: CRC Press.
- Kariel, H.** (1980). Mountaineers and the general public: a comparison of their evaluation of sounds in a recreational environment. *Leisure Sciences*, 3, 155–167.
- Kekou, E. & Marangoni, M.** (2010). *A new sense of city through hearing and sound. AMBER art and technologyfestival: Istanbul*. Humbug: <http://www.humbug.me/ANewSenseofCity.pdf> adresinden alındı
- Kellaris, J. & Kent, R.** (1991). Exploring Tempo and Modality Effects on Consumer Responses to Music. *Advances in Consumer Research*, 18, 243-248.
- Kreutzfeldt, J.** (2006). Ishibashi Soundscape: Investigating the Soundscape of Urban Japan. J. Kreutzfeldt içinde, *Toshi Bunka Kenkyû Studies* (Cilt 8, s. 88-98).
- Krueger, R.** (1994). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Newbury Park, CA: Sage.

- Lanza, J.** (1994). *Elevator Music: A Surreal History of Muzak, Easy-listening, and other Moodsong*. New York: Picador.
- Leder, H., Belke, B., Oeberst, A. & Augustin, D.** (2004). A model of aesthetic appreciation and aesthetic judgments. *British Journal of Psychology*, 95, 489–508.
- Lercher, P., & Schulte-Fortkamp, B.** (2013). Soundscape of European Cities and Landscapes – Harmonising. *Final conference of Soundscape*. doi:10.13140/2.1.3030.1127
- Lutfi, R., & Liu, C.** (2007). Individual differences in source identification from synthesized impact sounds. *Journal of Acoust Society of America*, 122, 1017–1028.
- Lynch, K.** (1976). *Managing the Sense of a Region*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Marry, S., & Defrance, J.** (2013). Analysis of the perception and representation of sonic public spaces through on site survey, acoustic indicators and in-depth interviews. *Applied Acoustics*, 74(2), 282-292.
- Muir, H.** (2005). Monster stereos are hot ticket for clamp down. *The Guardian Weekly*.
- Nilsson, M., & Berglund, B.** (2006). Soundscape quality in suburban green areas and city parks. *Acta Acustica United with Acustica*, 92, 903-911.
- Nold, C.** (2010). *Biomapping projesi*. Biomapping: http://www.biomapping.net/adresinden_alindi
- O'Donoghue, T., & Punch, K.** (2003). *Qualitative Educational Research in Action: Doing and Reflecting*. Londra: Routledge.
- Ong, W. J.** (1981). *Fighting for Life: Contest, Sexuality, and Consciousness*. New York: Cornell University Press.
- Öhrström, E., Skånberg, A., Svensson, H., & Gidlöf-Gunnarsson, A.** (2006). Effects of road traffic noise and the benefit of access to quietness. *Journal of Sound and Vibration*, 295, 40-59. doi: 10.1016/j.jsv.2005.11.034
- Packard, V.** (1957). *The Hidden Persuaders*. Harmondsworth: Penguin.
- Pallasmaa, J.** (2011). *The Embodied Image: Imagination and Imagery in Architecture*. Chichester: John Wiley ve Sons.
- Raichel, D. R.** (2006). *The Science and Applications of Acoustics, second edition*. Berlin: Springer.
- Raimbault, M., & Dubois, D.** (2005). Urban soundscapes: Experiences and knowledge. *Cities*, 22, 339-350. doi:10.1016/j.cities.2005.05.003
- Rehan, M.** (2014). The phonic identity of the city urban soundscape for sustainable spaces. *HBRC Journal*.
- Rice, T.** (2003). Soundselves: an acoustemology of sound and self in the Edinburgh Royal Infirmary. *Anthropology Today*, 19(4), 4-9.
- Russell, J.** (1980). A circumplex model of affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 1161–1178.
- Scanner.** (1994). 1. London: Ash International.
- Schafer, R.** (1972). World Soundscape Project in Music in the Social and Behavioral Sciences. W. F. Thompson içinde, *An Encyclopedia* (s. 1203-1204).
- Schafer, R. M.** (1977). *The Tuning of the World*. New York: Random House Inc.
- Schafer, R. M.** (1993). *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World*. Rochester Vt.: Destiny Books.

- Schomer, P., Suzuki, Y., & Saito, F.** (2001). Evaluation of Loudness-level Weightings for Assessing the Annoyance of Environmental Noise. *Journal of Acoustics Society of America*, 110(5), 2390-2397.
- Schulte Fortkamp, B., & Fiebig, A.** (2006). Soundscape analysis in a residential area: an evaluation of noise and people's mind. *Acta Acustica united with Acustica*, 92.
- Semidor, C., & Venot, F.** (2006). The "soundwalk" as an Operational Component for Urban Design. *The 23rd Conference on Passive and Low Energy Architecture (PLEA)*, (s. 619). Geneva, Switzerland.
- Shahhosseini, H., Shariff, M., & Maulan, S.** (2014). Determining Sound, Smell, And Touch Attributes In Small Urban Parks Using Ngt. *Alam Cipta*, 6.
- Southworth, M.** (1969). The sonic environment of cities. *Environment and Behavior*, 1, 49–70.
- Stewart, D. W.** (1990). *Focus groups: Theory & practice*. Newbury Park, CA: Sage.
- Tester, K.** (1994). *The Flâneur*. London and New York: Routledge.
- Truax, B.** (1978). *The World Soundscape Project's Handbook for Acoustic Ecology*. Burnaby, Kanada: The Schools of Communication and Contemporary Arts at Simon Fraser University. cieh.org adresinden alındı
- Tuters, M., & Varnelis, K.** (2006). Beyond locative media: giving shape to the internet of things. *Leonardo*, 39(4), 357–363.
- Türkiye Çevre Vakfı.** (1999). *Türk Çevre Mevzuatı*. Türkiye Çevre Vakfı. Ankara: Önder Matbaası.
- Tyrväinen, L., Mäkinen, K., & Schipperijn, J.** (2007). Tools for mapping social values of urban woodlands and other green areas. *Landscape and Urban Planning*, 79(1), 5-19.
- URL-1** <<https://researchrundowns.com>> , erişim tarihi 02.01.2021
- URL-2** <<https://cirt.gcu.edu>>, erişim tarihi 02.01.2021
- URL-3** <<http://docplayer.net>>, erişim tarihi 02.01.2021
- URL-4** <<https://www.britannica.com>>, erişim tarihi 02.01.2021.
- URL-5** <<https://www.thenatureofcities.com/2016/09/25/how-can-we-make-urban-nature-and-its-value-more-apparent-more-visible-to-people/>> , erişim tarihi 02.01.2021.
- URL-6** <https://www.youtube.com/watch?v=gN2zcLBr_VM>, erişim tarihi 02.01.2021
- URL-7** <en.wikipedia.org/wiki/Soundscape>, erişim tarihi 02.01.2021
- URL-8** <<http://www.thenatureofcities.com>>, erişim tarihi 02.01.2021..
- URL-9** <<https://www.thenatureofcities.com/2013/08/25/designing-the-urban-soundscape/>>, erişim tarihi 02.01.2021.
- URL-10** <https://en.wikipedia.org/wiki/Natural_sounds>, erişim tarihi 02.01.2021.
- URL-11** <ec.europa.eu/environment/noise/directive_en.htm>, erişim tarihi 02.01.2021.
- URL-12** <cieh.org>, erişim tarihi 02.01.2021.
- URL-13** <salford.ac.uk>, erişim tarihi 02.01.2021.
- URL-14** <biomapping.net>, erişim tarihi 03.01.2021.

- URL-15** < <https://www.natureconservancy.ca>>, erişim tarihi 03.01.2021.
- URL-16** <<https://www.citylab.com>>, erişim tarihi 03.01.2021.
- URL-17** < <https://en.wikipedia.org/wiki/Soundscape>>, erişim tarihi 03.01.2021.
- URL-18** < <https://www.cambridge.org>>, erişim tarihi 03.02.2021.
- URL-19** < <http://www.cstb.fr>>, erişim tarihi 03.02.2021
- URL-20** <<https://blogs.bl.uk>>, erişim tarihi 03.02.2021
- URL-21** <<https://www.soundsurvey.org.uk/>>, erişim tarihi 03.01.2021
- URL-22** <<http://locusonus.org/>>, erişim tarihi 03.01.2021
- URL-23** <<https://www.recordtheearth.org>>, erişim tarihi 03.01.2021
- URL-24** <mimarlıkdergisi.com>, erişim tarihi 10.01.2021
- URL-25** < www.acoustics.salford.ac.uk>, erişim tarihi 11.01.2021
- URL-26** <<http://citeseerx.ist.psu.edu>>, erişim tarihi 11.01.2021
- URL-27** <<https://www.gettyimages.fi>>, erişim tarihi 11.01.2021
- URL-28** <wikipedia.org>, erişim tarihi 03.01.2021
- URL-29** <<https://www.facebook.com/kadikoyakustik/>>, erişim tarihi 03.01.2021
- URL-30** <glasgow3dsoundmap.co.uk>, erişim tarihi, 03.01.2021
- Waldock, J.** (2011). SOUNDMAAPPING: Critiques And Reflections On This New Publicly Engaging Medium. *Journal of Sonic Studies*, 1(1).
- Wang, K.** (2003). *The esthetic Principles of Soundscape in Architectural Design and Built Environment*. Texas: Texas A&M University.
- Warren, P. B.** (1972). The Expectations Crisis. *Journal of Education*, 155(1), 3-13. doi: <https://doi.org/10.1177/002205747215500101>
- Westerkamp, H.** (2001). Sound Heritage. 3(4).
- WHO.** (2018). *Environmental Noise Guidelines for the European Region*. World Health Organizaton. (WHO) Regional Office for Europe: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/383921/noise-guidelines-eng.pdf?ua=1 adresinden alındı
- Yalch, R. F., & Spangenberg, E.** (1993). Using Store Music for Retail Zoning: A Field Experiment. M. L. Leigh McAlister içinde, *Advances in Consumer Research*, Vol. 20 (s. 632). Provo, Utah: Association for Consumer Research.
- Yang, W., & Kang, J.** (2005a). Acoustic comfort evaluation in urban open public spaces. *Applied Acoustics*, 66(2), 211-229.
- Yang, W., & Kang, J.** (2005b). Soundscape and sound preferences in urban squares. *Journal of Urban Design*, 10(1), 69-88.
- Yelmi, P.** (2016). Protecting contemporary cultural soundscapes as intangible cultural heritage: sounds of Istanbul. *International Journal of Heritage Studies*, 22(4), 302-311.
- Yu, L., & Kang, J.** (2008). Effects of social, demographic and behavioral factors on sound level evaluation in urban open spaces". *Journal of the Acoustical Society of America*, 123, 772–783.
- Yu, L., & Kang, J.** (2010). Factors influencing the sound preference in urban open spaces. *Applied Acoustics*, 71(7), 622-633.

- Zampini, M., & Spence, C.** (2005). Modifying the multisensory perception of a carbonated beverage using auditory cues. *Food Quality and Preference*, 16, 632–641.
- Zhou, M.** (2015). Research on Urban Soundscape Elements and Urban Design. *5th ICCET Conference*. China.
- Zhou, M., & Griger, J.** (2009). Acoustic Ecology – A Case Study of the Soundscape of Loreta Square in Prague . *The Urban People*, 20-37.

EKLER

EK A: Atölye Çalışmaları

EK B: Medya Yansımaları

EK C: Araştırma çalışmasında hazırlanan tutanaklar

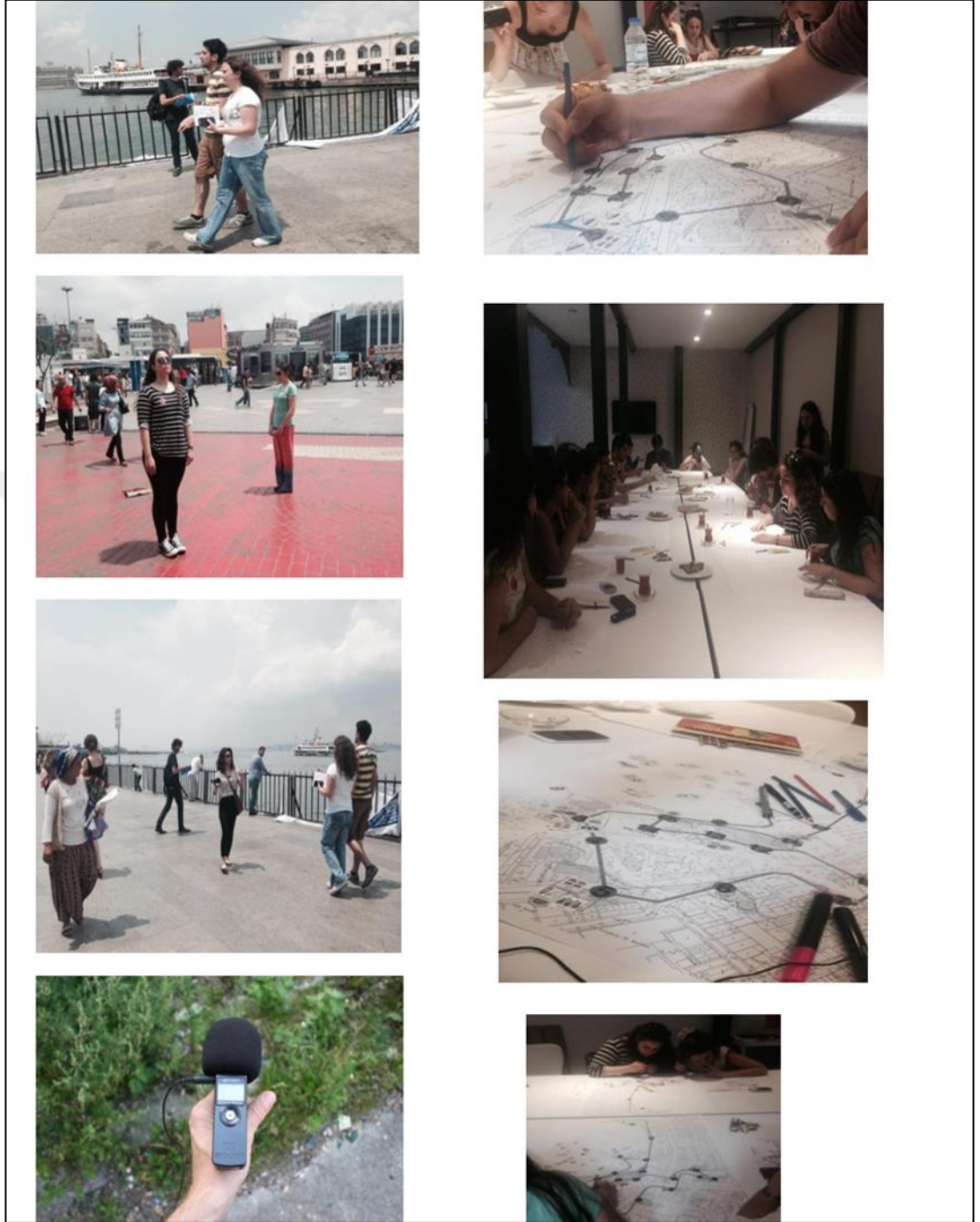
EK D: Kolektif Zihin Haritası Sentezi

EK E: IKSV Tasarım Bienali etkinlik duyurusu

EK F: Kadıköy Kentsel Tasarım Yarışması Güverte Kadıköy projesi

EK A:

Şekil A.1: Atölye çalışmalarından görüntüler.

EK B:

Şekil B.1: Araştırma çalışmasının Gazete Kadıköy ve Zaman gazetelerinde yer alan haberleri.

-“Açık Radyo.” 94.9

 CANLI YAYIN
(LISTEN LIVE)

Yayın Akışı

Podcast

Ben de Program
Yapmak İstiyorum

Dünya Basınından /
The World

Açık Radyo'nun podcast kanallarına üye olun,
dilediğiniz zaman, dilediğiniz yerde dinleyin.

Ses Yürüyüşü ve Kadıköy Akustik Projesi

24/12/2014

 | [Paylaş](#)

2. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında gerçekleşen Ses Yürüyüşü'nün fikir babası, Koç Üniversitesi Kültür-Sanat Etkinlikleri Koordinatörü ve ses araştırmacısı Oğuz Öner Açık Dergi'de konuğumuzdu. Ses Yürüyüşü, İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde doktora yapan Öner'in bitirme tezi Kadıköy Akustik projesinin bir parçası. Öner'le Kadıköy Akustik projesi üzerinden sesi, şehrin ses ile ilişkisini, ekoloji ve şehir planlama bağlamında konuştuk.

İndirmek için: [mp3](#), 61.2 Mb.

23 Aralık 2014 tarihinde Açık Radyo'da Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

[Açık Dergi Söyleşileri'nin podcast servisine ulaşmak için tıklayın.](#)

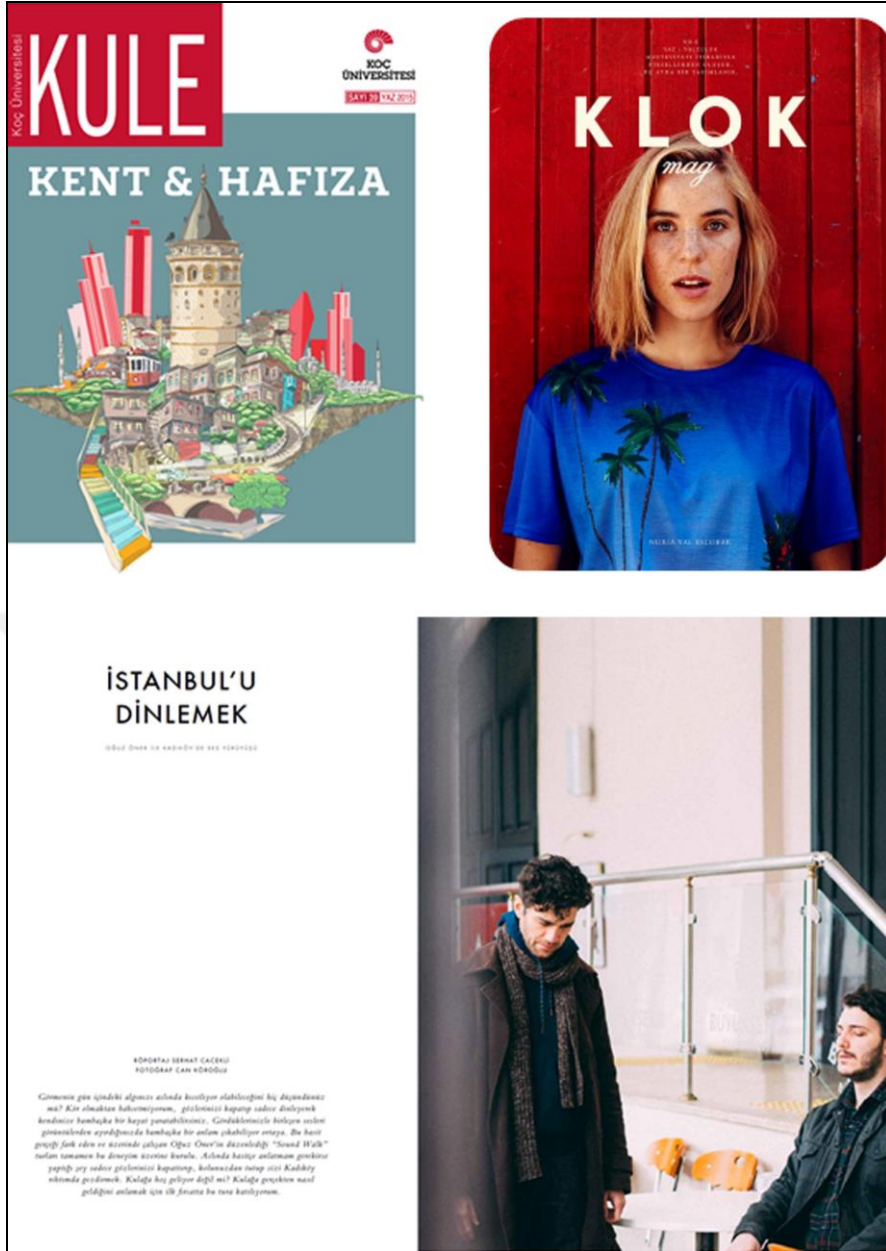
Yazıcı formatı

Başla Dön

<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved...>

Şekil B.2: Araştırmanın Açık Radyo'da yer alan haberi.

Şekil B.3: Araştırmanın Koç Üniversitesi Dergisi ve Klok Mag Dergisi'nde yer alan haberleri.

EK C:

16.06.2014 kadıköy AKUSTİK / Ses tutanağı

12.45

Açılış: Katılımcılara ses yürüyüşüyle ilgili talimatlar anlatılıyor: sese güvenmek

13.00

Alana gidiş.

13.10

Kadıköy rıhtıma varış. Rehberlerle buluşma, bilgilendirme, hazırlıklar

13.14

Katılımcılar kendi hazırlıklarını yapıyor.

13.21

Katılımcılar rehberlerle birlikte ilerlemeye başladı. Karaköy- Kabataş vapur iskelesi önü.

Devlet konservatuarına doğru ilerleme.(Uzaktan motor sesleri geliyordu.)

Beşiktaş – Adalar iskelesine doğru ilerleme.

13.24

İlk durak deniz kenarı. Dalga sesleri.

Katılımcılar odaklanıyor.

13.26

Yürümeye devam. Kalabalığa doğru ilerleme.

Beşiktaş iskelesi.

-Katılımcıya sorular:

duyduğu sesler: gişe sesleri, kuş sesleri, anons, cızırtılar, korna, telefonla konuşan insan sesleri

daha iyi duyduğunu söylüyor

13.31

Kadıköy belediyesine doğru ilerleme

Karşıya geçiliyor

Araba sesleri

'lütfen bekleyiniz, şimdi karşıya geçebilirsiniz'

13.34

Belediye önünde duruluyor

13.35

PTT önü

Duyulan sesler: fren, gaz, gereksiz insan sesi ,sucu çocuk

Katılımcının sevdiği sesler: sucu çocukların sesi, sessiz yürüyen insanların sesleri , vapur sesi

Katılımcının sevmediği sesler: fren, gaz sesleri , yüksek sesle konuşan insanlar

KAOS

PTT önü (başka katılımcı)

Duyulan sesler: dijital bir şeyin sesi , insan ve araç sesi karışık, yürüyen insan sesleri, meydan gibi durulan bir yer değil geçip gidilen bir yer, arabanın üzerinden geçtiği bir şeyin sesi

13.42

İskele Camii

Araç sesleri, insan sesleri

13.45

Meydan. Yapı kredi önü.

Duyulan sesler: ATM dokunma sesleri , tramvay veya otobüs sesleri , ray sesi

Duyulan olumsuz sesler: ATM sesi. Madeni para sesi .

13.48

İş hanına doğru ilerleme

13.54

Handa dinleme

Mühürdar Fuat Sokak

Duyulan sesi: Büyük yapı fanı, canlı sesi , insan sesi, daha dar bir yerdeyiz

Olumlu ses: hayvan sesi

Olumsuz ses: Fan sesi

14.00

Rihtim cad.

İş bankası önünde bekleme

Duyulan sesler: korna sesi, araç sesi, katılımcı yönünü bulabildi , durup hareket eden araç sesi

14.06

Şehir tiyatrosu önünde bekleme.

Duyulan sesler:kuş sesi, müzik sesi, içeriden sohbet sesleri, piyano sesi

Deniz kenarında duruluyor: deniz sesi, sakın, trafikten uzak

14.18

Yürüme

Çiçeklerin önünde bekleme

14.20

Kızılay aracının önü.

Duyulan sesler: çalışan araba büyük,yokuş gibi, zemin taşı gibi, makine sesi

14.23

Otobüs duraklarına doğru ilerleme, katılımcı sırtını duvara yaslıyor

14.34

Süreç sona eriyor. Deniz kenarına oturuluyor. Katılımcılar gözlerini açıyor. Hissettiklerini paylaşıyor. Etkinlik sonrası sorular katılımcılara soruluyor.

15.10

TAK ta süreç değerlendirmesi toplantıyla başlıyor. Katılımcılardan yaratıcı zihin haritası hazırlamaları isteniyor. Katılımcılardan ve rehberlerden hayali rotalarını çizmeleri isteniyor.

Katılımcılar ve rehberler ses okuma sürecine geçiyor. Seçtikleri noktaları istedikleri şekilde sesli olarak ifade ediyorlar.

15.53

Haritalar toplanıyor. Katılımcılara ve rehberlere gezdikleri yerlerin haritaları veriliyor.

Katılımcılar rehberleriyle birlikte haritaları inceliyor. Duyulan ses nasıl ifade edilmek isteniyorsa harita üzerinde o şekilde ifade

ediliyor. Harita üzerinde işaretlemeler. Hazırlanan sticker kullanılıyor.

İşaretleme yapıldıktan alınan ses kayıtları dinleniyor.

16.30

Haritalama yavaş yavaş tamamlanıyor.

ARA

17.45

Osmanlıda ses peyzajı sunumu (Doç. Dr. Nina Ergin) başlıyor

18.15

Kadıköy_Akustik projesi Genel Değerlendirme Sunumu (Oğuz Öner) başlıyor.

18.45

Sertifika Töreni ve Kapanış

Şekil C.1: 16.06.2014 Kadıköy Akustik / Ses Tutanağı.

14.11.2014 kadıköy AKUSTİK / Tutanak

10.30 İKSV Bienal katılımcıları ile başlangıç

noktası iskele

10.31 konservatuar

10.35 deniz kenarı Korkuluklar

10.38 çiçekçilerin onu

10.41 Haldun Taner sahnesinin ön kapısı

kafeterya

10.42 Yunus şeklindeki telefon klubelerinin

yanındaki bank

10.45 trafik ışıkları

10.50 yazıcıoğlu is hani

10.56 ayakkabıcı

10.58 Karacığan Hani

11.01 eksen bilgisayar

11.05 katılımcılarla röportaj

11.09 ziraat bankası önü

11.19 yıldırım bufe

11.21 vapur iskelesinin yanındaki kafeteria

11.24 cayırbaşı iskelesi

11.31 minibüs durakları

11.34 deniz kıyısı son

11.38 katılımcılarla röportaj

12.15 tak kadıköye giriş

12.32 değerlendirme başlangıcı

12.34 zihin haritası çıkarma

12.40 gözü kapalı harita çizme deneyimi

12.45 haritaya gezilen noktaların işlenmesi

12.50 harita üzerinden mekan tahmini

12.56 sesler ile ilgili hissettiklerimizin ve

çağrışımının haritaya işlenmesi

13.05 harita okumaya başlama, beğenilen

tasvirlerin belirlenmesi

13.12 performans

13.30 Ses Haritası başlangıcı

14.10 Ses Haritası Sonlandırma

14.15 Sunum

14.30 Kapanış

Şekil C.2: 14.11.2014 Kadıköy Akustik / Tutanak.

05.12.2014 kadıköy AKUSTİK / Ses tutanağı

10.30 10.30 İKSV Bienal katılımcıları ile
başlangıç noktası iskele

10.34 konservatuar

10.35 iskele yanı korkuluk kenarı

10.38 konservatuar çiçekçilerin karşısı
(piano)

10.43 bank (ağaç altı)

10.44 trafik ışıkları

10.48 yazıcıoğlu iş hanı

10.53 bankaların önü

10.57 trafik ışıkları

10.59 simitçi

11.03 vapur iskelesinin yanı

11.04 kafeteryalar

11.07 Çayırbaşı motor iskelesi

11.12 minibüs durakları

11.15 deniz kıyısı

11.20 Son

11.40 TAK'a geliş

11.53 değerlendirme başlangıcı

11.55 zihin haritası çıkarma

11.58 Gözler kapalı iken harita çizme
deneyimi

12.00 haritaya gezilen noktaların işlenmesi

12.05 harita üzerinden mekan tahmini

12.08 sesler ile ilgili hissettiklerimizin ve
çağrışımların haritaya işlenmesi

12.15 harita okumaya başlama, beğenilen
tasvirlerin belirlenmesi

12.18 performans

12.31 okuma bitiş

13.00 Ses Haritası başlangıcı

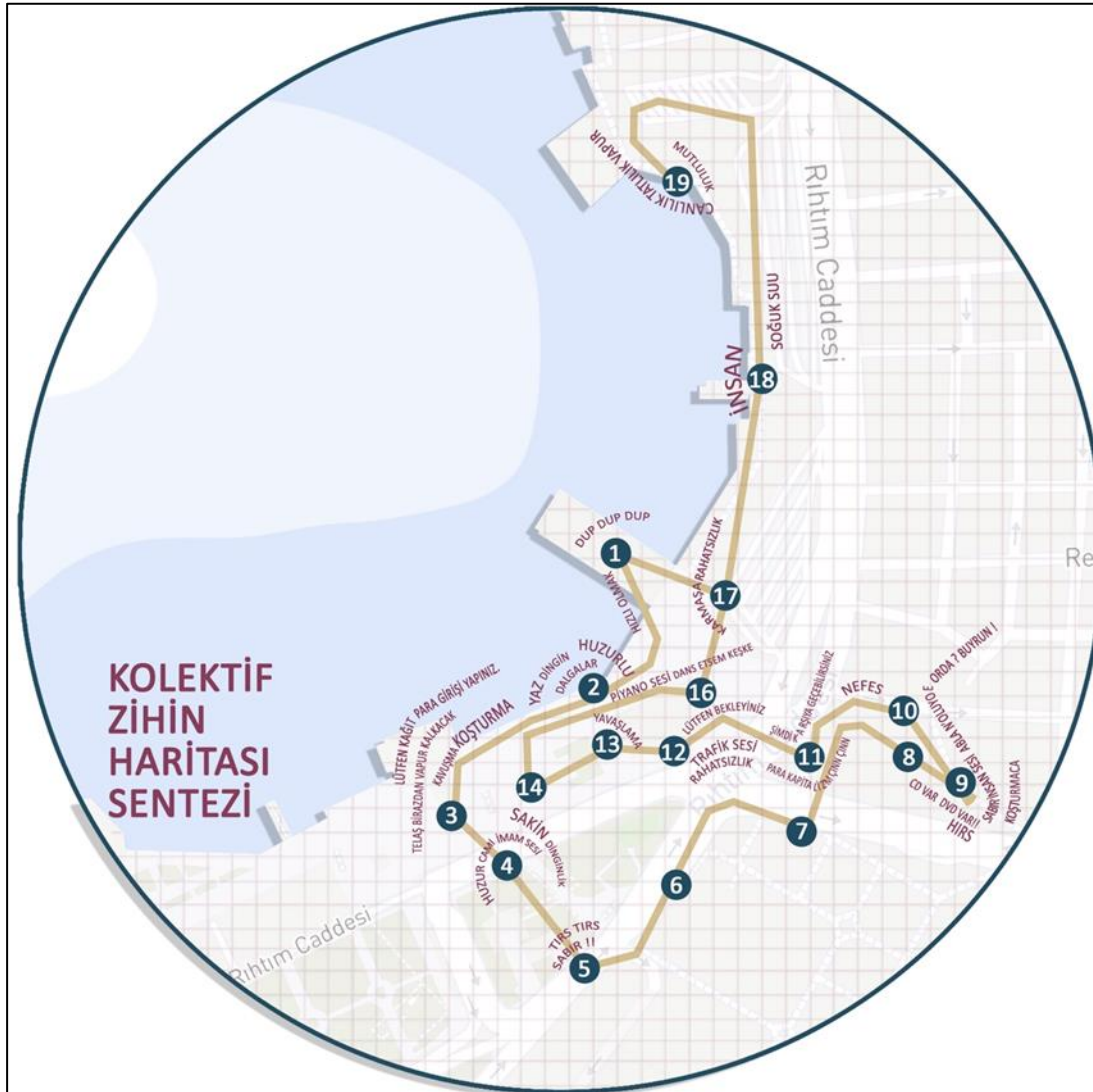
13.40 Ses Haritası Sonlandırma

13.50 Sunum

14.10 Kapanış

Şekil C.3: 05.12.2014 Kadıköy Akustik / Tutanak.

EK D:

Şekil D.1: Kolektif zihin haritası sentezi. Bu çalışma için, belirlenen ses yürüyüşü rotasındakinden daha fazla noktada veri toplanmıştır.

EK E:

2tbiksv.org/tasarim_rotalari.asp

Kadıköy Ses Rotası

Yürütücüler: Doç Dr. Özlem Özçevik, Oğuz Öner, Didem Duman
Danışman : Gonca Gümüşayak
Rota günleri: 14 Kasım, 5 Aralık
Başlangıç noktası: Eminönü - Karaköy İskelesi, 18.00

İTÜ Bilişsel Araştırma Projeleri çerçevesinde yürütülmekte olan kadıköy_Akustik projesi kapsamında gerçekleştirilecek bu rotada sembol sesler (soundmark) açısından zengin ve kaotik bir kentsel mekân olan Kadıköy Meydanı'ndaki çiçekçiler, konservatuardaki opera & klasik müzik dersleri, büfeciler, vapur ve giriş-çıkış yapan yolcular, akbil, ezan, tramvay, martı, trafik, deniz gibi ses kaynakları, yapılaşmış çevre sesleri vs. incelenecek. Kullanıcının bu seslerle ilişkisi, bu sesler ve mekânla ilgili algısı araştırılarak katılımcıların mekânın okunmasına yönelik farklı bir algılama yöntemi deneyimlemesi sağlanacak. Yürüyüşün ardından Tasarım Atölyesi Kadıköy'de kolektif zihin haritası ve ses haritalaması çalışması yapılacaktır.

[Bilet al »](#)

Kadıköy Sound Route

Executors: : Assoc. Prof. Özlem Özçevik, Oğuz Öner, Didem Duman
Advisor: Gonca Gümüşayak
Tour Date: 14 November, 5 December
Starts from the Eminönü - Karaköy Ferry Quay at 18.00

With all those sounds from sources like florists, opera and classical music lessons at the conservatory, kiosks, ferries and their passengers, smart tickets, calls-to-prayer, trams, seagulls, traffic, and the sea, the city is heard from the water in a different way.

biletix
ticketmaster Türkiye

Sonuçta Taksim, Mısır veya İpekli

Oya Ol | Öye Giriş
Bölge: Tüm Türkiye

Ana Sayfa | Müzik | Spor | Sahne Sanatları | Aile Eylemleri | Eğitim & Diğer | Müze | onstage | @night

Eğitim & Diğer Etkinlikleri | Sergi | Tasarım Bienali Rotaları | Kadıköy Ses Rotası

Bu etkinlik gerçekleşti, kağıdınız için üzgünüz.

Kadıköy Ses Rotası

14 Kasım 2014 10:00 - 05 Aralık 2014 10:00
Studio Offices, İstanbul

Bilet Fiyatları: Tam - 30.60 TL, Öğrenci - 20.60 TL

Önemli Tarihler

Lütfen Not Edin

Etkinliği Paylaş:

Mekan

Numarasız oturma düzeni vardır.

Tasarım Bienali Yürüyüşleri, İstanbul'un her iki yakasında belirlenen 12 farklı bölgeyi kapsar.

İstanbul'un farklı bölgelerindeki tasarım odaklı ofis, mağaza, atölye, imkathane ve yapıların ziyaret edilmesi Tasarım Rotaları'na, bu yıl girilen bölgelerin kendine has dokularının incelenmesi tematik rotalar ekleniyor. Kentin her iki yakasında belirlenen 12 bölgeyi kapsayan Tasarım Rotaları programı, ekim ayında başlayacak. Tasarımın farklı disiplinlerine ve eserlerine dair bilgi edinme ve güncel yapıma okunması sağlanarak rotalar, "Müsteri İstanbul: Küçük Dükkanlar Kitabı" editörlüğünde yayınlanacak. (Tasarım Bienali, İstanbul'da 12 farklı bölgeyi kapsayacak şekilde tasarlanmıştır.)

Şekil E.1: İKSV Tasarım Bienali Kadıköy Ses Rotası etkinliği duyuru sayfası görüntüleri.

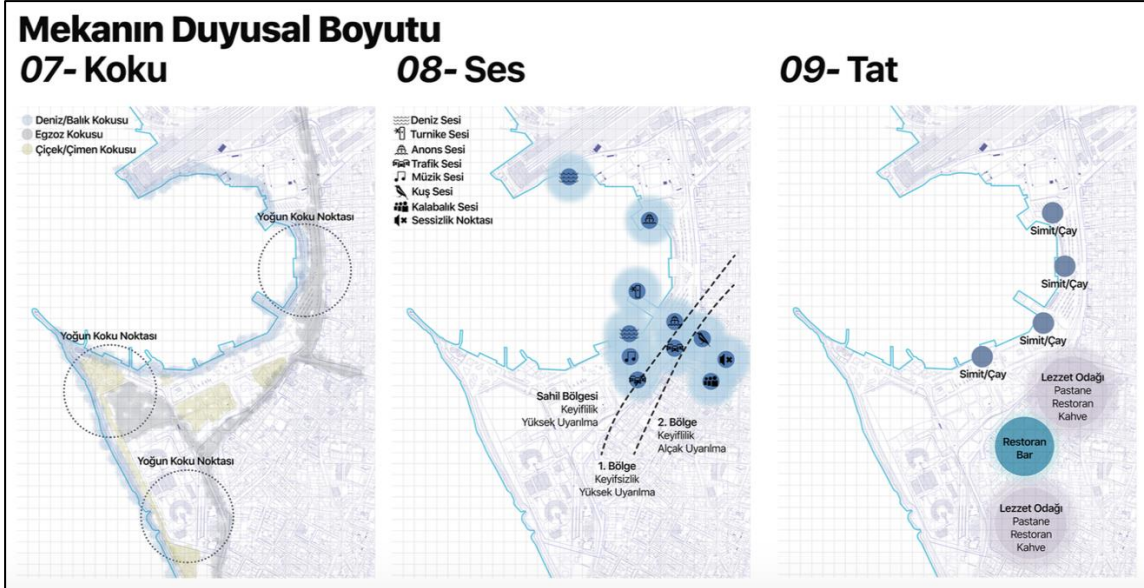
EK F:

Güverte Kadıköy Projesi ile İstanbul'un iki yakasında bir gemi güvertesi seyri hissi veren, duyuların canlandırılarak kentsel gündelik hayat ritminin yeniden düzenlendiği, kullanıcıların kolektif sorumluluk almaya cesaretlendirildiği bir kamusal mekân oluşturulması amaçlanmıştır.

Şekil F.1: Güverte Kadıköy projesi kesitleri.

Proje için, tez araştırmasındaki verilerin ışığında duyusal boyut analizi kapsamında işitsel analiz raporları sunulmuştur.

Şekil F.2: Güverte Kadıköy projesi mekânın duyusal boyutları.

Projedeki meydan alanı birinci iç bölge ve diğer sıkışık noktalar için; ağaçlandırma noktaları, yaya yönelimi revizyonu-yayalaştırma alanları, otobüs duraklarının

taşınması, su elementinin artırılması, ses emici zemin kaplamaları, kültür-sanat aktivite noktaları öneri listesi olarak belirlenmiştir.

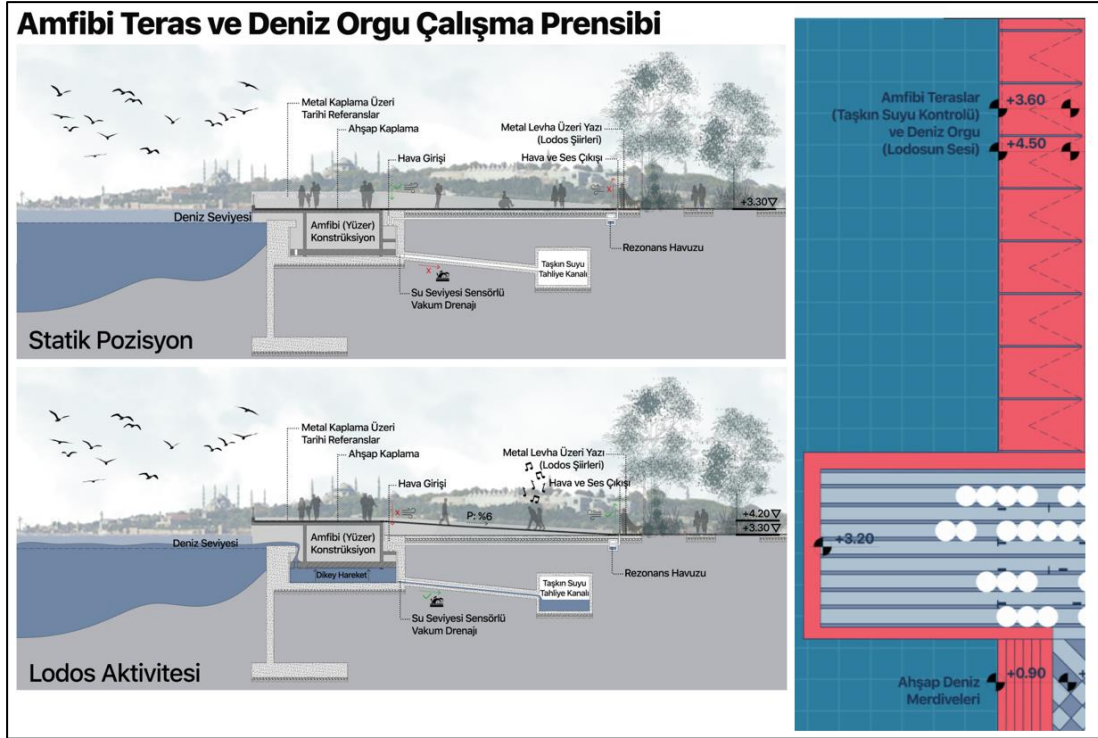

Şekil F.3: Güverte Kadıköy projesi 2 boyutlu çizim.

Kullanıcıların kentsel alanda duymakta zorlandığı deniz ve rüzgâr sesinin şiddetini yükselterek armonik katmanda yapılandırılan ilgi çekici bir ses heykeli – Deniz Akustik Deniz Orgu Tasarım Önerisi yapılmıştır.

Şekil F.4: Deniz Akustik Deniz Orgu Tasarım Önerisi.

Şekil F.5: Deniz Akustik Deniz Orgu çalışma prensibi.

Güverte KADIKÖY projesinde doğal element olarak dalga ve rüzgâr sesinin; mimari müdahale ile armonik katmanda yapılandırılarak ilgi çekici bir ses heykeli olan bir tür “deniz orgu” yardımıyla duyurulması yurtdışında da sınırlı sayıda örnekleri olan, suyun bir güç ve kaynak olarak hayatımızdaki yerinin hatırlanması ve tasarım-sanat yoluyla tekrar sorgulanması amaçlanmıştır.

GüverteKADIKÖY’ün Moda’ya uzanan güney kıyısına vuran dalga ve rüzgârın, geniş beton basamakların altındaki oluklardan içeri girmesi, çapı gitgide daralarak içerideki basıncı artıran boruların, dalgaları rezonans odalarına ulaştırması amaçlanmaktadır. Rezonans odaları sesi yükselten hoparlör işlevi görerek titreşen sesleri basamakların en yukarısındaki deliklerden melodiler halinde yükseltmektedir. Dalgaların yüksekliği ve periyodu da değiştikçe, konserin (bu doğal akustik konserin) ruhu da değişecek; dalgaların armonik yapısı dolayısıyla her defasında farklı melodik bir doğa konseri ortaya çıkacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad

: Oğuz ÖNER

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2005, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İşletme
- **Yükseklisans** : 2007, European Urban Cultures (Polis) A full time, post-graduate degree jointly developed by four European universities:
Block 1, AUG/SEPT 2005: Vrije Universiteit, Brussels / Belgium: European Studies, European cultural policies
Block 2, OCT/DEC 2005: Tilburg University / Netherlands: Culture: Consumption and Management, Creative Industries
Block 3, JAN/MAR 2006: Manchester Metropolitan University / UK: Culture, Conflict & the City, Popular Urban Cultures, Cultural Management
Block 4, APR/JUN 2006: Helsinki University of Art and Design / Finland: Urban Interventions, Urban Regeneration
 - Fieldwork on Schaerbeek, Brussels, Belgium
 - Project on Westergasfabriek, Amsterdam, The Netherlands
 - Project on Western Harbour, Helsinki, Finland

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2011-... Koç University, İstanbul
 - Artistic Director, SGKM Cultural Center (<https://sgkm.ku.edu.tr/>)
 - Arts & Cultural Events Coordinator
- 2002-... Freelance Sound Designer & Composer
- 2012: Arcola Theater, London
 - Education & Networking Consultant
- 2011: TURVAK (Turker Inanoglu Foundation) / Cinema - Theatre Museum
 - Events Coordinator
- 2008-2011: Istanbul 2010 European Capital of Culture Agency (EU Funded Project)
 - Specialist / Urban, Arts and Design Projects (Director: Arch. Korhan Gümüş)
 - Co-Partner of the Projects:
 - Human Cities Festival, My Favourite Istanbul Sound Project in Collaboration with the Sound Artist Guy De Bièvre
 - Sound Shift Project: Marseilles – Istanbul Culture On The Edge in Collaboration with Radio Grenouille and Açık Radyo
 - Anarchistic Evening Entertainment in Haliç Shipyard: DAAU Concert (www.vimeo.com/13450822)
 - Program Leader of the Projects:

Istanbul Spirit, Design Made in Istanbul- Parallel Event to Istanbul Designweek 2010
Design Talks-Parallel Event to Istanbul Designweek 2010
Flying Grass Carpet Project (Pecs-Ruhr-Istanbul)
www.flyinggrasscarpet.org
Temporary City project, dialogue between the European Capitals of Culture 2010, Ruhr-Pecs-Istanbul
Istanbul-Antwerp-Amsterdam Exchange for a Cosmopolitan Future imkanmekan project - a public space design practice
www.imkanmekan.org
Istanbul'da Tarih ve Yıkım / Hayal-et Yapılar (Ghost Buildings)
www.hayal-et.org
New Trends of Architecture Exhibition

- 2006-2007: santralistanbul, Centre for Applied Arts, Culture and Museology
-Assistant to the Director
-EU Projects Officer & Budget Coordinator
- 2003-2005: Ontas Woodworks Design
-Manager assistant, marketing and communication
- 2003-2005: Istanbul Bilgi University
- PR Department Staff: Assistance in coordinating relationships with media, organizing events
- 2003: Istanbul Foundation for Culture and Art (IKSV)
-Events Coordinator Assistant
- 2003: Hakan Yanar Events & Organization Promotion
-Host&Tourist Guidance
- 2003: Istanbul Bilgi University/Cinema at Bilgi
-Department staff

DOKTORA TEZİNDEN TÜRETİLEN YAYINLAR VE SUNUMLAR:

- **Öner, O.** 2020. Ses Yürüyüşleri ve Mekânsal Algı Çalışmalarından Kentsel Planlamaya: Kadıköy AKUSTİK Örneği. *Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 5 (2), 277-297.
- Performance Talk: Music for Performing Arts and case study of Tork Dance Company, Akbank Sanat, İstanbul November / 2016
- Presentation for Stanford University Visiting Team, Kadıköy AKUSTİK Project, Koç University March/2015
- 2nd Design Biennial, kadıköy_Akustic Project, Workshop and Panel Management, Kadıköy Square and TAK /Nov/2014
- Presentation for Aalto University, Finland - Urban and Regional Studies Academic Team (FIN), İstanbul as a European Cultural Capital: Any Shift in Cultural Policy? İTÜ, 04/2011
- Marmara University Sociology Days, “Sosyolojinin Çalışma Alanı ve Sivil Toplum”, Marmara University, İstanbul, 29-30 Apr, 2009

- Cultural Management Formation Program for Local Governments, “Capitals of Culture and Cultural Policies (Moderatör: Gürhan Ertur) Yenikapı Art Production Center, Istanbul, 3-5 March, 2009
- ‘Orienting Istanbul: Cultural Capital of Europe?’ Conference, University of California, Berkeley, USA, 25-27 Sept, 2008

DiĞER YAYINLAR VE SUNUMLAR:

- KU CAST Podcast Series, Müzik Ruhun Gıdası mıdır? / 2020
- Cazkolik Mag, Alternative Music Scene and Forms of Expressions in Turkey, May / 2017
- KlokMag, Kadıköy AKUSTİK Project, Jan/ 2015
- Açık Dergi Radio Programme on 94.9 Açık Radio, Soundwalk and Kadıköy AKUSTİK Project, Dec/2014
- Zaman Newspaper, Soundwalk and Kadıköy AKUSTİK Project, Dec/2014
- Kadıköy Newspaper, Kadıköy AKUSTİK Project, Oct/ 2014
- Karanlığın Çocukları Radio Programme on 94.9 Açık Radio, Nu Park and Magic, May/2013
- Metis, İstanbul Nereye? “Katılımcı Kültüre Doğru mu?” Chapter 15, 2011
- Routledge, ‘Istanbul 2010 European Capital of Culture: Towards a participatory culture?’ (Chapter 15) in Orienting Istanbul: Cultural Capital of Europe? eds. D. Göktürk, L. Soysal and İ. Türel, Series on Planning, History and Environment, 2010 <http://www.routledge.com/books/details/9780415580113/>
- UNCOVER Colin Network’s online magazine ‘Creative Industries and Capital of Culture Programme’ in 2011 www.colin.nl
- 88.8 Radio Grenouille (FR) Travelling Radio - Mobile Radio Project - radio programme “City Sounds”, Oct/ 2010
- Sabah Aktüel Live TV programme on TRT1, “Flying Grass Carpet Project”, Sept/ 2010
- Açık Dergi Radio Programme on 94.9 Açık Radio, “Design Talk Project”, Apr/ 2010
- Açık Dergi Radio Programme on 94.9 Açık Radio, “Istanbul Spirit-Design Made in Istanbul Project”, Apr/2010

